

צ'בזטי מוזהר"ן
קמא

דף צט. ק.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה ק"ב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמוח)

ליקוטי

את לבו. כי כשמשבר את לבו בוודאי מאנח ומוציא רוח ומכנים רוח [8]. והוא תרין רוחין. ושני פעמים רי"ח גימ' חתך. וזהו בחינות נסירה. ובא אל בחינות פכ"פ. וזהו בחינות עולה : וזהו **זבחי אלקים**. היינו בחינות עולה. הוא **רוח נשברה כנ"ל** : לְמַסִּי ע"ג כי תעבור ע"כ. הוא לשון החברים [9]. גם יש בהם כמה דברים קטנים שנאמרו קודם אי"י [10]. ועי"פ הרוב הלשון אינו מתוקן כלל עד שבכמה מקומות קשה לעמוד על המכוון ובכל מקום שמצאה ידי לתקן תקנתי קצת. והשאר הנחתי כמו שהוא. כי הלשון איך שהוא. יוצא מהם עכ"פ דברי מוסר הרבה. והקדמות נפלאות ועצות נוראות להתקרב אליו ית' :

קט [1] (קהלת ה) **יש** **הבל** **אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה וכו'** .

פי'. הבל. היינו הבל פה היוצא מהגרון מוגנחי דקננה. כל אחד לפי ערכו. **צדיקים ילכו ופושעים יכשלו** [1]. יש רשע כל ימיו ומתאנח וְנָה [2] על העבר. ויש ח"ו צדיק מעיקרו ותוהא על הראשונות' [3]. וְנָה ומתאנח ג"כ. והנה יש שני חבלים. הבל דקדושה וכנגדו דטומאה. והבחירה הפשית. מי שמקדש עצמו מקשר עצמו בחבל דקדושה. ולהיפך ח"ו מי שטמא עצמו מקשר עצמו בחבל דטומאה. והנה הִנֵּה והאנחה הוא בחי' מיתה בגוף ונפש. בגוף כשרז"ל (ברכות נח ע"ב) אנחה שוברת גופו של אדם. ובנפש ג"כ. כי ידוע מ"ש (תהלים קד) **תוסף רוחם יגעון**. כי קודם המיתה נתוסף רוחם ואזי יגעון. כמו כן הִנֵּה והאנחה. אם תדקדק ותעיין בה. איך היא נמשכת אל הגרון היא בבחי' **תוסף רוחם**. כי לפי שעה קלה נתוסף רוחו. וכמעט רגע תנוע ותאסף. והנה מי שמתאנח וְנָה על עבירות שבידו. ורוצה לשוב בתשובה. אזי כאנחה זו הוא נִגְנֹעַ ונאסף מן הרע שהיה בידו. בבחי' **תוסף רוחם יגעון**. ונדבק אל הקדושה. וכן להיפך ח"ו. מי שִׁנָּה ומתאנח על הטוב שבידו. ורוצה לדבק עצמו בטומאה. אזי נִגְנֹעַ ונאסף רוחו דקדושה ונדבק אל הטומאה. וזהו יש הבל היינו ההבל פה מהנִנָּה והאנחה שהוא נָה ומתאנח. יש צדיקים שתוהין על הראשונות ויוצא חבל מפיחם מהאנחה. ומגיע אליהם כמעשה הרשעים. כי נדבקין אל הס"א והטומאה. ויש רשעים שנוהים ומאנחים. ומההבל שיוצא מפיחם. מגיע אליהם כמעשה הצדיקים. כי נפסקין מהטומאה. ונדבקין אל הקדושה. והכלל **כי את זה לעומת זה** [8]. וצריך להיות לו חיות מחבל מאחד שבשניהם. ותיכף שהוא נפסק מחבל זה. הוא נדבק בחבל שכנגדו : ע"כ טוב להרגיל את עצמו להתאנח על מעשיו שאינם טובים. ולכסוף ולהשתוקק בתוקף אנחתו לשוב להש"י [2]. כי על ידי אנחה זאת נפסק מחבל דטומאה. ונתקשר בחבל דקדושה כנ"ל: **עוד** מצאתי מכת"י החברים. מענין זה. ומבואר שם בביאור יותר מגודל מעלת יקרת האנחה דקדושה. כי מבואר שם שהאנחה שמאנח האדם על עוונותיו או על מיעוט השגתו הוא

קה קט קי קיא קיב

מוהר"ן צט.

יותר טוב מכמה סיגופים¹ ותעניות. כי בתענית אינו משבר רק הגוף לבד. אבל באנחה משבר כל הגוף. וגם מחליף את הנפש והחיות שלו מרע לטוב. כי ההבל של האדם. הוא חבל המקשר הנשמה למקום שורשה. לטוב או להיפך ח"ו. וכשמתאנח הוא בכחי' **תוסף רוחם יגעון**. ואזי נפסק מהחבל שהיה מקושר מתחילה ונתקשר לחבל אחר כפי האנחה וכו' וכנ"ל : **קי** [11] (יהושע א) **לא ימוש ספר התורה הזה מפיד** .

כי התורה היא רוחניות. ואשר זך **ישר פעלו** [12]. ושכלו רוחני. יכול לתפוס כל התורה כולה. ולא ישכח דבר. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ויכולה התורה להתפשט ולשכון בשכלו. אך מי שהוא מגשם דברי התורה. ועושה ממנה ממשות. **יֵאוּזוּ** יש לה שיעור וקצבה. כמה הוא יכול לתפוס בשכלו ולא יותר. ואם ירצה להשיג יותר. אזי ידחה מה שכבר נכנס בשכלו. כדרך כל דבר גשמי. אם הוא כבר מלא. אם ימלאנו יותר. ידחה מה שהיה בו כבר. ומוזה בא השכחה [13]: וזהו [14] **לא ימוש ספר התורה**. ימוש מלשון ממשות. כ"ש (שמות י) **וימש חשך**. כלומר² תזהר³ שלא תהיה ממשות וגשמיות בדברי התורה. **מפיד**. כלומר מחמת פיד שיוצא מאתך יהיה לה ממשות וגשמיות. תזהר מזה. וזה שארז"ל (כ"מ פ"ה). שהתענה רב יוסף כ"ל⁴ יום שיתקיים לימודו. אהוו לי' **לא ימושו מפיד** [23]. ושוב התענה וכו'. אהוו לי' **ומפי זרעך וכו'**. כלומר **שלא ימושו** ויגושמו **מפיד**. ואזי יתקיים תלמודו. כי לא יהיה שכחה. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ודוק :

קיא [23] **ראש בני ישראל** [24] **ר"ת רב"י**. ולהיפך **רשעים בחשך יימו** (שמואל א' ב') **ר"ת רב"י** :

קיב [24] (בראשית ו) **צֹהַר תַּעֲשֶׂה לְתִיבַחַי ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התיבחי בצדה תשים תחתיהם⁵ שניים ושלששיים⁶ תעשה**. פי' רש"י צהר יש אומרים אכן טוב ויש אומרים חלון. הנה ידוע כי **סביב רשעים יתהלכון** [7] כי הסמ"א מסבכת הקדושה כי **את"ל לעומת זה עשה** [25]. ובפרט מי שכבר נמשך אחר עבירות ח"ו. ונמשך אחר הסמ"א ושם מקומו [27] ח"ו. והם מסבכין אותו מכל צד. וכאשר יעורר רוחו לשוב אל ה'. קשה לו מאוד להתפלל ולדבר דיבורים לפני ה'. כי הן מסבכין אותו מכל צד. לכ"א לפי ענינו כנ"ל. ומחמת שא"א לו להוציא דיבור לפני אלקים בדחילו ורחימו וחיות כראוי. לכן כל הדיבורים והתפללות שהוא מדבר לא יוכלו לבקוע המחיצות והמסכים המבדילים לעלות למעל' ונשארים למטה תחת המסכים [27]. עד אשר יזכה וישוב באמת. וידבר דיבורים הראוין להתקבל בדחילו ורחימו מעומקא דליבא בהתעוררות גדול. אזי מבקע הדיבור המאיר את כל המחיצות והמסכים המבדילים. ויעלו עמו כל הדיבורים שהיו מונחים למטה עד הנה [27]. אך איך יזכה לזה. העיקר

תורה אור תהלים נא (יט) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבנה:

תורה קט קהלת ח (יד) לֹשׁ הִבֵּל אֲשֶׁר נִעְשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מְגִיעַ אֱלֹהִם כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים וְיֵשׁ רָשָׁעִים שְׂמֹגִיעַ אֱלֹהִם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אֲמַרְתִּי שֶׁגַם זֶה הִבֵּל: הושע יד (י) מי חכם ויבין אלה נכון ויִדְעֶם בִּי יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְקֹנָק וְצַדִּיקִים יִלְכּוּ בָם וּפְשָׁעִים יִקְשְׁלוּ בָם: יחזקאל ו (יא) הֲקִטִּים קָם לְמַעַשׂ רָשָׁע לֹא מָהָם וְלֹא מִמָּוֶנָם וְלֹא מִמָּהֶמָּה וְלֹא נָה בָהֶם: תהלים קד (כט) תַּסְתִּיר פְּנֵיךְ וְיִהְיוּן תַּסְפֵּי רוּחַם יִגְעֹנוּ וְאַל עֲפָרֶם יִשׁוּבוּן: קהלת ו (יד) בְּיוֹם מוֹכָה הִיָּה כְּטֹב וּבְיוֹם רָעָה רָחָה גַם אֵת זֶה לְעֵשֶׂת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל דְּבַרְתִּי שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אֲחֵרִי מִקֻּמָּה:

תורה קי יהושע א (ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וקניתי בו יוםם וְלִילָה לְקַצֵּן תַּשְׁמֵר לַעֲשׂוֹת כִּכֵּל הַקְּתוּב בּוֹ כִּי אֲנִי תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאִנִּי מִשְׁכִּיל: משלי כא (ח) תִּפְסַכֶּךָ דָּרֶךְ אִישׁ וְהוּן וְהוּן יִשֶׁר פְּעֻלָּתוֹ: שמות י (כב) וְאִמְרָתִי יִדְוֶן אֶל מִשָּׁה נִשְׂאָה יִדְוֶן עַל הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם וְיָגֶשׁ חֹשֶׁךְ:

תורה קיא שמות כי תשא ל (יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפקדונם וְגַתְנוּ אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹ לִיקֹנָק בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם גִּנָּף בִּפְקֹד אֹתָם: שמואל א ב (ט) רָגַלְתִּי חֲסִידוֹ (חֲסִידָיו) וְיִשְׁמַר וְרָשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדְמוּ כִּי לֹא כִכֵּל יִבָּר אִישׁ:

תורה קיב בראשית נח ו (טז) צֹהַר תַּעֲשֶׂה לְתִיבַחַ וְאַל אִמָּה תַּכְלִנָּה מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח הַתִּיבַּח בְּצִדָּהּ תִּשֶׂים וְשְׁלִשִׁים תַּעֲשֶׂה: תהלים יב (ט) סְבִיב רָשָׁעִים יִתְהַלְכֹּן כָּרֶם זֵלוֹת לִבְנֵי אָדָם: קהלת ו (יד) בְּיוֹם מוֹכָה הִיָּה כְּטֹב וּבְיוֹם רָעָה רָחָה גַם אֵת זֶה לְעֵשֶׂת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל דְּבַרְתִּי שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אֲחֵרִי מִקֻּמָּה:

^[1] נקט תחילה מוציא רוח וכן נקט בתורה ס' את ג' וכן בתורה עח וזבחי מוהר"ן לו ועיין תוכי קט נראה שמחלב כלמנה בין חוטא שמכניס תועלת לבעל תשובה שמוציא ומכניס
^[2] מתורצו - אלהים
^[3] מוהר"ן ב' בתקפא

^[4] לבד מתורה פה שהיא לשון רבנו. וצ"ע שבהקדמת ליקוטי מוהר"ן כתב שעד תורה קיד הוא לשון החברים. ועיין שיש"ק ח"ה סימן תקלג שלשון החברים בדרך כלל הכוונה לרבי אברהם פערטבורג. ועיין שיש"ק ח"א תפז בשם ביאה"ל שהיה רחוק מלהעמיק וכו'

^[5] עיין חיי מוהר"ן סימן נה, שפב, תעט ושיחות הר"ן קעג, קעד, ובהקדמת ליקוטי מוהר"ן (סד"ה ובאמת הוא מן הנמנע)

^[6] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. מבאר בה גודל מעלת האנחה ועיין שיחות הר"ן אות קלה ותורה ח' ועיין חיי מוהר"ן אות לו שתורה זו יסודה ממה שכבת בילדותו.

^[7] לשח"כ הושע יד י'

^[8] עיין לעיל ריש תורה ח' וביחזקאל ו' יא ופרש"י שם. (וכט מחלב כעמ"ס נקט מחלמנה וזה וכוונתא נקט נה ומחלמנה)

^[9] בתקפא לא בודו נוראה שכחוב -הראשונים

^[10] קדושין מ:

^[11] לשח"כ בקהלת ו' יד

^[12] נקאטס אלאה ומיל נה

^[13] בתשכט - סיפויגים

^[1] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[2] לשח"כ משלי כא ח' ושם כ' יא

^[3] בתקפא- אות ז' גדול

^[4] עיין תורה ז'. לו. מו. נד אות ד'. גז אות ג'. ס' אות ח'. קי. קצב.

^[5] יהושע א' הנ"ל

^[6] בתקפא – כלמו. בתרלד-ותרלד- כלומר

^[7] מתרצו - וזחר

^[8] בדפניר' ד' אליעזר ל' יום . בתקפא ותרלד – רב יוסף ל' יום. ומתרלד – רב יוסף מ' יום (כגרסת הגמ' ועין יעקב. וגרסת ל' יום אינה בשום מקום)

^[9] ישעיה נט כא

^[10] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין פל"ח ובהשמטות שבסוף קצור ליקוטי מוהר"ן חשלים

^[11] * שמות ל' יב [ועיין לקמן תורה צד תנינא ושם גרשם]

^[12] תורה זו נאמרה בתחילת חורף שנת תקסג (ח"ט) המבואר בה נתבאר גם לעיל בתורה ט' עי"ש ועיין חיי מוהר"ן אות ג' ושיחות הר"ן אות עה, ועיין שיש"ק ח"א אות תרכז שנאמרה לנחם ולחזק את מוהרנ"ת על המניעות ממשפחתו להתקרב לרבינו.

^[13] בתרלד- לתבה

^[14] בתרלד- התבה

^[15] בתרלד- תחתים שנים ושלישים

^[16] מתרלד - ושלישים

צט: ליקוטי

צהר תעשה לתיבה קיב

מוהר"ן

שתדבר דיבורים, אשר **תכלנה מלמעלה**, מלשון [2] **כלתה נפשי**, באשיהי נכספין להם למעלה, שיהיו דיבורי אמת המאירים, ואזי **ופתח התיבה בצדה תשים**, וצדה הוא^א מלשון [22] **ציד בפיו**, והיינו היצר הרע והסמטרא אחרא. וזה שתזכה לעשות פתח בהסמטרא אחרא והחשך המסבבין מכל צד. כלומר שאתה צריך לזהר לעשות פתח מכוון ממש בצידה, כלומר כנגד הסמטרא אחרא שנקראת צדה. כי כמו התגברות הצדה והסמטרא אחרא, כן לפי זה מכוון ממש אתה צריך לעשות פתח התיבה היינו דיבורי אמת כנ"ל, והבין היטב: ועיקר הכוונה, שכאשר הוא משועק בתכלית התגברות החשך והקליפה, והוא כלוא ומסוגר בתוך החשך אפילה המסבבת ומקפת אותו מכל צידי צדדים בכמה סיבובים ר"ל, ואין לו שום פתח ותקנה ותחבולה לצאת מתוך החשך. אזי עיקר עצתו שימשיך עצמו להאמת, ויביט על האמת לאמיתו, ויבקש רק האמת האמיתי. וכנגד זה אין שום חשך וסיבוב שיחשיך לו, **כי האמת הוא הש"י בעצמו**, והוא בחינות ה' **אורי** [22]. וכיון שה' אור לו אין שום חשך שיחשיך אותו. ובוודאי יזכה לראות הפתחים לצאת מהחשך, בבחינות **פתח דברך**^ב **יאיר מבין פתים כנ"ל**. והבין^ג היטב^ד: והעיקר שבתפילתו ותחינתו ובקשתו **אעפ"י שא"א** לו לדבר שום דיבור בתפילה ותחנונים מגודל החשך והכלבול המסבב אותו מאד מאד מכל צד, אף על פי כן עכ"פ יראה לדבר הדיבור באמת באיזה מדרגה^ה נמוכה שהוא. כגון למשל שיאמר ה' הושיעה באמת אעפ"י שאינו יכול לדבר בהתלהבות והתעוררות כראוי, אעפ"כ יאמר הדיבור באמת כפי מה שהוא. וע"י הדיבור האמת, יזכה לראות הפתחים שבתוך החשך, ועי"ז יזכה לצאת מחשך לאור ולהתפלל כראוי, וכנ"ל. (ועיין לאכל זה לעיל בהתורה תהומות יכסוימו בסי' ט' [22]):

גם בזה שיוזכה לבקוע פתח לצאת יזכה גם אחרים עמו לעורר לתשובה רשעים אחרים להוציאם מהחשך והגלות שהם אסורים שם. וזהו גם כן בחי' **ופתח התיבה בצדה תשים**, שתעשה פתח באותם שהם מן הצד, כלומר שהם מצד אחר ולא מצד הקדושה רק מסמטרא אחרא. והוא יעשה פתח לעורר לבם להשיבם לצאת מהחשך. ואזי **תחתים שניים**^ו **ושלישים**, היינו הג' עולמות כנ"ל, **תעשה**, כי אתה תקיימם באמת כנ"ל: ויש בכלל דברים הנ"ל ענינים גבוהים בענין התפלה לכל אחד לפי מדרגתו^ז. ובענין זה נכלל ענין כוכבים ומזלות איך נעשים בבחי' התפלה, והוא נותן שפע לכל דבר. וענין מה שאמרו חז"ל [27] **אין לך כל עשב שאין לו כוכב וכו'**, כי הוא משפיע לכל בדיבוריו האמיתים. וענין נוסחאות התפלה, כי

שהכל תלוי בו הוא אמת, לילך בדרך אמת לפי מדרגתו^ח [2], כי חותמו של הקב"ה אמת ושבת נה יומא סטא, והוא יסוד הכל, כי אמת הוא ראש תוך סוף [2]. וכיון שהוא במדרגת אמת, אזי כביכול נתלבש בו אור הש"י בעצמו, אשר חותמו אמת, ואז נאמר עליו ה' **אורי וישעי** (תהלים כז). וכיון שה' אור לו, יוכל למצוא פתחים הרבה לצאת מהחשך והגלות שהוא סגור שם. כי באמת יש שם פתחים הרבה, כשארז"ל (יומא לח ע"ב) [7] **הבא לטמא פותחין לו**, יש ל"ה פתחים הרבה [7]. וכיון שנמצא שם פתחים, ה' יכולת לצאת. רק **הכפיל בחשך הולך** (קהלת ב) ולא יראה הפתחים לצאת, והוא אסור וקשור שם, ולא יתנו לו לצאת, עד אשר יזכה לדבר דיבורי אמת לפני ה', אזי הדיבורים מאירים וה' אור לו כנ"ל. ואזי **פתח דברך יאיר מבין פתים**, (תהלים קט). כי הדיבורים המאירים, היינו דיבורי אמת כנ"ל, הם מראין לו הפתח. והיינו דסיים **מבין פתים**, כי הפתחים הנתונים בחושך, ולא יראו לצאת, יבינו ויראו הפתח לצאת מהחשך, כמ"ש (ישעי' מט) **לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו**. אך צריך שיהי' האמת אמת גמור ברור וצלול בלי שום דופי. **והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיוזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דיבור אחד של אמת לפני ה' כראוי** [7]. ויש בזה כמה מדרגות, ומי שזוכה לבחינות אמת האמיתי, אזי ה' אור לו, ואזי הוא מאיר בעצמו, כי נתלבש בו אור ה'. אך מי שעדיין לא הגיע למדרגה עליונה של אמת, ועל כל זה הוא במדרגה של אמת, אף כי אינו מאיר בעצמו מאחר שלא הגיע לאמת הנכון, על כל זה האמת הועיל שיוכל אחר להאיר בו. וגם בזה מדרגות^ט וענינים יבינם המשכיל בעצמו. והנה ידוע^י שיש שלשה עולמות, עולם המלאכים והגלגלים והגשמי [8], והשם יתברך מחי' ומקיים כולם ברצונו. ומי שזוכה לאמת וה' אור לו כביכול, הוא מקיים העולם ונותן שפע לכל השלשה עולמות. והיינו דכתיב [23] **צהר תעשה לתיבה**, כלומר שתדבר דיבורי אמת המאירים. ועל זה פרש"י יש אומרים אכן טוב וכו' ויש אומרים חלוק, זהו שאמרנו כי יש ב' מדרגות^י, מי שהוא במדרגת^י אמת האמיתי הוא מאיר בעצמו. וזה יש אומרים אמרי אמת, שהם אכן טוב שמאיר מעצמו. ויש אומרים שהם אמרי אמת, מ"אך לא במדרגה הנ"ל, והם חלוק כי יוכל אחר להאיר בו כמו בחלוק. כי זה החלוק שבין אכן טוב לחלוק, כי האכן טוב מאיר מעצמו, והחלוק אין מאיר מעצמו, רק שדבר אחר כגון השמש וכיוצא בה יוכל להאיר בו. והיינו [7] **ואל אמה**, כי הדיבור נקרא אמה, **אמה**, ר"ת **אל שמים** שהדיבור כלול מהם. והד' הוא ה' מוצאות הפה [23]. והיינו **ואל אמה**,

תורה אור

תהלים כו (א) לְדוֹד יִקְוֶה אֹרֵי וְיִשְׁעֵי מִמִּי אֵידָא יִקְוֶה קִיעוֹ חַי מִמִּי אֶפְתֹּד: קהלת ב (יד) הַחֶמֶס עֵינָיו בְּרָאשׁוֹ וְהַכֶּסֶל מִחֶשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְדַעְתִּי גַם אֲנִי שִׁמְקָרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּל־ם: תהלים קיט (קל) פֶּתַח דְּבָרְךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: ישעיהו מט (ט) לֹא־מֹר לֹא־סוּרִים צֹאֵר לֹא־שֹׁךְ הִגְלוֹ עַל דְּרָכִים יָרַעוּ וּבָקְלָ שְׂפִיִם מִן־עֵינָיִם: בראשית נח ו (טז) צָהָר תַּעֲשֶׂה לְתֵבָה וְאֶל־אָפֶה תִּכְלָהּ מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ מִשִּׁם תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: תהלים פד (ג) נִכְסְפָה וְגַם קָלְתָה נַפְשִׁי לַמְּצוּרֹת יִקְוֶה לְבִי וּבִשְׂרִי יִדְגֵּנּוּ אֶל־אֵל חַי: בראשית תולדת כה (כה) וְאַהֲבָה יִצְחָק אֶת עִשָׂו כִּי צִיד פָּצִי וַיִּבְרָקָה אֶהֱבֵת אֶת־יִצְחָק:

^א מתורלו - מדרגותיו

^ב עיין לק"ה חנוכה ו' ט'

^ג פרש"י שבת קד. ד"ה אמת. ב"ר פא ב'. עשרה מאמרות-אם כל חי ח"א יז. של"ה הקדוש שני לחות הברית- מסכת תמיד- נר מצוה אות לג. מגלה עמוקות ואתחנן קיד, קסו, ריב. לק"ה ריבית ה' טו.

^ד * ומנחות כט: [ע"ז נה. שבת קד.]

^ה בדפדפ"ר לו. בתקפא ותורלד- ל'. ומתורלו- לו (כלשון התוס') בשבת ועיין בהשמוטה בסוף התורה שגם שם כתב יש לי ועיין תורה ט גם שם כתב יש לי ועי"ש שגם שם בדפדפ"ר כתוב יש לו ומוהרנית תיקן בלוח הסעויות ובתקפא- יש לי ועיין תורה יב סוף אות ג שם כתוב יש לו)

^ו * עיין שבת קד. תו"ס ד"ה אית [ופרס רמונים שער כב פ"ד]

^ז מתורצו - דברין (וכן הוא בפסוק)

^ח ספר דבש השדה אות מז בשם הבעש"ט. ועיין עונג שבת עמ' תטו

^ט מתורלו - מדרגות

^י בדפדפ"ר והנה הרמב"ם כתב ובתקפא תיקן והנה ידוע

^{יא} רמב"ם יסודי התורה ה' ג'. רבינו בחיי בראשית ב' א', ויקרא ח כג

^{יב} בראשית ו' הנ"ל בתחילת התורה.

^{יג} בתורלד- לתבה

^{יד} מתורלו - מדרגות

^{טו} מתורלו - במדרגת

^{טז} מתורצו - אבל לא

^{יז} מתורלו - במדרגה

^{יח} המשך פסוק הנ"ל צהר תעשה

^{יט} ע"ה שער כה דרוש ב' ועיין תורה לח אות ג' ושם נרשם

^כ תהלים פד ג'

^{כא} בתורלד- שיהיה

^{כב} גם בדפדפ"ר ותורלד - הוא, ומתורלו - היא

^{כג} * בראשית כה כה

^{כד} תהלים כו א' הנ"ל

^{כה} מתורצו - דברין

^{כו} בתורצו - והבין

^{כז} מכאן ועד ד"ה גם בזה, אינו בדפדפ"ר ונוסף בתקפא

^{כח} מתורצו - אעפ"י

^{כט} מתורלו - מדרגה

^ל מוהרנית בתקפא

^{לא} מתורצו - ועיין לעיל כל זה

^{לב} עיין לקמן בעמוד הבא ששוב ציין לתורה ט' וצ"ע שבתורה ט' לא ציין כלל לתורה קיב כי תורה ט' נחמיה מלחמה יוסף וכן נחמיה ענינים הל' יוסף.

^{לג} מתורצו - תחתיים

^{לד} בתורלד- שנים

^{לה} מתורלו - מדרגותיו

^{לו} * בראשית רבה פרשה י' [פסקא ו' שם הגרסא מול, ועיין זוהר תרומה קעא: שם כתוב ככבא ומולא ושם ח"א רנה. הגרסא ממונה, ולעיל תורה ט' הגרסא ככב ומלאך]

ליקוטי

יש י"ב שערים כידוע, וצריך להעלות תפלתו^א לשער השבט שלו, כי אם יגיע לשער שבט אחר לא יוכל לעלות. וזהו [2] דרך **כוכב מיעקב וקם שבט מישראל**. וקם אין עמידה אלא תפלה [1]. והיינו שבט מישראל, שצריך להעלות תפילתו לשער שבטו, והיינו **דרך כוכב מיעקב** כנ"ל. ובזה נעשה זיווג למעלה, ודרך הוא בחינות זיווג, מלשון [7] **כי השחית כל בשר את דרכו**. והיינו שנצטער אבא בנימין כל ימיו על תפילתו שתהא סמוכה למטתו [1], כי **איש למטה אבותיו תשלחו** [1], שצריך לשלוח התפילה למטה אבותיו היינו לשבט שלו כנ"ל. והיינו שתהא סמוכה לַמְּטָתִי, לַמְּטָה שלו. ועל מְּטָתִי שתהא נתונה בין צפון לדרום, כי אמרו חז"ל [7] הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין. ובכל דבר טוב הממוצע כידוע [12], כי טוב תורה עם דרך ארץ [1] "והיינו חכמה ועשירות). והיינו בין צפון לדרום, שתהא ממוצע בין שניהם, התפילה שהוא בחי' מטתו כנ"ל. (י'היינו בין חכמה ועושר שהן בחי' צפון ודרום כנ"ל הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר יצפין). וזהו **ופתח התיבה בצדה תשים**, שתתפלל דיבורי אמת שיעלו למקומם לשער שבט שלו. והיינו **בצדה תשים**, שתשים הפתח התיבה היינו דיבורי אמת של התפילה, בצדה, בצד שלה בשער שבטו המגיע לו : והענין עמוק. (י'ענין כל זה בס' ט' הנ"ל) :

שייך לעיל, למי"ש שם, כי באמת יש שם פתחים הרבה, כמו שאמרו רז"ל הבא לממא פותחין לו יש י'לי פתחים הרבה. וכיון שנמצא שם פתחים ^א(היינו הפתחים שנפל על ידם), ה'י יכולת לצאת, רק **הכסיל בחשך**^א **הולך וכו'** ע"ש. ואז כששמעתי מפיו הק' כל הענין הנ"ל, דברתי עמו ז"ל, שלכאורה קשה על זה, כי הלא רז"ל אמרו שם (במנחות כ"ט ב')^א מפני מה נברא העולם הזה **בד"י** מפני שדומה לאכסדרה (י'פוי רש"י שפתוח מתחתיו) שכל הרוצה לצאת יצא, י"פוי רש"י שכל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא) ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי ל'י, (י'ופי' רש"י מעלין ל'י, בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו). וליעייליכ'א בהך, לא ^בבמיסתייעי מילתא וכו', ^ב(י'ופי' רש"י ולעיילוי בהך, פתח התחתון דנפיק ב'י : לא מיסתייעא מילתא, דהבא ליטהר בעי סיועא מפני יצר הרע הלכך עבדי ל'י סיועא פתח יתירה) נמצא מכואר כאן, שא"א לצאת מהטומאה ולשוב בתשובה ע"י הפתח שנפל דרך שם כמכואר היטב כגמרא ^גובפרש"י הנ"ל. ולכאורה זה סותר למי"ש למעלה, שיכולין לצאת מהטומאה, על ידי הפתחים שיש בהטומאה בעצמה כנ"ל [7]. ואמר, יפה הקשית. והשיב כלאחר

צוהר תעשה לתיבה קיב

מוהר"ן ק.

יד, שיש בזה דברים בגו. כי אם יזכה לראות הפתחים שיש שם, הוא יכול לצאת דרך הפתחים של נפילת חבירו. כי הירידה והנפילה של זה, הוא בחי' עליה של זה, והבן. היינו, לפעמים מה שנחשב נפילה וירידה אצל חבירו שהוא במדריגה גבוה יותר, נחשב אצלו בחי' עלי, לגבי מדריגתו השפילה. על כן אף על פי שאי אפשר לעלות דרך הפתחים שנפל הוא בעצמו דרך שם, רק דרך פתח הגבוה יותר כמכואר כגמרא הנ"ל, אעפ"כ אם היה יזכה לראות הפתחים שיש בהטומאה בעצמה, ה'י יכול לעלות משם, דרך הפתחים של חבירו הגבוה ממנו שנפל על ידם. כי הירידה והנפילה של חבירו, נחשב אצלו עליה כנ"ל. אבל א"א לזכות לראות הפתחים שיש שם, ולעלות משם על ידם, כ"א על ידי האמת, על ידי שירגיל עצמו לדבר בתפילתו הדיבור באמת כפי מה שהוא. אף על פי שהחשך^ב והמניעות והבלבולים מסכבין ומקיפין אותו מכל צד ומצדי צדדים, ומבלבלין אותו מאד מאד עד שאינו יכול להתפלל כלל, אעפ"כ על כל פנים יראה לדבר הדיבור באמת באיזה מדריגה שהוא כנ"ל, וכן יראה להמשיך את עצמו תמיד אל האמת לאמתו וכנ"ל. ועל ידי זה יזכה שיאיר לו השי"ת בעצמו ויראה הפתחים שיש שם, ויזכה לצאת מחשך לאור גדול וכנ"ל. עיין שם היטב היטב : **ואמר לי אז, שעל ידי עצה זאת יכולין להיות איש בשר באמת כל ימי חייו** [2]. כי תמיד איך שהוא יכולין להדיות את עצמו ולהחזיק את עצמו על ידי זה, על ידי האמת שהוא אור השם יתברך בעצמו, אשר גם כל חשך לא יחשיך ממנו [7], כי אין שום מומאה וסמרא אחרא בעולם, שלא יהי' שם פתחים לצאת ^בשם. רק שאין רואין אותן מחמת גודל החשכות שיש שם. אבל על ידי האמת מאיר לו השם יתברך בעצמו ויזכה לראות ולמצוא **פתח תקוה** [7] גם בעומק נפילתו לצאת מאפילה לאורה ולהתקרב אליו ית' באמת תמיד.
אמן ואמן :

קיג. ^א[^א] (אבות פרק ג) **ונפרעין** מן האדם מדעתו ושלא מדעתו. כי ^בלשמעתי בשם הבעש"ט [27], כי קודם כל גזר דין שבעולם חם ושלום, מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא. ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין חם ושלום, שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין חם ושלום. והענין, כי בוודאי אם ישאל לו בפירוש על עצמו, בוודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן. אך מטעין אותו ושואלין אותו על כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואזי נגמר הדין.

^[1] מוהר"ן בתקפא

^[2] מתרצו - ופרש"י

^[3] עיין תוספות ומילואים לקיצור לקוטי מוהר"ן מה שהקשה על קושיא זו

^[4] בתשכס - שהחושך

^[5] עיין מכתבי מוהר"ת מכתב יז ומכתב שא

^[6] * תהלים קלט יב

^[7] בתשכס - משם

^[8] ל'לשה"כ הושע ב' יז

^[9] לא ידוע מתי נאמרה והיכן

^[10] בתקפא— במעתי (כך נמצא בג' הדפוסים שבידינו ואעפ"כ בעיון מדויק בדפוס ברגר אפשר להבין שהסיבה לזה היא שהאות עמדה עקומה שצידה השמאלי שקוע והדיו הצטבר בימין ומגר את הריחוק. וכן נמצא בעוד הרבה מקומות במהדורת תקפא. וכן לעיל בריש סור זה שורה ג' ד"ה הנפילה של. גם עיין למטה ג' שורות מלמטה תיבת בפירוש, בדפוס גיטין)

^[11] עיין בעש"ט על התורה פרשת קדושים אותיות ב' ג' ד' ה' ומקור מים חיים שם. וכבר קדם אותו בספר בינה לעיתים לרבי עזריא פיגו דרוש סג ע"ה שומר פיו ולשנו (עמ' תכג מהדורת תשנד)

^[א] מתרצו - תפילתו

^[ב] * במדבר כד

^[ג] מתרצו - תפילה

^[ד] * ברכות ו:

^[ה] * בראשית ו'

^[ו] * ברכות ה:

^[ז] במדבר יג ב'

^[ח] * בבא בתרא כה:

^[ט] עיין רמב"ם הלכות דעות א' ד'

^[י] * אבות פ"ב

^[יא] מוהר"ן בתקפא

^[יב] מוהר"ן בתקפא

^[יג] מכאן עד סוף התורה אינו בדפוס ונוסף בתקפא

^[יד] גם בתרלז - ל', ומתרלו - לו (ועיין לעיל ובתורה ט' שגם שם נקט רבינו לי אע"פ שבתוס' שבת שלכאורה הוא המקור כתוב יש לו)

^[יז] מוהר"ן בתקפא

^[יח] מתרצו - בחושך

^[יט] כך העתיקו גם תרלו תרצו ותשכס ורק בתרלז תיקן- (במנחות כ"ט ע"ב)

^[כ] מוהר"ן בתקפא

^[כא] מוהר"ן בתקפא

^[כב] מוהר"ן בתקפא

^[כג] בתרלז - ולעיילו

^[כד] מתרצו - מסתייעי

תורה אור

במדבר בלק כד (יז) אֲרָאנֹו וְלֹא עָמָה אֲשׁוּרֵנֹו וְלֹא קָרוֹב דְּרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וְיִתְחַן פְּאִתִּי מוֹאֵב וְקָרָקֶר כָּל בְּנֵי שֵׁת:

בראשית נח ו (יב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נַשְׁתַּחֲמָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכֹו עַל הָאָרֶץ:

במדבר שלח יג (ב) שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִשְׁחָה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָל נָשִׂיא בְנֵיכֶם:

בראשית נח ו (טז) צֹהַר תִּשְׁעָה לְתַבָּה וְאֵל אֶמְתָּה מְלִמְעָלָה וּפְתַח הַתַּבָּה בְּצִדָּהּ תִּשֶׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם וְשָׁלִשִׁם תִּשְׁעָה:

קהלת ב (יד) הַחֲכָם עֵינָיו בְּרָאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְדֹעֵתִי גַם אֲנִי שֶׁמֶקֶרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּלם:

תהלים קלט (יב) גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִפְּנֵי וְלִילָה כִּיֹּם יֵאִיר פְּחֻשִׁיכָה כְּאוֹרֶה:

הושע ב (יז) וְנִתְּתִי לָהּ אֶת כְּרִמְיָהּ מִשֶּׁם וְאֶת עֲמֻק עֲכוֹר לַפֶּתַח תִּקְוָה וְעֲנַתָּה שָׁמָּה כִּימִי נְעוּרֶיהָ וְכִיּוֹם עֲלוּתָהּ מִצָּרָיו מִצָּרִים:

מאמר צהר תעשה לתיבה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בתחילת חורף שנת
תקס"ג (ח"מ) (רבנו גר אז בברסלב)

פתיחה

רבנו מבאר כיצד בשעת דין וזעם הקליפות הסובבות אותו בבחי' מבול של פניות ומחשבות זרות וחשבות העצה. בונים את תיבות התפילה להיות חוצצות מהקליפות הסובבות. והעצה היא להיכנס לתיבת נח ולעשות לה צהר, ע"י האמת שלי בהתקשרות לצדיק, כדי שהאמת שלי תהיה חלון לאמת של הצדיק, ואזי תיבות התפילה שמדבר באמת לפניו ית' הן תיבת נח, והצהר שבה מאיר את כל התיבה ונעשה לדיבור מאיר, ואזי תיבת התפילה מאירה את הפתח לצאת מהמבול אליו ית'. כי הצהר הוא אמת והפתח הוא אמת לצאת אל הקב"ה שחותמו אמת. וגם מאירה לאותם שהם עדיין בצד האחר את הפתח לשוב אליו. ואזי היא תפילה מתקבלת למעלה ומחיה ומקיימת ג' עולמות.

ליקוטי הלכות

ח"מ דיינים הלכה ג' אות כ' – בשמתיגבר גדל החשק על איש הכשר הרוצה להתקרב לה' יתברך ובפרט בשעת התפילה. והחשק מסבב אותו מכל צד ומצדי צדדים, שהוא בחינת כניסת אסתר שהיא בחינת מלכות, בחינת נקדה הקדושה המסתרת בכל אחד ואחד ממשאל שנכנסת, חס ושלום לתוך בית אחשוורוש הרשע, לתוך בית מלא גלולים וטנופים שהוא בחינת עצם התגברות החשק שאינו יודע שום דרך ועצה ותחבולה להציל מהם. ואז עקר העצה היא רק אמת שידבר הדבור באמת ויצעק לה' יתברך באמת, שהוא בחינת מה שצעקה אסתר בשנכנסה לבית מלא גלולים שהיתה צועקת, אלי, אלי, למה עזבתני! ועל ידי זה האיר לה אור האמת שנמשך עליה מבחינת מרדכי שהוא הצדיק הדור בחינת עצם האמת, ועל ידי זה נצולה ממשכב הערל, כי לא נגע בה בגין דאח נטיר לה, דאיהו קוצא דאות ד דאחד, כמו שאיתא בתקונים, הינו עצם האמת שהוא יחוד ה' יתברך, שהוא עצם האמת, בחינת ה' אורי, שהוא בחינת קריאת שמע, בחינת ה' אחד כנ"ל. שזה שמר את אסתר. וזה שומר את כל אחד ואחד ממשאל בשצועק לה' יתברך באמת אפלו אם נפל למקום שנפל, חס ושלום. אפלו אם החשק מסבב אותו מכל הצדדים, אף על פי כן בשמתיגבר בה' יתברך באמת בפשיטות, שמאמין בה' אחד וצועק אליו באמת 'אלי אלי למה עזבתני' ומתחנן אליו באמת, אזי האמת מאיר לו ורואה הפתחים ויוצא מאפלה לאורה כנ"ל. ואז לא די שאין הסטרא אחרא והחשק יכולים למנעו ולבלבל תפלתו, חס ושלום, אף גם זוכה לעשות פתח גם לאחרים להוציא גם אחרים מהחשק ולהחזירם בתשובה, כמו שמבאר שם בסימן קיב על פסוק, ופתח התבה בצדה תשים, עין שם. שהוא בחינת רבים מעמי הארץ מתיידיים, שזכתה אסתר על ידי האמת שלה שעל ידי זה נצולה מאחשוורוש, ובררה האמת מן השקר, ולא נתרחקה מן מרדכי חס ושלום. ואדרבא, נתמלא פגימת הלבנה על ידם, על ידי מרדכי ואסתר, על ידי שבררה האמת מן השקר. עד שנתגירו רבים וכנ"ל.

ח"מ גניבה הלכה ה' אות כא' – וזה כל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין שהוא האמת שהוא כלא ימינא וכמו שמבאר לעיל באות ו' על פסוק אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה ואז זה נקרא ימין כמו שאמרו במדרש, מן כל אתר אנא משמאיל להווא גברא וכו' וכנ"ל. ועל כן נזכר זה המאמר רבותינו זכרונם לברכה כל פנות לענין נר הנקה והפוסקים חלקו בזה בפרושו. אבל הכלל הוא שיפנה תמיד אל האמת לאמתו איך שהוא וזה אי אפשר לבאר רק לכל חד בפנים מה דמשער בלבה כפי האדם וכפי השעה וכפי המקום וכנ"ל. וזה בחינת דבר אמת בלבבו. וכפי פרוש רש"י שם שהאמת שבלבבו הוא מדבר בפיו, הינו שהעקר בפנים מה דמשער בלבה האמת באותה השעה ידבר בפיו, כי לב ישראליו בוער וחושק תמיד לה' יתברך ובלבבו מבין האמת תמיד וצריך לדבר בפיו כפי האמת שבלבו. ואז בודאי יאיר לו ה' יתברך למצא הפתחים לצאת משם וכו' וכנ"ל:

כי היונים טמאו כל השמנים שהם האורות בחינת אמת, הינו שרוצים לטמאות ולקלקל חס ושלום, גם את האמת בעצמו, כי הם אומרים להפך שפך היא האמת כפי דעתו. והנס היה על ידי שמן של הכהן הגדול וכו' שהוא האמת לאמתו של הצדיק, שהוא בחינת אבן טוב שמאיר האמת בלב כל אחד ואחד וכו' עד שיראה הפתחים בי יושם פתחים רבים מאוד בחינת פותחין לו. ויש חלוקים רבים בין כל אחד וכמו שמבאר שם שיש שירידה של זה היא עליה לזה נמצא שאין ראיה מאחד לחברו וכו'. על כן העקר שישים לבו תמיד בכל שעה לנקות האמת לאמתו בפנים מה דמשער בלבה ולראות ולהוציא האמת בפיו.

ח"ב דיינים הלכה ג' אות ו' – הקב"ה אמת ומשתוקק לאמת לתפילה שהיא באמת

יו"ד הכשר כלים הלכה ד אות מח' – כי בכל יום ויום מתגבר האמת על השקר, כי ה' יתברך מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כי בכל יום הוא יתברך פותח דלתות שערי מזרח ובוקע חלונות רקיע ומאיר לעולם כולו וכו'. ועקר אור כל האורות הוא האמת, שהוא ה' יתברך בעצמו שהוא אור כל האורות, כמו שנאמר, ה' אורי וישעי וכו'. (וכמו שנאמר בהתורה צהר תעשה לתיבה וכו' בסימן קיב). וזהו בחינת עקר כל הברורים שנעשים בכל יום ויום (כמוכא בכתבי האר"י, זכרוננו לברכה. כי עקר כל הברורים, דהינו שנתברר הטוב מרע הוא מה שנתברר האמת מהשקר, כי האמת הוא עצם הטוב, והשקר הוא הרע והטמאה (כמו שמבאר בהתורה אמר רבי עקיבא וכו')

יו"ד סימני בהמה וחיה טהורה הלכה ד אות ל' – וזהו אל מול פני המנוחה יאירו שבעת הנרות. פני המנוחה זה בחינת הצדיק האמת הרב האמת שבדור, שבעת הנרות הם שאר הצדיקים אמתים הנמשכים ממנו בענפים מאילן שהם בחינת תלמידיו. כמוכא בזהר הקדוש לענין רבי שמעון בר יוחאי והתברא וכו' עין שם). והזהיר הכתוב, שכל שבעת הנרות, שהם בחינת כלליות כל הצדיקים שבדור, כלם יהיה השתדלותם להאיר אל מול פני המנוחה להמשיך אור הצדיק האמת בעולם שהוא היחיד בדורו,

שהוא בחינת נקודת האמת שבין הצדיקים. שהעקר להמשיך אורו בעולם, שעל ידי זה יתתקן הכל, כי יש כמה צדיקים אמתיים וכלם אמת. אבל יש צדיק שהוא בחינת נקודת האמת שבין הצדיקים, שהוא עקר עצם האמת בחינת אבן טוב, שהוא עקר האור המאיר האמת בכל העולמות וכל מי שצריך לקבל אמת צריך לקבל האמת מכל שכן שאר הפשרים והעולם, כלם הם בחינת חלונות אצלו. (כמו שמבאר במקום אחר שיש באמת בחינת אבן טוב וחלון, עין בסימן קיב). ועל כן האמת של שאר הצדיקים אינו יכול להכניע לגמרי את השקר, כי אף על פי שהם מכניעים ומבטלים לפעמים איזה שקר אבל הוא רק לפי שעה, אבל אחר כך מתגבר השקר בשקרים ורמאות יותר ומקלקל זה התקון והאמת שהמשיך זה הצדיק בעולם. ולפעמים מתגבר אחר כך הסטרא אחרא והשקר על ידי האמת של זה הצדיק יותר ויותר, כי יונק מזה האמת ומתפכו לשקרו ורמאותיו עד שדיקא על ידי זה האמת הוא מתגבר יותר.

או"ח מנחה הלכה ו אות ה' – וכן בענין המחלקת שבין הצדיקים והפשרים, בשחפץ רק באמת אינו מדיק לו כלל כי החפץ באמת מוסרין לו מלאך של אמת ויוזב לידע האמת. מכל שכן בשהחולקים הם אנשים גסים או אנשים קלים ורשעים, בודאי יוכל להבין היכן האמת, כי אמת הוא אור ה' יתברך בעצמו, ומי שחפץ באמת לאמתו מאיר לו ה' יתברך בעצמו לצאת מתוך החשך ואפלה (כמו שמבאר בהתורה צוהר תעשה לתבה וכו'). עין שם בסימן טו. וזה בחינת תפלת ערבית שתתקן יעקב שהוא בחינת אמת. שעל ידי זה תקן שובל להתפלל גם בעת חשכת לילה, גם בעת שליטת החובלים ביותר. כי האמת מאיר בתוך תקף החשך ואפלה, כי אמת הוא אור ה' יתברך בעצמו, שעל זה נאמר כי אשב בחשך ה' אור לי. וכמו שכתוב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר וכו'. וכתוב כי אמת תאיר גרי ה' אלקי יגיה חשבי. וכתוב גם כי אלף בגיא צלמות לא אירא רע כי אמת עמדי. ועל כן יעקב שהוא בחינת אמת, שתתקן תפלת ערבית להתפלל גם בתוך תקף החשך על ידי גדל האמת שהמשיך בעולם.

שיחות

מאמר "צוהר תעשה לתיבה", (ליקו"מ ח"א) סי' קי"ב, נאמר בתחילת חורף תקס"ג: (חיי-מוהר"ן, סימן נט; וכ"ה בסעיף ג' דלהלן).

קדם שאמר התורה משפטים אמונה בסימן ו', שמעתי ממנו וזכרנו לברכה, התורה צוהר תעשה לתבה בסימן קי"ב, וכתבתי מה ששמעתי כפי מה שנדפס בסימן הנ"ל. אף אחר-כך אמר התורה תהמת יכסימו בסימן ט', ושם נכלל התורה צוהר הנ"ל, והתורה תהמת יכסימו נאמרה בשבת שירה תקס"ג בדרך, ואחר-כך התחיל לומר התורה משפטים הנ"ל, ואמרה פסקא פסקא. ובאותה העת ספר שהיה אצלו הפעל-שם-טוב וזכרנו לברכה ואמר לו כשפוגמין בארץ-ישראל נופלין בגלות, וסימן, משם רועה אבן ישראל. ושאל אותנו לומר לו פרוש על אותו המראה ולא ידענו להשיבו דבר. אחר-כך הראיתי לו התורה צוהר תעשה לתבה שכתבתי פנ"ל, וראה והסתכל בה אחר-כך ענה ואמר ומתלמידי יותר מכלם, (כלומר שעתה הבין על ידי פרוש על המראה הנ"ל של הפעל-שם-טוב וזכרנו לברכה). כי עכשו אני יודע היטב הענין. (חיי-מוהר"ן שיחות השייכים לתורת סימן ג')

עין שיש"ק ח"ב אות תקמ שתורה מח שנאמרה באיסרו חג סוכות תקסג רמז בה כל היסורים שעברו עליו אז ואחריה אמר תורה קיב.

שיחות הר"ן סימן עה – גם יעין היטב במאמר "תהומות יכסימו" מה שכתב שם על פסוק צוהר תעשה לתבה וכו' בסימן ט' ובסימן קי"ב. והטה אונך ושמע ופקח עיניך וראה שם היטב באמת (לה) מה דאיתא שם מענין האמת, שעקר הוא האמת. שכשמבלבלין את האדם בתפלתו ובעבודתו מאד מאד בכמה מיני בלבולים, העקר הוא האמת שיראה בתפלתו לדבר על כל פנים הדבור באמת בפשיטות באיזה מדרגה שהוא וכו'. עין שם היטב. ועל ידי זה תזכה בודאי לתפלה, אם תרגיל עצמך לקים מה שנאמר שם באמת. גם הוא כלל גדול בכל עבודת ה' כמבאר שם עין שם:

ועיין שיש"ק ח"א אות תרכו שתורה זו אמר לנחם ולחזק את מוהרנ"ת על המניעות ממשפחתו להתקרב לרבינו כי נתקרב בסליחות בסוף שנת תקסב והיא נאמרה באותו חורף כנראה כב' או ג' חדשים אחרי התקרבותו. וזה לשונו – אחר כך בשעמד פעם אחת להתפלל ולא היה יכול להתפלל פראוי, רצה מאד לסע לרבינו וצוק"ל, אף היה ירא מפני ההספם הנ"ל, והיה מר לו מאד, וחשב בדעתו בהתמרחקות הלא בסמוך בברסלב יושב אדם שיוכל להאיר לי בעבודת ה' ואני איני יכול לנסוע אליו והחליט בדעתו, שבעת שאביו יאכל את סעדת הצהריים, בתוך כך יסע לרבינו וצוק"ל וקדם סעדת ערבית בכר יוכל להיות חזרה בביתו, ולא ירגיש וידע אביו מזה כלל. וכן עשה, ונסע. באמצע הדרך ירד גשם שוטף, ולא יכול היה להגיע לברסלב רק בלילה ובשנכנס אל רבינו וצוק"ל לאחר תפלת ערבית וספר לרבינו וצוק"ל את כל המניעות שהיו לו, אמר לו רבינו וצוק"ל: "אז עס איז גאר שלעקט ציהט מען זיך צום אמת ווי איז פארט דער אמת", ואז אמר לו רבינו וצוק"ל התורה שבסימן קי"ב צוהר תעשה לתבה וכו'. (אבנ"ה ברזל, שם סעיף י"א).

פרפראות לחכמה – על תורה ט' אות ג' – ענין צוהר תעשה לתיבה המבואר במאמר הנ"ל אות ג', מבואר גם לקמן בסימן קי"ב בביאור יותר רחב והנה ענין זה נאמר לנח בעת שצווה עליו לעשות תיבה לבנוס שם מפני המבול ומי המבול היינו המחשבות זרות הבאין לבלבל את תפלתו כמו שמבואר לקמן בסימן מ"ד והנה כמו שאמרו רז"ל (בראשית רבה ל"א י"ב) שאם היו חוזרין בתשובה היו המים יורדין לגשמי ברכה, וכשלא חזרו בתשובה היו מי המבול על הארץ כמו כן המחשבות זרות באים בשתי בחינות, כי יש בהם ניצוצות קדושים שצריכין תיקון, וכשזוכה האדם להתפלל כראוי אזי מתקן הניצוצות וכו', ותיקון התפלה הוא בבחינת גשמים ומטר כמבואר במאמר הנ"ל וכשאנו זוכה אזי הם מבלבלין אותו ושוטפין על מוחו ודעתו כמו מי המבול ממש, שנאמר בהם ויכוסו כל ההרים הגבוהים וכו' ואז כשמימי המבול מתגברין ושוטפין מאד, אז עיקר העצה שינצל מהם על ידי שיכנס אל התיבה, היינו שימשיך כל מחשבותיו וכל עניניו וכוותיו אל תיבת התפלה, כמבואר בשם הקדמונים ז"ל על פסוק (בראשית ז) בא אתה וכל ביתך אל התיבה ועיקר הדבר שיאמר התיבה באמת שעל ידי זה האמת מאיר לו איך לצאת מהחושך והסיבובים המבלבלין אותו ומונעין אותו מתפלתו, שזה בחינת צוהר תעשה לתיבה כנ"ל ועיין מענין זה בליקוטי הלכות הלכות חנוכה הלכה ו"א ובשאר מקומות בדבריו ז"ל:

עונג שבת עמ' תטו – נזכרתי שאמרו אנ"ש בשם מוהרנ"ת זצ"ל שאמר שמה שאמר רבינו ז"ל בלקוטי מוהר"ן ז"ל קמא סימן קי"ב והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו שיוכה פעם אחד כל ימי חייו לדבר דיבור אחד של אמת לפני ה' כראוי יעיי"ש ושמעתי שהזכיה הנ"ל יוכל לזכות דייקא רק בעת הירידה. השי"ת יעזורנו בזכות רבינו ז"ל לקיים כל עצת רבינו ז"ל אשר הם עצות אמתיות לעבודה".

פרפראות לחכמה על הש"ס ברכות דף ת. אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל:

...או יש לומר שמרמז על השני פתחים שיש לה"א המבואר במאמר 'צהר תעשה לתיבה' (בסימן קיב) וזהו שאמרו לעולם יכנס אדם לבית הכנסת שני פתחים ויתפלל, ולא אמר להדיא שיעור שני פתחים, אך מרמז על הנ"ל, היינו שצריך האדם לידע בבניסתו לבית הכנסת שבוודאי יתגברו עליו המחשבות זרות, שזה בחינת 'הבא לטמא פותחין לו', בחינת פתח התחתון של הה"א שמרמז על הירידה, רק שיש עוד פתח עליון לה"א שעל ידו יכול לעלות, היינו על ידי שיאמר הדיבור באמת כמבואר שם.

עוד ראה בסוף התורה מכתבי מוהרנ"ת סימן יז וסימן שא.

הקדמה

נ"ל כוונת רבנו כאן ליתן עצה כללית, לכל צרה, ע"י שאני מדמה אותה למבול, דהיינו זעם קטרוג הקליפות עלי בעולם הקטן שלי. והעצה היא להיכנס לתיבת נח. דהיינו למעשה שבכל צרה להתחיל לדבר אליו ית' בכוונה גדולה ככל שיכול, דהיינו להיכנס כולי לתיבה בלי פניות. ועוד שהדיבור יהיה לפניו ית' דהיינו לדמות שה' איתי סמוך לי נמצא מאד, ורק הוא ואני בתיבה, ולדבר מקירות הלב ואזי הדבור הוא ביראה ואהבה. ואזי ע"י שמקדים התקשרות לצדיק ע"י נעשית האמת שלי חלון לאמת של הצדיק וע"י לאור האמת של הקב"ה שמתלבש בו, ואזי תיבות הדבור הן בבחי' "תפילתו שגורה בפיו" דהיינו שלוחה מהקב"ה, שהיא תפילה שנכספים אליה למעלה ומתקבלת. וכשהיא מתקבלת היא בוקעת את כל המחיצות של המבול וגם מעלה את התפילות הפסולות שהיו לו, וגם מעלה את הרשעים ע"י שמאירה להם פתח לצאת ולשוב.

וכדי לזכות לזה צריך האדם לזכך את עצמו הרבה, ובעיקר בדיבור אמת תמיד ולא רק בתפילה דהיינו שאפילו בעסקי החול לא יצא דיבור שקר מפיו אפילו בטעות (לק"ה), וכמבואר בתורה נא ששקר הוא ע"י עכירות הדמים. ואומר רבנו שהעיקר לדבר דבור אמת שיהיה חלון בבחי' אספקלריא המאירה שדרכו הצדיק שהאמת שלו היא אבן טוב יאיר לי, אבל אין זה התכלית אלא להשתדל כל החיים לזכות גם בעצמי לדבור אמת שהוא אבן טוב, ועל זה אמר רבנו:

והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דבור אחד של אמת לפני ה' כראוי.

ועיין בסוף התורה

ואמר לי אז, שעל ידי עצה זאת יכולין להיות איש כשר באמת כל ימי חייו.

כי תמיד כל אחד איך שהוא, בכל צער וצרה יכול לבנות לו תיבת נח, בדבורי תפילה ולכנס בתוכה, דהיינו לתיבות התפלה, ולהתעלם בה, ע"י שמדבר אליו ית' בכוונה גדולה, ומחיה את עצמו ומחזיק את עצמו על ידי האמת, שהוא אור השם יתברך בעצמו, אשר גם כל חשך לא יחשיך ממנו, כי אין שום טומאה וסטרא אחרא בעולם, שלא יהיו שם פתחים לצאת משם דהיינו פתחי אמת, כי האמת היא בעצמה הפתח, כי כל רצונו לשוב אליו ית' שהוא בעצמו האמת, דהיינו ראשית ותוך ותכלית כל דבר שבעולם, אלא שהוא נעלם, אבל ע"י אמת מאיר אור ה', ואזי מצא מין את מינו, דהיינו אור ה' מאיר פתח לאור ה' הנעלם בכל דבר ובכל מקום ובכל זמן.

ומשמע שתורה זו היא לאו דווקא בשעת התפילה, ועיין בשיש"ק הנ"ל, שתורה זו אמר רבינו לחזק את מוהרנ"ת, שבא אליו בתחילת התקרבותו, וסיפר לו שקשה לו להתפלל כראוי, כי בני ביתו חולקים עליו מאד על שהתקרב אליו. גם בלק"ה משמע שעצה זו היא כללית לכל חשבות, וכגון דין שרוצה לדון דין אמת, ואינו יודע עם מי מבעלי הדין הצדק.

ונ"ל כיון שכלי זינו של איש הישראלי הוא התפלה, כמבואר בריש תורה ב', ממילא לכל חשבות שבעולם העצה היא תפילה. והאמת היא אחת, לדבר באמת, ועל כל מיני חשבות, העצה אחת, החילוק הוא רק איזה דיבורים יהיה לו בתפילה, אבל העצה היא אחת, שמה שיאמר יאמר באמת. ממילא גם כשהפסק דין חשוך לו, בוודאי עצתו תפילה, וכל תיבה לומר באמת כמבואר כאן, כדי שאור ה' יתלבש בו ויאיר לו את הפתח לפסק אמת. וזה עיקר התשובה להיות דבוק באמת עד שנעשה לבוש לאמת של הקב"ה.

וצריך להיות בקי ברצוא ושוב לדעת שגם בשאול תחתיות נמצא הקב"ה כמ"ש ואציע שאול הנך, והשאול הוא רק דמיון שמסתיר אותו ית' אבל באמת בדיבור אמת מקירות הלב בבחי' תפילה לעני כי יעטוף דהיינו אפילו עני בדעת בלי מוחין יכול לדבר מחמת הכאב דבור אמת לפי מדרגתו כי העיקר בפונה באמת אליו ית' ומדבר מכל הלב. וראה עונג שבת שבדרך כלל דווקא בירידה וקטנות מוחין יותר יש דיבור מקירות הלב וכנ"ל תפילה לעני כמבואר בזהר שעל כן היא מתקבלת יותר.

בסוד התשובה מבאר רבינו שהפתח לשוב הוא פתח שממנו נפל חבירו הגדול ממנו, והכל סובב סביב האמת, כי אותה אנו מבקשים, והיא הש"י בעצמו, והיא הסייעתא דשמיא המבואר בגמרא מנחות כט. דהיינו שמקבל מבינה עילאה עולם האמת והתשובה, שמשם מאיר לו אמת, בבחי' אבן טוב, בחלון שלו, ולפעמים דייקא את אמת של חבירו הגדול ממנו יכול לקבל, ואילו אמת גבוה ממנו, אין לו כלים לקבל. אבל אמת של עצמו בוודאי לא תועיל לו, שהרי נתעקם ע"י החטא. וצריך דייקא אמת של משהו גבוה ממנו שהוא ביושר ביחס

אליו. והוא הכלל המבואר בתורה כט שתיקון מדרגה פגומה אפשר רק ממדרגה גבוהה יותר שעדיין לא נפגמה.

קושיות

- א. צהר תעשה וכו' י"א חלון וי"א אבן טוב – עיין שפתי חכמים צהר לשון צהרים דהיינו אור ועי"ש שהקשה דלקמן ויפתח נח את החלון הרי מפורש כמ"ד חלון ולא אבן טוב. מאידך עיין חזקוני ובעל הטורים כאן (ו' טז) שמקשה כיון שלא שמשו המאורות בימי המבול כמבואר בב"ר (לג ג, לד יא. הובא בפרש"י בראשית ח' כב שכתב שלא היה ניכר בין יום ללילה) למה צריך חלון? ונאמרו בזה כמה תירוצים חזקוני ובע"ט תירצו שלא נצרך לאור אלא לשלוח את העורב והיונה. וי"מ (נח"י) שהם מדרשים חולקים. וי"מ שהיה אור ורק השמש עמדה במקומה.
- ב. וכאשר יעורר רוחו לשוב אל ה' קשה לו מאד לדבר דבורים לפני ה' – צ"ע מקדושין מט: שכיון שמהרהר תשובה נקרא צדיק. וצ"ע מהבעש"ט שהיכן שאדם חושב שם הוא. וצ"ע מהמציאות שדווקא להתנהג בקדושה קשה לבעל תשובה טרי, אבל לדבר אפשר לשמוע ממנו דבורים נפלאים של אמת. וצ"ל שאין הכוונה לדבורי אמונה אלא לדיבור בכוונה שלימה שמרגיש מציאות ה' הנמצא מאד אצלו ומדבר אליו בלי פניות כלל.
- ג. צ"ע שתחילה אומר שכשמתעורר לשוב קשה לו מאד להתפלל ולדבר דיבורים לפני ה' ומיד בסמוך אומר שא"א לו להוציא דבור לפני האלקים. קשה מדוע כאן ה' וכאן אלקים? ואולי בדוחק י"ל שרומז לדחילו ורחימו אלא שהקדים רחימו שהיא אהבה לדחילו שהיא היראה. ואולי כי באמת תחילת התשובה היא באור גדול שהוא בחי' אהבה ואח"כ נעלם האור ואז צריך לחזור ולהתחיל מיראה.
- ד. במה שמבאר שתפילה שאינה בדחילו ורחימו אין בכוחה לבקוע את המחיצות, צ"ע האם גם לא נשמעת כלל למעלה ואינה מתקבלת? והרי כתיב (דברים ד' ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו פידוד אלהינו בכל קראנו אליו: וראה רבנו בחיי רמז לנו משה מעלתן של ישראל שמתפללים ונענים. וכן נוסח התפילה שלנו בחתימת שמע קולנו כי אתה שומע תפלת כל פה עמך ישראל ברחמים. ראה זוהר (ח"ב פח) תפלה לעני כי יעטוף משמע שדווקא תפלה מקירות הלב מתקבלת וכן במז"ק טז מי מושל בי צדיק משמע שרק תפלה כראוי משנה גזרות. ועיין תורה צט שרבנו מחזק לא להתיימשך ממנה שתפילה שאינה כראוי אינה עולה כי כשתתפלל תפלה אחת כראוי יעלו כולן עמה. משמע שהדבר צריך חיזוק. ולמעשה נ"ל ממה שכתב שצריך אדם להתפלל שיזכה לדיבור אחד לפניו ית' כראוי משמע דיבור אחד יכול להעלות את כל התפילות. וצ"ע/י
- ה. עיין תורה קלט ותורה רעז שכל מצווה בימי החול כיון שהמלכות רגליה יורדות מוות אינה עולה למעלה, ורק בשבת המלכות עולה מהן ואזי כל המצוות עולות לפני ה' ית'. וצ"ע האם יש לחלק בין מצווה לתפילה? או שכשמצליח להתפלל בכוונה ודביקות אזי מעלה את התפילה מאחיות החיצונים ברגליה, ועל כן היא עולה גם ביום חול? וצ"ע א"כ האם גם מצווה בכוונה ודביקות תעלה אפילו ביום חול. ונראה שיש חילוק בין מצווה לתפילה כי מצווה אחוזה ברגליה ואילו תפילה שאינה עולה היא מחמת מחיצה עליונה שלא נותנת לה לעבור. לכן תפילה אחת כראוי שוברת את המחיצה ומעלה עמה את כל התפילות שממתינו תחת המחיצה. אבל מצווה ממתינה רק עד שבת, ואזי עולה כמבואר שם. אמנם נ"ל שכל זה דווקא במי שהמלכות שלו במדרגת צדק אבל מי שעושה מצווה בחיות ובאמונה אזי אין לקליפות אחיזה במצווה שלו גם בחול. כך נ"ל צ"ע.
- ו. חותמו של הקב"ה אמת – צ"ע מאי קמ"ל? דאי לאפוקי מהנחתם כתורה קמ, א"כ מה יועיל שאלך במדת האמת שלי, הרי היא הפוכה משלו, אלא מוכרח שמדובר באמת שהשליך ארצה, וא"כ מדוע נקרא חותם.
- ז. בתחילה אומר שדיבור שאינו בחיות ודחילו ורחימו לא מבקע את המחיצות, ומיד בסמוך אומר שע"י תשובה מבקע הדבור המאיר את המחיצות, וצ"ע לבקוע מחיצה משמע שאין פתח, אלא צריך לעשות פתח ואילו לקמן מבאר שיש הרבה פתחים, רק צריך למצאם? וצ"ל כנ"ל בתורה ט' שהפתח קיים, והביקוע הוא במסך החושך שמסתיר אותו. דהיינו אע"פ שמכנה אותו מחיצה, הכוונה לפתח נעול בדלת החושך שאותו צריך לשבור.
- ח. הדימוי לתיבת נח צ"ע. כי שם העיקר היה להישאר בתיבה עד יעבוד זעם, והתיבה היתה רק מחיצה מהמבול של זעם הסט"א. והחלון היה כדי שיכנס אור לתיבה שיהיה אפשר להשאר בה, וכדי לשלוח את העורב ויונה. ואילו בנמשל החלון הוא להאיר את הפתחים שדרכם יוצאים מהמבול, שלכאורה הם לא בתיבה.

³ ראה שערי אורה (לרבי יוסף גיקטליא) שער חמישי הספירה השישית, שביאר את הפסוק הזה שרק לישראל יש כח לשנות את הדין שנגזר עליהם בראש השנה מה שלא שייך כלל באומות הגויים. וזה לשונו – ואין לאומה בעולם כוח להוסיף לה על החלק שנתנו לשר שלה בראש השנה. ואפילו התפלל אותה האומה בתוך השנה כדי שיוסיפו לה טובה ומוון על מה שנגזר בראש השנה כל תפילותיהם לריק. אבל ישראל אינם כן, שהם חלק יהו"ה יתברך, ואף על פי שעמדו לדין בראש השנה כל יום שירצו יקרעו אותו הדין ויחדשו עליהם טובה, וזהו שאמר בתורה: ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיהו"ה אלהינו בכל קראנו אליו (דברים ד, ז). אבל צ"ע על זה מר"ה יז: שם מבואר שא"א לבטל כמות הגשמים אלא רק היכן הם ירדו.

⁴ זכור לי שיש מעשה מהבעש"ט שדיבור אחד אמיתי מכל הלב אפילו של אדם פשוט העלה את כל התפילות של כולם

ט. צ"ע שבמשל הפתח הוא פתח כניסה ויציאה מהתיבה, ובנמשל התיבה מאירה למצא את הפתח לצאת מהמבול.

י. צ"ע בנמשל היציאה מהמבול, האם הכוונה כניסה לתיבה או שאצלי יתבטל המבול? ונראה לבאר שהכניסה לתיבה הדיבור אליו, וע"י שמדבר באמת עושה צהר ואור בתיבה, דהיינו ע"י שאומר את התיבה בכוונה ולא מהשפה ולחוץ, ומדבר באמת לפניו ית', דהיינו כוונה יתירה, שמרגיש מציאותו ית' אצלו, ומדבר אליו מכל הלב וכאל מציאות סמוכה לי, עי"ז עושה צהר לתיבה, כי מתלבש בי אור ה', דהיינו שאור ה' מאיר דרך חלון האמת שלי. ואזי תיבות התפילה בוקעות את מחיצת המבול ועולות למעלה ומעלות גם את התפילות שהיו בצד וגם מאיר פתח לרשעים לצאת מהחוץ ולעשות תשובה. דהיינו שרבנו בנמשל לא נשאר צמוד למשל אלא מבאר מצד המהות הדבר.

יא. מי שזכה לאמת נותן שפע ומקיים את הג' עולמות – צ"ע מה הקשר למהלך התורה שמדבר כיצד יוצאים מהחוץ. עיין בסוף התורה שרומז למהלך שלם שהוא המשך למבואר כאן ומבואר ביתר אריכות בתורה ט'.

יב. "ואל אמה תכלנה", אמ"ה רומז לדבור שהוא אש מים וה' מוצאות הפה. וצ"ע מדוע לא נזכר רוח שכינודע הוא מרכיב חשוב בקול הדבור? אולי כיון שמדבר מתפילה בדחילו ורחימו דייקא, דהיינו יראה ואהבה שהם גבורה ואהבה לכן מזכיר אש ומים דייקא.

יג. צ"ע כיצד למעשה יוצאים רשעים אחרים מהפתח שהוא מצא לצאת ממנו. ומדוע רק נמוכים ממנו יכולים לצאת בו, ולא גם גדולים כדמצינו (בחי"מ) עץ קטן שמבעיר עץ גדול.

יד. והוא יעשה פתח לעורר לבם להשיבם לצאת מהחוץ – צ"ע מי הם אותם רשעים אחרים? נראה ללמוד מקדושין מט: שבהרהור תשובה כבר נקרא צדיק, ולפ"ז הרשעים שמדבר עליהם רבנו, אין להם הרהור תשובה, וזה החידוש שע"י איזה יהודי שעושה תשובה מתעורר רשע להרהר בתשובה.

טו. במה שמבאר על הפסוק "ופתח התיבה בצדה תשים" דהיינו באותם שהם בצד האחר. משמע שהשפע לגלגלים נשפע בזכות הרחוקים המתקרבים, אבל אח"כ בביאור עניין השערים, שצריך שהתפילה תעלה לשער שבטו, משמע שהשפע שנשפע לעולם הוא ע"י שמתקבלת תפילתו כשבוקעת המחיצות ונכנסת בשער שבטו. וצ"ע כיצד מתחברים שני הביאורים?

טז. ע"י בחי' "ופתח התיבה בצדה תשים" באותם שהם בצד האחר אזי אתה מחיה ומקיים את הג' עולמות – משמע שע"י שמעורר רחוקים לתשובה מקיים את הג' עולמות. וצ"ע מה הקשר וכיצד נעשה הקיום?

יז. וצ"ע מדוע כאן מציין מוהר"ת לעיין בתורה ט' ואילו בתורה ט' לא מציין לעיין בתורה קיב. ואולי כי תורה קיב היא לשון מוהר"ת, והמבואר בה מבואר לעיל בתורה ט' שנאמרה מאוחר יותר, והיא לשון רבנו שהועתק מכתב ידו. וצ"ע לכאורה ממה שמוהר"ת ציין ב' פעמים לעיין בתורה ט' נראה שכאן אי אפשר ללמוד רק מניה וביה כהוראת רבי אברהם בן נחמן בעל ביאור הליקוטים, ואילו בתורה ט' כן אפשר. אבל ראה ביאור הליקוטים ריש תורה ט' שאומר שאע"פ שאין דרכו ללמוד מתורה לתורה כאן נראה לעין כל שהתורות ז' ט' וקיב הן מחוברות זו לזו. לכן ביאר אותן ביחד.

יח. בביאור מאמר אבא בנימין מבאר רבנו שהתפלל שיזכה לשני שלחנות חכמה ועשירות וצ"ע מה זה קשור לתורה שלנו?

יט. בגמרא מנחות כט מבואר שאין בכח הבע"ת לעלות מפתח שנפל, ע"כ צריך סיעתא דשמיא ומעלין אותו לפתח גבוה מן הצד. צ"ע כיון שכבר מקבל סיעתא דשמיא מדוע צריך פתח אחר גבוה מן הצד ולא מסייעין לו לחזור מהפתח שנפל. ואולי כי הפתח עליון מהצד אינו בחי' מקום, אלא רומז למהות שהסיעתא דשמיא היא ממקום גבוה. אבל עיין בהשמטות לקיצור ליקוטי מוהר"ן השלם שם לומד שהפתח מן הצד הוא עוד פתח.

כ. צ"ע כיון שאמרו ששלימות התשובה היא תשובת המשקל דהיינו באותם תנאים שבהם נפל א"כ לכאורה היינו עליה מהפתח שנפל. ונראה פשוט כי תחילה צריך לשוב וזה א"א אלא ע"י סיעתא דשמיא כי הסט"א אוחות בו, ואח"כ צריך זכות גם לתשובת המשקל שתזדמן לו. ואפילו אם מזדמנת לו תשובת המשקל בתחילת התשובה, תשובת המשקל בעצמה א"א בלא סיוע, דהיינו מאותו הפתח מהצד שבין הגג לרגל הה', כי סיוע זה הוא הארת שם אדיה מבינה עילאה עולם התשובה, לכן אע"פ שהיא תשובת המשקל שנראה כעולה מפתח שנפל, כגון שסמוך לעבירה שעשה מיד שב מאותה עבירה בעצמה, אבל האמת שבלי סיעתא דשמיא לא היה בכוחו להתגבר על יצרו. והסיעתא דשמיא היא מאותו פתח מהצד שהעלו אותו שלם.

¹ חיי מוהר"ן אות שח – (מעלת המתקרבים אליו אות יח) דבר עם אהרן שהיה איש פשוט לגמרי, ואמר לו רבנו זכרוננו לברכה שיש לך פתח לעורר אפלו אדם גדול לעבודת השם, כי עץ קטן יכול להדליק ולהבעיר עץ גדול מאד. (ואמר בזה הלשון, אשפּענְדאלע קען אקלאץ אונטער צינדן). וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, (תענית ד) למה נמשלו דברי תורה בעץ, לומר מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף דברי תורה זכו:

לק"ה נדירים הלכה ג אות ו' – וכמו שפּעם אחת אמר רבנו זכרוננו לברכה לאיזה איש פשוט מאד, שגם הוא יכול לעורר בני אדם אפלו הגדולים ממנו מאד לעוררם לעבודת ה' יתברך באמת ואמר לו, הלא עץ קטן שקורין שפּענְדילי יכול להדליק עץ גדול! וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים זכו. והכל בכח הצדיק החכם האמת שהוא האיר זה הדעת בתלמידיו וכלם מקבלים ממנו להאיר יותר מדור לדור כנ"ל.

כא. ואמר יפה הקשית והשיב כלאחר יד אם יזכה לראות הפתחים שיש שם, הוא יכול לצאת דרך הפתחים של נפילת חבירו – צ"ע לכאורה זה אפילו לא רמזו בדברי רבנו קודם ומדוע השיב רבנו כאילו אפשר להבין זאת מעצמו. ואולי אפשר ללמוד זאת ממה שביאר ופתח התיבה מצדה תשים בביאור השני שהכוונה לאותם שהם מצד האחר. ולפ"ז אפשר שגם אני בחי' הנמצא בצד האחר ביחס לחבירי.

כב. תרוץ רבנו למוהרנ"ת שהוא יכול לצאת דרך הפתחים של נפילת חבירו – צ"ע מה תירץ רבינו? הרי לשון הגמ' במנחות היא מעילי ליה, משמע שמעלים אותו, ולא שעולה בעצמו מפתח חבירו. ונ"ל שהכל סובב סביב האמת כי אותה אנו מבקשים והיא הש"י בעצמו והיא הסיעתא דשמיא שמקבל מבניה עילאה עולם האמת שמשם מאיר לו אמת בחי' אבן טוב בחלון שלו. ולפעמים דייקא את אמת של חבירו יכול לקבל, ואילו אמת של גבוה ממנו אין לו כלים לקבל. אבל אמת של עצמו בוודאי לא תועיל לו שהרי נתעקם ע"י החטא. וצריך דייקא מישהו גבוה ממנו שהוא ביושר כלפיו. והוא הכלל המבואר בתורה כט שתיקון מדרגה פגומה אפשר רק ממדרגה גבוהה יותר שעדיין לא נפגמה.

כג. מה למעשה העצה בתורה זו? ונראה למעשה כשחשוך לאדם בכל סוג של חושך, העצה היא לדמות את החושך למבול, דהיינו שאני בעוונותי גרמתי להתגברות מדת הדין עלי בבחי' השחית כל בשר דרכו עד שנגזר עלי מבול, רק כיון שנשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם, על כן יש לי בחירה להיכנס לתיבה, דהיינו לתיבת התפילה, נמצא בכל צרה העצה להתפלל. אבל זה רק התחלה כי העיקר הוא שבתפילה ידבר אמת ועד כמה יצליח זה תלוי גם בהתנהגות של אמת במשך כל היום. עכ"פ כפי ההצלחה לדבר אמת כך ההצלחה להתגבר על הפניות ומחשבות זרות בתפילה, ולדבר בדחילו ורחימו תפילה מקירות הלב בבחי' שפכי כמים לך. וכפי האמת של מדרגתו, כך מתלבש בתפילתו הקב"ה שחותרו אמת, וכך הוא פתח התשובה, כי הפתחים לצאת הם לא פתח גשמי וגם לא איזה דמיון פתח, אלא הרגשת קרבת אלקים, מכח הארת אמת, זה בעצמו הפתח אליו ית', כי אין פתח תקווה אלא קרבת ה', ואפילו אם החושך שהתגבר עליו זה בעל הבית שרוצה לזרוק אותו מהבית כי לא שילם שכר דירה, הפתח לצאת מהחושך הזה הוא שע"י אמת מאיר לו הקב"ה קרבת אלקים, וככל שיותר נקשר אליו ית' עי"ז, כך גם מתקבלת תפילתו לצאת מהצרה, אבל לא דווקא כפי הבנתו, כי לפעמים הצרה היא הישועה, כמבואר בברכות ס: המעשה בר"ע.

עד כאן ההקדמה

תורה קיב [יז]

כדרכו סומך רבנו את השגתו על איזה פסוק וכאן סמך על פסוק בפרשת נח.

הפסוק הוא מפרשת נח. כי מבאר כאן כיצד בשעת דין וזעם הקליפות הסובבות אותו בחי' מבול של פניות ומחשבות זרות וחשכות העצה. יבנה את תיבות התפילה להיות חוצצות מהקליפות הסובבות, וזה ע"י שיעשה בתיבה צהר של אור ה' שחותרו אמת. ואזי אור ה' יתלבש בדבורי התפילה ויאיר לו למצא את הפתח לצאת לגמרי החושך של הקליפות הסובבות אותו.

(בראשית ו) ו' צהר תעשה לתיבה' ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התיבה' בצדה
תשים תחתים^ט שניים ושלישיים^י תעשה.

^{יז} תורה זו נאמרה בתחילת חורף שנת תקס"ח (ת"ת) המבואר בה נתבאר גם לעיל בתורה ט' עי"ש ועיין חיי מוהר"ן אות ג' ושיחות הר"ן אות עה, ועיין שיש"ק ח"א אות תרכו שנאמרה לנחם ולחזק את מוהרנ"ת על המניעות ממשפחתו להתקרב לרבינו.

^י **בראשית פרק ו' (יד) עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: (טו) וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: (טז) צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: (יז) ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע:**

רש"י (טז) צהר – י"א חלון וי"א אבן טובה המאירה להם^{טז} (ב"ר שם): ואל אמה תכלנה מלמעלה – כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיוזבו המים למטה (סא"א) מכאן ומכאן: בצדה תשים – שלא יפלו הגשמים בה: תחתים שנים ושלשים – ג' עליות זו על גב זו עליונים לאדם אמצעים למדור תחתיים לזבל (שם):

שפתי חכמים (צ) צהר לשון צהרים דהיינו דבר המאיר, ויש אומרים חלון מרדכיב (להלן ח, ו) ויפתח נח את חלון התיבה:

פירוש הטור הארוך – צהר. איכא למאן דאמר (ב"ר לא, יא) אבן טובה, ואיכא למאן דאמר חלון. ולמאן דאמר חלון קשיא, והלא לא שמשו המאורות כל שנת המבול (ב"ר לג, ג). ומתריצים שלא עשאו אלא לידע מתי יכלו י"ב חדשים. ולא נהירא, וכי לא היה יכול לחשב מתי תכלה השנה, ומיהו אינו קושיא, כי אע"פ שלא שמשו המאורות הוצרך לחלון לכמה דברים, שמצינו לבסוף שהוצרך לו בשליחות העורב, דכתיב (להלן ח, ו) ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה:

חזקוני (טז) צהר תעשה לתבה – הוא החלון שפתח נח כששלח את העורב והיונה ובעוד שהיה סתום נתן שם אבן טובה להאיר להם בפנים ונמצאו דברי רבותינו מכוונים, כי יש אומרים חלון היה, וי"א אבן טובה, כי לפי הנראה ספק, ועדות הכתוב שם היה החלון. ולפי פשוטו צהר תעשה לתבה לשון יצהר פי' שמן תעשה לצורך התיבה להאיר בה. ואין לפרש חלון להאיר בה ולהכניס בה אורה שהרי לא שמשו המזלות להדיא כל ימי המבול.

פרדס יוסף (טז) צהר (ו, ט"ז). עיין רש"י, יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה. וכתב בספר עדות ביוסף (נח אות כ) דרש"י בפרשת וירא (י"ט, י"ז) אל תביט אחריו כתב, דמי שלא ניצל בזכותו אינו ראוי לראות במפלת שונאו, והנה על בדורותיו יש דורשים לשבח ויש לגנאי,

פי' רש"י צהר יש אומרים אבן טוב ויש אומרים חלון.

רבנו מצטט את הפסוק המדבר מסיום בניית התיבה. ומבאר שהתיבה רומזת לתיבות התפלה, ולא מצטט את הפסוקים המדברים בבניין התיבה, נראה הטעם כי לא כל כך משנה מה שאתה אומר העיקר לומר באמת לפני ה', תפלה שנכספים לה למעלה. לכן העצה כאן היא כיצד להיכנס לתיבה ולעשות לה צהר (בבחי' צהר תעשה לתיבה) ע"י אמת שלי בהתקשרות לצדיק, כדי שחלון האמת שלי יהיה חלון לאמת של הצדיק (בבחי' י"א אבן טוב וי"א חלון). ואזי תיבות התפלה שמדבר אמת לפניו ית' הן תיבת נח. והצהר מאיר את כל התיבה, והתיבות נעשות דיבור המאיר, ואזי התיבה מאירה ע"י הצהר את הפתח לצאת מהמבול אליו ית', וגם מאירה לאותם שהם עדיין בצד האחר את הפתח לשוב אליו (בבחי' ופתח התיבה בצדה תשים). ואזי היא תפילה שנכספים אליה למעלה ומתקבלת (בבחי' ואל אמה תכלנה מלמעלה) ומחיה ומקיימת ג' עולמות (בבחי' תחתיים שניים ושלישיים).

הנה ידוע דברי דוד המלך בתהלים, **כי סביב רשעים יתהלכון** [י"א/י"ב] ופירושו **כי** הוא כלל שתמיד **הסט"א מסבבת את הקדושה** וכמו שכתוב בקהלת^{יג} **כי את"י זה לעומת זה עשה האלקים** [טו]. **ובפרט מי שכבר נמשך אחר עבירות ח"ו, ונמשך אחר הסט"א ושם מקומו** [טז/יז] **ח"ו**, דהיינו במקום הכפירה והשקר של הקליפות והם **מסבבין אותו מכל צד**^{יד} עד שנדמה לו שא"א צאת מהם כלל. **וכאשר יעורר רוחו**^{טו} **לשוב אל ה'**, אעפ"כ^{יז}, כיון שכנ"ל הם סובבים אותו, על כן **קשה לו מאד להתפלל ולדבר דיבורים לפני ה'** דהיינו שעיקר הקושי לשוב מתבטא במחשבות זרות ופניות בתפילה/כ"א, **כי הן מסבבין אותו מכל צד** כנ"ל כיון שסובבים שהוא שייך להם, ומקומו אצלם, **לכ"א – לכל אחד לפי ענינו** כפי העבירות שנמשך אחריהן **כנ"ל/כ"ב**. כי כפי העבירות כך קנה מקומו אצלם, כנ"ל

וי"ל דהני תנאי כהני תנאי, למאן דאמר חלון כמאן דאמר לשבח, וניצל בזכות עצמו וכדאי לראות במפלת שונאו, (ג) ולמאן דאמר אבן טוב דורש לגנאי, וא"כ אינו כדאי לראות ואינו יכול לראות לחוץ, ועיין בפרשת בראשית (ד, ח) בשם שפת אמת על ה' לי בעוזרי:

^י בתרלד - לתבה

^ח בתרלד - התבה

^ט בתרלד - תחתים שנים ושלישים

^י מתרלו - ושלישים

^{יא} * תהלים יב

^{יב} **תהלים פרק יב (ט) סביב רשעים יתהלכון** פרם זלות לבני אדם:

רד"ק (ט) סביב רשעים יתהלכון. כי הרשעים יתהלכון סביב לצדיקים להרע להם, לפיכך צריך שתשמרם מהם. כרום זלות לבני אדם, כשיתרוממו הרשעים הוא זלות ושפלות לבני אדם, על דרך ובמשל רשע יאנח עם (משלי כט, ב). וזלות, היפך הכבוד, והז"ן בקבו"ץ שפתים:

מלבי"ם (ט) סביב – ר"ל שתצרנו מן הדור זו אשר בו יתהלכון הרשעים סביב – הקליפה המכסה את הפרי, סביב לבושי וספורי התורה לייפם ולערב במין ופסולת, בעת רום זלות לבני אדם – בעת אשר דברים הזלים והפחותים יתרומו לבני אדם, בעת שיעזבו את הדבר היקר והנכבד שהיא האמונה המקובלת ודברים האלהיים, ודברים הזלים והמבוזים שהם מחקרי השכל ומופתים מתעים הם יקרים ורמיים בעיניהם, שאז יתהלכו הרשעים סביב אמרות ה' לשים דברים כוזבים ועיונים מבוזים תחתיהם, בעת הזאת צריך שתשגיח לשמור ולנצור אמרות ה' וכסף הדת האלהי מן המזיפים, כל יערבו במיגים ודברי זולות:

^{יג} **קהלת פרק ז' (יד) ביום טובה יהיה בטוב וביום רעה רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה:**

^{יד} גם בדפיר ותרלו ותוצו את לעומת. ובתרלד ותשכס – את זה לעומת

^{טו} לשח"כ קהלת ז' יד

^{טז} עיין אבות ד' ב' הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה. נמצא שמקומו בעבירה.

^{יז} **ושם מקומו ועיין אבות פרק ד (ב) בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה (פכחמורה), ובורח מן העברה.**

^{יח} **מכל צד קמ"ל שאין פתח לצאת**

מסבבין אותו – לשון מסבבין משמע לעומת האמונתך סביבותיך שהם המקיפין הקדושים יש סיבוב מקיפין דקלפה נחשים ועקרים שלא נותנים להתקרב אל הקדושה להתפלל לפניו ית' ונתבאר בתורה ז' וט'.

^{יט} **יעורר רוחו** – רוח דייקא שהיא מדרגת הדעת ממוצע בין נשמה לנפש בין שכל שבמח למדות שכלב וכדי לשוב צריך לעורר רוחו להאיר הארת הנשמה בנפש להשיבה אליו ית' דהיינו אל החכמה עלאה להמליכו בחכמה בבחי' בחכמה יבנה בית דירה בתחתונים.

^כ **אע"פ** שרוצה לשוב אין זה מספיק ואע"פ שהיכן שחושב אדם שם הוא נמצא, וגם חז"ל פסקו המקדש עמ"נ שהוא צדיק מקדשת הרי שעיקר הרצון אעפ"כ אין הסט"א מניחה לו עד שישלים תשובתו ומתגרה בו וזה נסיונו ותיקונו אם באמת רוצה לשוב לא יותר עד שיניחוהו לשוב.

^{כא} **אבל** בלקוטי הלכות מבאר העניין גם בשאר דברים וכגון דיין שחשוק לו ואינו יודע לפסוק הדין. וכן מבואר בשיש"ק תרכו שתורה זו נאמרה למהרה"ת לחזקו בשעה שחלקו עליו כל בני ביתו כשהתקרב לרבינו.

^{כב} **עיין חסד לאברהם** (ב' נו) מי שת' ימים שקוע בעבירה בלא הפסק מכניסים אותו לשער נ' של טומאה ואין לו אפשרות לצאת משם וזה לעומת זה מי שנכנס לשער נ' של קדושה מתבטלת ממנו הבחירה. עי"ש.

יש אורח בעלמא, ויש גר זמני, ויש עבר ושנה נעשה לו היתר ונעשה דר שם, ויש שנעשה קבוע וכן בית, ויש שנפל לבור תחתיות בבחי' אציע שאול פרש"י שהכין לו מצע לשכב שם.

ומחמת שא"א לו להוציא דיבור לפני אלקים ^{כג} בדחילו ורחימו וחיות כראוי דהיינו כיון שלא מצליח להתפלל ביראה ואהבה הנובעים מגודל הרגשת מציאותו, דהיינו לפני אלקים ^{כד}, **לכן כל הדיבורים והתפללות שהוא מדבר. לא יוכלו לבקוע המחיצות והמסכים המבדילים לעלות למעל' ונשארים למטה תחת המסכים** ^{כה} ^{כז}. **עד אשר יזכה וישוב באמת, וידבר דיבורים הראויין להתקבל** ^{כח} דהיינו בדחילו ורחימו מעומקא דליבא בהתעוררות גדול ^{כח}, אזי מבקע ^{כט} הדיבור המאיר ^ל את כל המחיצות והמסכים המבדילים, ויעלו עמו רוצה לומר ששום דבור אליו ית' לא נאבד, אלא ממתיך תחת המחיצה, עד שתגיע תפלה שיש בכוחה לבקוע את המחיצה, ואז יעלו כל הדיבורים והתפללות שהיו מונחים למטה עד הנה ^{לא} ^{לב} וכמו שביאר גם לעיל בתורה

^{כג} **לעיל נקט לפני ה' וכאן אלקים.** ואולי כיון שמדבר על דחילו דהיינו יראה ויראה היא מצד הגבורה. אבל צ"ע כי מדבר גם על רחימו דהיינו אהבה, והיא מצד החסד?

^{כד} **ועיין בתיקונים דף כה:** מבואר לגבי התורה דדחילו ורחימו הם אבא ואמא ועלית התורה היא יחוד וז"ן שא"א אלא ע"י יחוד או"א תחילה ע"י דחילו ורחימו ע"ש. ועיין דגל מחנה אפרים פ' נח ביאר שהכוונה שדבור בלא כוונה בחכמה ובינה אינו דיבור כלל.

^{כה} עיין בעש"ט עה"ת עמוד התפלה אות קט.

^{כו} **בעל שם טוב על התורה** – פרשת נח אות קט. הנה האדם העוסק בתורה ותפלה בלא דחילו ורחימו לא פרכת לעילא (תקוני זוהר תיקון י') ומכל שכן אם יש בו מחשבות זרות, שנקראו קדשים פסולים ונמסרו לחיצונים, וכשחזור האדם בתשובה מגביה הניצוצות הקדושים שנמסרו אל החיצונים, ולכן כשעומד בתפלה או בעוסקו בתורה עומדים המחשבות זרות לבלבל תורתו ותפלתו, כי המחשבות זרות הם חטאותיו, ועומדים לפניו בדרך מלחמה, אבל כוונתם שיתקנם ולהוציאם מעמקי הקליפות, והיינו על ידי פב) שיחדר כשירגיש שהם עונותיו ויצטרע עליהן, וביאור דבר זה קבלתי מרבי ואין צריך להאריך כאן: (תולדות יעקב יוסף חקת דקנ"ח ע"א):

ערבי נחל בראשית נח דרוש א' – עוד יבואר, מה דמצינו כמה פעמים דיש תפילות פסולות המשוטטות בעולם, ואינם באים למקום קדושה, גם לא נמסר לס"א, ולפעמים מעלה אותן תפילות פסולות בהתפללו אח"כ כראוי, ולפעמים הס"א טורפים אותה תפלה, משמע דיש עכ"פ משך זמן אשר אזלא ומשטטא, ובזוה"ק קאמר כל אורייתא ופקודא דלאו בדחילו ורחימו כו', משמע דמיד נמסרת לס"א ולא משטטא כלל.

^{כז} **עיין תורה כט דבור הראוי להתקבל הוא כשנלקח מהדעת ואם אינו מתקבל הוא אינו דיבור ע"ש.**

^{כח} **לעיל אמר וחיות כראוי וכאן מעומקא דליבא והתעוררות גדול ולקמן דיבור אמת ונראה שכל הנ"ל כלול בדיבור אמת.**

^{כט} **צ"ע לקמן מבאר שיש הרבה פתחים, רק צריך למצאם, וכאן משמע שאין, אלא צריך לעשותם, וצ"ל כנ"ל בתורה ט' שהפתח קיים, והביקוע הוא במסך החושך שמסתיר אותו.**

^ל **כפי שיבאר בהמשך ע"י דיבור אמת נעשה דיבור מאיר.**

^{לא} עיין לעיל תורה צט ועיין שערי אורה השער השני הספירה התשיעית ד"ה וא"ת. נמצאו רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות. זוהר ח"ב רמז: ועיין בעש"ט עה"ת פרק התעוררות לתשובה אות לח לט מ' ובאר מים חיים שם. ובספר אור המאיר סוף פרשת וישב.

^{לב} **שערי אורה – שער שני:** ואם תאמר נמצאו רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות, כי אחת מני אלף לא יוכל להתכוין בתפילת יחיד בענין שתהא ראויה להתקבל. דע שאין הדבר כן, אלא כל אותן התפילות הפסולות הנקראות פסילים, כשדוחין אותן לחוץ ואינן נכנסות, י"י יתברך נתן להם מקום להיכנס בו, שהשם יתברך ברא רקיע ומסר עליו ממונים ושומרים, וכל אותן התפילות הפסולות הנדחות, מכניסין אותן באותו רקיע, ועומדות שם, ואם חזר זה היחיד שהתפלל תפילות פסולות שעומדות בזה הרקיע החיצון, ועמד והתפלל תפילה אחת בכוונה גדולה, ותפילתו זו הגונה ושלמה, אז אותה התפילה הכשרה מסתלקת והולכת ונכנסת באותו היכל החיצון שהתפילות הפסולות שהתפלל מקודם עומדות שם, ומוציאה משם כל אותן התפילות הפסולות שהתפלל, ועולות כולן עם אותה התפילה הכשרה שהתפלל, וכולן נכנסות עמה באגודה אחת לפני ה' יתברך, ונמצא שלא יפול דבר אחד מכל התפילות שהיחיד מתפלל: ואם לא חזר האדם בתשובה ולא התפלל תפילה בכוונה כהוגן, כל אותן התפילות הפסולות מוציאין אותן אל מחוץ למחנה למקום טמא, בהיות אותו האדם נמשך אחר הטומאה, ואז נועלים לפניו שערי תשובה:

עיין זוהר פקודי דף רמז: - כְּגֻוְנָא דָא כעין זה יש למלאך טהריא"ל גם מניי אחר, והיינו **הווא מְמַנָא קְדִישָא דְקִימָא עַל הווא פְּתָחָא** זה הממונה הקדוש העומד על הפתח של היכל הראשון, **כָּל אִינוּן צְלוֹתִין דְּבִקְעִי אֲוִירִין וְרִיקִיעִין לְמַעַל קָמִי מְלָכָא** כל אותם התפילות הבוקעות את האוירים ואת השבעה רקיעים של עולם הזה ליכנס לפני המלך ב"ה, **אִי צְלוֹתָא דְּסִגְיָאִין אִינוּן, פְּתַח פְּתָחָא וְאָעִיל הווא צְלוֹתָא** אם הם תפלת רבים, הוא פותח את הפתח, והתפלות נכנסות שם על ידי מלאך סנד"ל, כי בחפלת רבים אין מדקדקים כל כך, וגם עוברת את כל הרקיעים בחזק יד, **עַד דְּאֶתְעִבִּידוּ כָּל צְלוֹתִין דְּעֻלְמָא עֲטָרָא בְּרִישָא דְּצִדִּיק חַי עֲלְמִין** עד שנעשים שם כל תפלות בני העולם עטרה בראש צדיק חי העולמים, (מלמד התפלות עולות לסיוד זמלטות כסוד מ"ן לנחום יחזק ענין דו"ו). **כְּמָה דְּאֶרְקֻמוּנָה** כמו שביארו החכמים.

וְאִי צְלוֹתָא דְּיָחִיד ואם היא תפלת יחיד, **סְלִקָא עַד דְּמִטִּי לְפִתְחָא דְּהִיכְלָא דָא דְּהֵאִי מְמַנָא קְדִישָא בֵּיתָא** היא עולה עד שמגיעת לפתח היכל הזה, שהממונה הזה עומד בו, **אִי יָאָה הֵהִיא צְלוֹתָא לְאֶעֱלָא קָמִי מְלָכָא קְדִישָא** אם יפה תפלה ההיא וראויה ליכנס לפני המלך הקדוש, **מִיַּד פְּתַח פְּתָחָא וְאָעִיל לָהּ** מיד הוא פותח לה את הפתח ומכניס אותה, **וְאִי לֹא יָאָה** ואם אינה תפלה יפה, **דְּחִי לָהּ לְבָר וְנַחְתָא וְשִׁטְיָא בְּעֻלְמָא** דוחה אותה לחוץ ויורדת ומשוטטת בעולם, כי ההכל היוצא מפה האדם בתפלתו נעשה להבות אש, בסוד אותיות הקדושות העולות למעלה אל פתח היכל לבנת הספיר להתקבל שם, ואם תפלה ההיא נדחת, אז היא יורדת מרקיע לרקיע וקְיִימָא גו **רְקִיעָא תַתָּא מְאִינוּן רְקִיעִין דְּלִתָּא דְּמִדְבָּרִי** גו **עֲלְמָא** עד שעומדת בריקע התחתון מאותם הרקיעים שלמטה המנהיגים את העולם הזה.

וּבִהְיוּ רְקִיעָא קְיִימָא חַד מְמַנָא דִּי שְׁמִיהּ סְהִדִּיא"ל ובאותו הרקיע עומד ממונה אחד ששמו סהדיא"ל, **וּמְמַנָא עַל הֵאִי רְקִיעָא** שהוא ממונה על זה הרקיע, ונקרא סהדיא"ל שפירושו עדות, לפי שהוא מעיד על מעשי בני אדם, והוא יודע אם בעל התפלה ההיא עשה תשובה כראוי, לכן תפלות הפסולות מסורות בידו עד שישבו האדם בתשובה, ונְטִיל כָּל הַנִּי צְלוֹתִין דְּאֶתְדַּחֲיִין דְּאֶקְרוּן צְלוֹתִי פְסִילִין והוא לוקח את כל אלו התפלות שנדחו הנקראות תפלות פסולות,

צט/לג. וצ"ע האם שום תפלה לא מתקבלת ולא נענית עד שיתפלל תפלה שתבקע את המחיצות? והכתיב (דברים ד' ז') כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו בידוד אלהינו בכל קראנו אליו: וביארו המפרשים/לד שרמזו לנו כאן מעלתן של ישראל שמתפללים ונענים.

אך איך יזכה לזה להתפלל תפלה כראוי שתעלה עימה את כל הפסולות, העיקר

וגניז לון עד דההוא בר נש תב לגבי מאריה כדקא יאות (ה"ג סמ"ה) וגונו אותם עד שאדם הוא ישוב בתשובה שלימה אל הקב"ה כראוי. וצ"ל צלותא אחרא ופאה ואח"כ יתפלל תפלה אחרת טהורה כראוי, אז תהא צלותא כד סלקא כשעולה תפלה הטהורה ההיא, נטיל לה תהא ממנא סהדיא"ל האי צלותא לוקח הממונה סהדיא"ל את תפלה הפסולה, וסליק לה לעילא עד דאערע בההיא צלותא ופאה ומעלה אותה למעלה למקום מעבר התפלות, עד שנפגשת בתפלה הטהורה והזכה ההיא, וסלקין ואתערבון כחדא ועולות ומתערבות ב' התפלות יחד, ונכללת תפלה הפסולה בתפלה הכשרה והשלימה, ועאלין קמי מלכא קדישא ונכנסות יחד לפני המלך הקדוש להתקבל, ונעשה יחוד למעלה בתשובתו ותפלתו הכשרה.

ולזמנין אתדחיא תהא צלותא ולפעמים אם הוסיף על חטאתו פשע נדחית התפלה ההיא ונמסרת ביד החיצונים, בגין דההוא בר נש אתמשך בטר סטרא אחרא לפי שאדם הוא נמשך אחר הסטרא אחרא, ואיהו אסתאב בההוא סטרא והוא נטמא בצד ההוא, ונטיל לה תהא ממנא די בההוא סטרא אחרא מסאבא ולוקח הממונה שהוא בסטרא אחרא הטמא את התפלה ההיא, כי היא חלקו ונחלתו, לפי שבעל התפלה נמשך אחריו, וכדין קיימא תהא סטרא אחרא מסאבא ואז עומד זה הסטרא אחרא הטמא, וסליק ואדכר חובי דההוא בר נש קמי קדישא בריך הוא ואסטי עליה לעילא ועולה ומוזכר עונותיו של אותו האדם לפני הקב"ה ומקטרג עליו למעלה, ואומר הלא איש פלוני שהתפלל תפלה זו הוא משלנו מפני מעשיו הרעים, אם כן תן לנו חלק השפע המגיע לו.

ומסיק דבריו ואומר ועל דא כל צלותין וכל נשמתין כד סלקין ועל כן כל התפלות וכל הנשמות כשעולות, כלחון סלקין וקיימין קמי היכלא דא כולם עולות ועומדות לפני היכל הראשון הזה, והאי ממנא קיימא על פתחא דהיכלא דא לאעלא נשמתין וצלותין או לדחיא לון לבר והממונה הזה שהוא המלאך שהראש"ל עומד על הפתח של זה ההיכל הראשון, להכניס את הנשמות והתפלות, או לדחות אותם לחוץ.

עיינ בעל שם טוב עה"ת לראש השנה ויום כיפור אות לח – על ידי מחשבות זרות, נפסל התפילה ומשליכין למקום פסולי המוקדשין, ואם מתפלל בראש השנה בכוונה, מעלה כל התפילות של כל השנה, שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו'; (תולדות יעקב יוסף פרשת שלח דף קמ"ג ע"ג)

שם אות לט. יש עיכוב להתפילה מלעלות, עד שיתפשט ממחשבות זרות, וזהו שכתב הרמב"ם (הלכות תפילה פ"ד ה"א) חמשה דברים מעכבין את התפילה, ואחד מהם כוונת הלב וכו', והקשו עליו וכו', ולפי הענין מבואר הוא בפסוק (תהלים י' י"ז) תכין לבם תקשיב אוניך וגו', וכמו שכתוב בתיקונים וכו', (ז) ובוה כתבתי ביאור וארשת שפתיי בל מנעת סלה (שם כ"א, ג'), אולי יכוון פעם אחת בשנה ומתעטפין בתפילה זו כל התפילות ועולין, ובפרט בראש השנה יש סגולה בזה, כנודע: (בן פורת יוסף דף קט"ז ע"ג)

שם אות מ – לתקן כל התפילות הפסולות אשר הם אסורים ביד מלאכים הממונים על זה, והן הנה התפילות המעורבות במחשבות זרות, שכל השנה מסורים התפילות הפסולות ביד הממונים, עד שיתעורר האדם ומתפלל תפילה הגונה, אז מעלה התפילות הפסולות, מהממונה שנקרא סהדיא"ל למלאך הנקרא סנדלפון, ומוליכה למעלה, ואם לא התפלל תפילה הגונה אזי ממתין הממונה עד ראש השנה ויום הכיפורים, וכשיתפלל אז כהוגן אז עולין התפילות הפסולות גם כן למעלה, ואם לאו, הממונה משליכה למקום פסולי המוקדשין, שהוא חוץ לרקיע, ושם אשת זנונים לילית חייבת, ונוטלת התפילות הפסולות ועושים מהן רקיע של שוא (כ"א) ועולה ומשטנת על אותן התפילות רחמנא ליצלן:

מקור מים חיים שם הערה כ' – עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ג ושם אות קכ"ד ד"ה ולפי זה ותבין. ועיין בס' תפארת שלמה לשבת שובה שכתב וז"ל, בשם הבעל שם טוב ז"ל, אם האדם זוכה להתפלל פעם אחת כראוי יכול להעלות גם כל התפילות הפסולות אשר נשארו למטה זה כמה שנים, גם המה יחדיו יהיו תמים ויעלו לרצון למעלה, עכ"ל, בד"ה כל האוכל בתשיעי:

ושם הערה כא – ולפי המתבאר לעיל בפרשת עקב אות ע"ז ועוד בשאר מקומות, גודל מעלת ההתדבקות לצדיקי הדור, נראה שיש כח לצדיקי הדורות להעלות אחר כך גם אותן התפילות שנמסרו כבר לפסולי המוקדשין ולחוץ. ובכתר שם טוב חלק ב' דף ה' ע"ד כתב וזה לשונו, מעשה בחסיד גדול אחד שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביום כיפור, והנה בערב יום כיפור, מחמת שלא נודמן להם תבן ומספוא בשביל הסוסים, ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול וכל הלילה, על כן הוצרכו בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער, לרעות את הסוסים, ונחו עצמם מעט לישון, וכשעמדו ראו שהיה צאת הכוכבים, והיה עדיין רחוק פרסה מהעיר, והוצרך החסיד להיות ביום כיפור שם ביער בשדה, כי לא היה יכול לילך שם אפילו ברגליו, והיה בצער גדול מאוד, והתפלל בהכנעה רבה, ואחר כך במוצאי יום כיפור נסע החסיד לעיר, וקיבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה, והיה מדבר תנחומין על לבו, ואמר לו שתפילתו הועילה להעלות כל התפילות של עם שבשדות, עד כאן לשונו:

עיינ אור המאיר סוף פרשת וישב – והנה איתא בזהר (ח"ב קמב:) ובספרים שכל תפלות פסולות, כשהאיש מתקן מעשיו ומכין את לבו, להוציא דבור לפני אלקים בדחילו ורחימו, במחשבות טהורות, מול הארה עלינה, אזי יש גם כן עליה לשאר התפלות הפסולות, עם התפלה הכשרה, מול זה בא הרמז בתורתנו הקדושה, ותנח בגדו אצלה, ירצה להורות הנ"ל, מה שבגד תחלה בתפלות הפסולות, מונח אצלה אצל החיצונים, עד בא אדוניו אל ביתו, כלומר עד שמכין לבו לומר דבורים כאלה, להכניס אדוניו אדון צבאות, אל ביתו, אל התיבה, אזי מעלה עם זו התפלה כל שאר התפלות,

לג. תורה צט – ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (דברים ג): דההא האדם צריך להתפלל בדבקות גדול להשם יתברך, אף אם לפעמים יש עת, שאינו יכול להתפלל בדבקות. אל יאמר איני מתפלל כלל, מאחר שאינו יכול לכוון כראוי ולהתפלל בדבקות, והתפלה אינה מקבלת, וכמו שאמרו רבותינו, וזכרונם לברכה (ברכות לד:): על רבי תנינא בן דוסא שהיה מתפלל וכו' אמרו לו וכו' אמר להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקבל ואם לאו יודע וכו'. וזהו על דרך שאמרנו, אם בדבקות, שאני התפלה שגורה ומרצה בפי, מקבלת. ואם לאו, חס ושלום, להפך. אף על פי כן אל יאמר האדם בן, אלא יתפלל תמיד. ואם לא יוכל להתפלל בדבקות כראוי. יתפלל בכל פחו. כי בעת שיתפלל בדבקות כראוי, אזי יעלה כל התפלות עם התפלה ההיא שהתפלל כראוי: וזה: ואתחנן אל ה' תמיד, בין בדבקות בין שלא בדבקות. בעת ההוא לאמר, הינו בעת שאנחנו להתפלל בדבקות, שהוא בחינת שגורה תפילתי בפי. והינו בעת ההוא לאמר, שהדברים נאמרים ומרצים בפיו מחמת שמתפלל בדבקות, אזי יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה כנ"ל:

לד. אבן עזרא (ז) כי מי גוי גדול – שיש לו אלהים שיהיה קרוב אליו שיענהו תמיד בכל אשר יבקש ממנו בחכמה.

רבנו בחיי (ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. רמז לנו משה בכתוב הזה על מעלתן של ישראל שהם מתפללים ונענים כי יכוונו אל הכח העליון להשפיע כוחו במדות בכל מדה ומדה הצריכה להם, ולכן הם נענים בכל פעם ופעם.

שהכל תלוי בו הוא אמת, לילך בדרך אמת לפי מדרגתו^(כ) תמיד לזוהר משקר אפילו בטעות, וכן כל הנהגותיו יהיו אמת, ובעיקר בתפלה לדבר אמת לפניו ית', כי חותמו^(כ) של הקב"ה אמת {שבת נה^(כ) יומא סט^(כ)}, דהיינו הסימן שבו חותם על שטרותיו והסכמיו ודבריו, הוא אמת, שרומז (בבחי' השם שרומז למהות) על היותו כולל הכל והכל כלול בו כי הוא הראשית והאמצע והתכלית, בבחי' ג' אותיות אמ"ת, והוא יסוד הכל, כי ג' אותיות אמת הוא ראש תוך סוף של אותיות הא-ב-ג^(כ) כי א' היא הראשונה

^א מתולד - מדרגותיו

^ב עיין לק"ה תוכנה ו' ט'

^ג **לק"ה חנוכה** הלכה ו' אות ט') וזה בחינת נר חנוכה מוסיף והולך בכל יום, כי מעלין בקדש ולא מורידין, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כי בתחלה האמת בצמצום גדול בעת שהוא מנח בתקף הגלות, אבל על ידי שמקרב עצמו אל האמת לפי מדרגתו, על ידי זה מעט נקדת האמת מאיר לו עד שיצא מתוך החשך, כי בכל יום מוסיף והולך האור, כי בכל יום יום מאיר האמת ביותר עד שעולה בתכלית העליה בבחינת ואנכי אעלה גם עלה עליה אחר עליה, בחינת מעלין בקדש וכו':

^ד **צ"ע מאי** קמ"ל חותמו דייקא דאי לאפוקי מהנחתם כתורה קמ א"כ מה יועיל שאלך במדת האמת שלי הרי היא הפוכה משלו אלא מוכרח שמדובר באמת שהשליך ארצה וא"כ מדוע נקרא חותם.

^ה **שבת דף נה**. אמר ליה רבי זירא לרבי סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא אמר ליה לא מקבלי מינאי אמר ליה אף על גב דלא מקבלי לוכחינהו מר דאמר רבי אחא ברבי חנינא מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקדוש ברוך הוא וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה דכתיב ויאמר ה' אלי עובר בתוך העיר ירושלים והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאיל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה לפני רבוננו של עולם היה בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם (אמר) (אמרה) לפני רבוננו של עולם אם לפניך גלוי להם מי גלוי והיינו דכתיב זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו וממקדשי תחלו וכתיב ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית תני רב יוסף אל תקרי מקדשי אלא מקדשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו ומיד והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפיצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש הבדים וקסת הסופר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחושת מזבח הנחשת מי היה אמר להו הקדוש ברוך הוא התחילו ממקום שאומרים שירה לפני ומאן נינהו ששה אנשים אמר רב חסדא קצף אף וחימה ומשחית ומשבר ומכלה. **ומאי שנא** תיו? אמר רב תיו תחיה תיו תמות. ושמואל אמר תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות. וריש לקיש אמר תיו סוף חותמו של הקדוש ברוך הוא, דאמר רבי חנינא חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. (אמר) רבי שמואל בר נחמני (אמר) אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו.

פרש"י – חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת – אמצעות לאותיות, וראשון ואחרון, על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא:

מוהר"ל חרושי אגדות שם – ור"ל אמר תיו היא סוף חותמו של הקב"ה, ר"ל כי רצה לתת סימן בהם והיה מסמן הש"י בחותמו שהחותם הוא סימן, ואות תיו הוא סוף חותמו של הקב"ה, וכל חותם (הוא בסוף כמו כל חתימת השטר הוא בסוף) ולפיכך הסוף מן החותם עיקר החותם (שהוא בסוף והוא התיו). ולפיכך (והתוית) תיו על מצחות האנשים (שהיו חתומים בחותמו) של הקב"ה ולא ישלטו מלאכי חבלה עליהם אחר שיש בהם חותמו של הקב"ה. ומה שחותמו של הקב"ה אמת נתבאר במקום אחר בספר באר הגולה (באר ד') עיין שם ותמצא מבואר למה חותמו של הקב"ה אמת:

ועוד יש לך לדעת כי ראוי שיהיה חותמו של הקב"ה (אמת) כי כל חתימה מקיים את הדבר שהוא דבר מקיים, כמו שאמרו (גטין כ"ב, ב') אין קיום הדבר אלא בחותמו, הרי לך כי חתימת הדבר הוא וקיומו, וכאשר הש"י מקיים הדבר הוא מקיים את הדבר באמת, כי האמת הוא קיום הכל כמו שאמרו ז"ל (שבת ק"ד א') אמת יש לו רגלים, שקר אין לו רגלים ולכך חותמו של הקב"ה אמת, אבל שאר הנמצאים אין חותמם אמת כי אין האמת אתם רק הש"י שהוא אמת לכך חותמו אמת:

^א **רב ניסים גאון** על שבת דף נה. – ובתלמוד ארץ ישראל (גמרא ירושלמית) במסכת סנהדרין (בראש פ"א) אמרו בדבר זה טעם נאה ביותר ונראה לי לכתבה הנה והכי אמרו מהו חותמו של הקב"ה רב ביבי בשם ר' ראובן אמר אמת מהו אמת אמר ר' אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם אמר ר' שמעון בן לקיש אלף ראשה דאלפא ביתא מם באמצעיתה תיו בסוף (ישע"י מד) אני ה' ראשון שלא קיבלתי מלכותי מאחר ומבלעדי אין אלהים שאין לי שותף ואת אחרונים אני הוא שאין אני עתיד למוסרה לאחר ואיתא נמי בבראשית (ורבה דר') אושעיא (פרשה פא)

דברים רבה א' ו' – אמר רבי ראובן ומהו חתמו של הקדוש ברוך הוא אמת, ולמה אמת, אמת יש בו שלש אותיות, אל"ף ראשון של אותיות, מ"ם אמצעית, תיו סוף, לומר (ישעיה מד, ו') אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים.

^א פרש"י שבת קד. ד"ה אמת. ב"ר פא. עשרה מאמרות – אם כל חי ח"א יו. של"ה הקדוש שני לחות הברית – מסכת תמיד – נר מצוה אות לך. מגלה עמוקות ואתחנן קיד, קסו, ריב. לק"ה ריבית ה' טו.

^ה **רש"י על שבת דף קד**. – אמת מרחקן מיליה – זו בתחילת אל"ף ב"ת, וזו באמצע, וזו בסוף:

מדרש רבה בראשית – פרשה פא פסקה ב – ומה הוא חותמו של הקב"ה רבינו בשם ר' ראובן אמר אמת מהו אמת אמר ריש לקיש אל"ף בראשן של אותיות מ"ם באמצע תיו בסוף ועל שם (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון וגו'.

ליקוטי הלכות יו"ד – הלכות רבית הלכה ה אות טו) כי אמת ראש, תוף, סוף, כי עקר שלמות האמת הוא בשהוא אמת מתחלתו ועד סופו, כי יש שמתחיל לדבר באיזה אמת, אבל בסוף מטעה על ידי זה דיקא בשקר גדול, כי דיקא על ידי מעט האמת שהתחיל, על ידי זה יש לו כח להטעות בשקר, כי כל שקר שאין בו אמת מתחלתו אינו מתקיים בסופו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, על פן עקר האמת הוא בשהוא אמת שלם מראש ועד סוף. ועקר הוא הסוף, כי טוב אחרית דבר מראשיתו. ועל פן עכשיו באחרית הימים מתגבר השקר ביותר, כמו שנאמר, "ותשלך אמת ארצה". וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, והאמת תהיה נעדרת (ישעיה נט, טו), שנעשו עדרים עדרים של אמת. וכן אצל כל אדם יש שהוא איש פשר מתחלתו, אבל אחר כך מטעהו הבעל דבר עד שמכשילו בשקריו. והעקר על ידי בני אדם והשקרנים והליצנים ומכנים עצמן בשם חסידים, שעליהם נאמר, "תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק בגאונה ובוז". ועל

באותיות א-ב ות' היא האחרונה, ומ' היא האות אמצעית/ט' באותיות הא-ב. ולכן חותמו של הקב"ה אמת/ו' רמז שהקב"ה הוא שרש כל דבר בבריאה והקיום והתכלית שלו.

וכיון שהזוכה שכל דבריו והתנהגותו אמת דהיינו שהוא במדרגת אמת, אזי נעשה מרכבה להקב"ה שכביכול נתלבש בו אור הש"י בעצמו, אשר חותמו אמת/י, ואז נאמר עליו ה' אורי וישעי (תהלים כז) דהיינו כיון שה' ית' הוא אמת ומתלבש בו ע"י שהוא במדרגת אמת, ואזי ה' ית' מאיר לו, כי ה' הוא אור, כמ"ש ה' אורי. וכיון שה' אור לו, מתגלה לו ה' ית' בכל דבר, שהרי כנ"ל הוא ית' ראשית אמצע ותכלית כל דבר, ממילא יוכל למצוא פתחים הרבה לצאת מהחשך והגלות שהוא סגור שם וזהו ה' אורי וישעי, כי ע"י האור, זוכה לישועה, דהיינו למצא את פתחי התשובה, כנ"ל שכיון שחותמו אמת בחי' שם הרומז למחותו ית' שהוא תחילת אמצע וסוף כל דבר, נמצא שהוא בכל דבר ובכל מקום, ורק גשמיות העולם מעלימה מסתירה ומחשיכה את אמת מציאותו, אבל הדבוק בו ית' דהיינו באמת, עד שנעשה לבוש לאורו ית', ממילא לגביו נופלות ההסתרות, ומתגלה אמת מציאותו בכל דבר.

כי באמת בחושך שהם הקליפות הסובבות את האדם ואחוזות בו בדמיון שאין שום פתח תקוה לצאת, יש שם פתחים הרבה, כשארז"ל (יומא לח ע"ב/יג) הבא לטמא פותחין לו, ופירשו התוספות

פן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, אל תאמין בעצמך עד יום מותך, פי עקר האמת הוא פשמיגע עד הסוף שהוא בחינת רגלין. ועל פן עקר תקון כל העולם שהוא על ידי משיח צדקנו שאנו מצפים שיבוא במהרה בימינו, הוא על ידי בחינת רגלין, כמו שנאמר, "ועמדו רגלי ביום ההוא וכו'" וכמו שאיתא, עד דמטי רגלין ברגלין, פמובא הרבה מזה בכתבי האר"י ז"ל, פי עקר התקון על ידי אמת שיתגלה על ידי משיח צדקנו. בחינת אמת מאריך תצמח. והעקר שהאמת יהיה בשלמות מראש ועד סוף להאמין בהשגחתו יתברך מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין, שעל ידי זה נכלל הכל באחד, שעל ידי זה עקר התקון וכפ"ל:

^ט אות מ' אמצע האותיות – צ"ע כי האותיות מא' עד ת' הן כ"ב ובאמצע הן שתי אותיות כ' ל'. אבל הכוונה שעם עוד חמש אותיות מנצפ"ך שהן חמש אותיות סופיות, הן כ"ז אותיות והאות הי"ד היא אות מ' והיא אמצעית. כי אות כ' היא אות הי"א ואות ר' היא אות י"ב ואות ל' היא אות י"ג ומ' אות י"ד.

^ה אמת היא מדותו של יעקב מדת התפארת והוא הנקרא בריח התיכון שעובר מקצה לקצה והיא מדה בקו האמצעי לכן יכולה להעלות עד הכתר ולרדת עד המלכות דהיינו להאיר בנמוך ביותר את האמת הגבוהה ביותר. ועיין לקוטי תפלות תורה ט שלא יצא מפי שקר אפילו בטעות וזה הכוונה כאן לילך בדרך האמת דהיינו לא רק בתפלה אלא תמיד ורק עי"ז יזכה גם בתפילה, ובכל מצב חשך, עיין לק"ה דיינים שנותן עיצה זו לדיין שלא יודע עם מי האמת. וכן יודע שתורה זו נאמרה למהר"ג בחשלקו עליו בני משפחתו כיון שהתקרב לרבינו וחשך לו מאד ולא ידע לשית עצה לנפשו כיצד להתנהג. הרי שעיצה זו היא כללית מאד וכן מבואר בסוף התורה זו שאמר שעי"ז עצה זו אפשר להיות איש כשר באמת כל ימי חייו.

^א לקמן וכן בתורה ט' כתב שהקב"ה הוא עצם האמת ונראה שכאן הכוונה אחת אבל באמת כלל יש חילוק גדול, וכמו שביארתי בתורה נא עפ"י תורה קמ ועפ"י פסחים נ' עולם הפוך ראיתי ולשון חז"ל על הנכנסים לפרדס שלא יצאו בשלום כיון שהציצו ונפגעו שע"כ לשון חותמו אמת מכיון יותר כיון שזה לא ניכר אלא למטה כמ"ש ותשלך אמת ארצה אבל למעלה למי שמציץ מלמטה נדמה הפוך.

^ב יומא דף לח: – אמר ריש לקיש מאי דכתיב (משלי ג-לד) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון (דף לט). בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסם אני ואתה.

^ג * ומנחות כט: [ע"ז נה. שבת קד.].

^ה מנחות דף כט: אמר רב אשי חזינא להו לספרי דווקני דבי רב דחטרי להו לגגיה דח"ת (ח) ותלו ליה לכרעיה דה"י (ה) חטרי להו לגגיה דח"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דה"י כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב בטחו ב"י עדי עד כי ביה יי' צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא אמר ליה אנא הכי קא קשיא לי מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יי' כדדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה"י ואחד ביו"ד ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י כשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם והוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד, ומפני מה נברא העולם הזה בה"י מפני שדומה לאבסדרה שכל הרוצה לצאת יצא, ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה וליעייל בהך לא מסתייעא מילתא, כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (משלי ג לד) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו, ומ"ט אית ליה תאגא אמר הקב"ה אם חוזר ובו אני קושר לו קשר, מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה.

ונראה שריש לקיש מבאר עומק העניין שבא לטמא שרשו ליצנות והיא הפך הענוה וא"כ הוא גאוה. הוא יליץ פרש"י פותחין לו להיות לץ. ואולי אפ"ל עוד ש"ליץ" קאי גם אקב"ה שמתנהג עמו מידה כנגד מדה, כמו תהלים יח כז עם עקש תתפתל. עיין שם מצודות עם עקום תתעקם. דהיינו שאם ליצן מתלוצצים, והיינו פותחין לו, דהיינו שמניחין אותו להמשיך בדרכו. שנדמה לו כאילו מסכימים עמו מהשמים.

אבל הבא ליטהר פרש"י (יומא לח) להתחבר לענוים, אזי נותנין לו חן, שימצא חן בעיניהם ויקרבוהו. ונראה שענוים קאי גם אבע"ת ממה שהוא הפך הלץ בעל הגאוה, לעומתו השב הוא עניו. וענוהו היא תתן חינו בעיני רואיו.

מה שכתוב עניים וקרי ענוים וידוע מאחז"ל אין עני אלא בדעת, ואילו עניו הוא הנקרא בר דעת (ויקרא רבה א' טו), ותשובה היא רק מדעת, שהרי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות, שהיא הפך הדעת, הרי שהשב הוא הפך הרוח שטות והיינו בר דעת. וכן משה שהוא הדעת כתיב ביה והאיש משה עניו מאד. אלא צ"ל שעושה עצמו עני בבחי' בהמות הייתי עמך עיין תורה קכג.

בשבת קד. ^{טו} / שהכוונה יש לו פתחים הרבה לצאת מהקדושה, ורבינו תיקן הלשון **יש ליט' / פתחים הרבה** [י"ח]. **וכיון שנמצא שם פתחים** לצאת מהקדושה, **הי' – היה ויש גם יכולת לצאת** מהטומאה והחושך מאותם פתחים / ^{טז}, שהרי הקדושה והטומאה מחיצה אחת ביניהן. **רק הכסיל בחשך הולך {קהלת ב' / כ'}** כי הכסיל לא חפץ בתבונה והאמת אלא בהתגלות לבו / ^{כא}, על כן ה' לא אור לו, **ולא יראה הפתחים לצאת, והוא כמו אסור וקשור שם** דהיינו שהחושך כאילו קושר אותו / ^{כב} בבחי' וימש חושך, **ולא יתנו לו הקליפות לצאת** כי כנ"ל שסוברים שהוא שיך להם ומקומו אצלם, והם בחי' מדמה המשתלט על השכל, עד שנדמה לו שבשום אופן אי אפשר לצאת מאחיזתם בו. אבל זה רק **עד אשר יזכה לדבר דיבורי אמת לפני ה', אזי הדיבורים** דבורי אמת שה' ית' מתלבש בהם **מאירים וה' אור לו כנ"ל** מאירים לו שהכל רק דמיון ובאמת הוא לא אסור ולא קשור כלל.

ואזי, מתקיים בו דברי דוד המלך פתח דברך ^{כג} יאיר מבין פתיים (תהלים קיט) / יכ"ד. כי הדיבורים המאירים, היינו דיבורי אמת כנ"ל, הם מראין לו הפתח. והיינו דסיים מבין פתיים, כי הפתיים / ^{כח} הנתונים בחושך, ולא יראו לצאת, עכשיו ע"י אור האמת הם יבינו ויראו הפתח

^{טו} **שבת דף קד.** ומאי טעמא כרעיה דקו"ף תלויה דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו.

תוספות על שבת דף קד. אית דגרסי בא ליטמא פותחין לו. כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס ולהנהו דגרסי בא ליטמא פותחין לו צריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין:

^{טז} בדפוס – לו, בתקפא ותלד – לי, ותלדו – לו (כלשון התוס' בשבת ועיין בהשפעה בסוף התורה שגם שם כתב יש לי ועיין שגם שם בדפוס כתוב יש לו ומהר"ת בלוח סעויות שם שצ"ל לי וכן תיקן בתקפא יש לי ועיין תורה יב סוף אות ג שם כתוב יש לו)

^י **עיין הערת שני** נוסחאות שמוהר"ת שינה במקום לו כתב לי, ואולי אפ"ל שכיון שתורה זו נאמרה למוהר"ת לחזקו בזמן המחלוקת עליו ממשפחתו לכן שינה וכתב לי במקום לו כי הדבר נגע אליו בפרטיות וצ"ע.

^{יח} * עיין שבת קד. תוס' ד"ה אית [נפרדס רמונים שער כב פ"ד]

^ט **עיין לקמן** מה שהקשה מוהר"ת בזה ממנחות כט שם מבואר שאי אפשר לעלות מאותו פתח שנפל ממנו.

^כ **קהלת פרק ב (יד) הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרָאשׁוֹ וְהַכְסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיָדַעְתִּי גַם אֲנִי שֶׁמֶקְרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּלֶם:**

רבי אברהם פריצול – החכם עיניו, המתעסק בחכמה תמיד עיניו בראשו בהשתדלו בידיעת הנמצאות והחכמה בהם וישמר בכל מה שיוכל לברוח מן הספקות וגם ישתדל להנצל מהמוזיק ויכלכל מעשיו בחכמה. אמנם הכסיל המתעסק בחמירות הולך בחשך להשפיל אור השכל.

ספורנו – (יד) וזה כי החכם עיניו בראשו. רואה את הנולד העתיד, עד שלפעמים ימאס תענוג הזה לברוח מאיזה היזק עתיד. ומזה יתחייב שיהיה זה השכל כח בלתי גשמי שופט על העתיד. והכסיל בחשך הולך. בלתי רואה את העתיד, ובזה יוקש:

^{כא} **משלי פרק יח (ב) לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו:**

רבנו יונה – לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם וגו'. כאשר ידבר הכסיל בחכמה לא יחפץ להבין ולדעת האמת, כ"א להתפאר ולגלות לבו ועומק מחשבתו. ע"כ לא יאזין לדברי זולתו ולא יתישב עליהם, וזאת תהיה לו לעדה כי לא יחפץ בתבונה, כ"א חפץ בה יקשיב לדברי חבריו ויתיישב בהם וישקלם במאוזני צדק, למען יעמוד על האמת, כי ברוב הדעת ישלם המחקר:

^{כב} **כידוע שאין** בכוחם רק להפיל לדמיון כאילו הוא קשור ואסור אצלם וכמבואר במעשה מרב ובנו שהס"מ אמר לרב אם תרצה אהיה בולע אותך.

^{כג} מתורצו – דברך (וכן הוא בפסוק)

^{כד} **תהילים פרק קיט (קל) פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יְאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים:**

רש"י (קל) פתח דברך יאיר – תחילת דברך האירו את לב ישראל שאתה המבין פתאים באמרך (שמות כ) אנכי אשר הוצאתיך הודעתם בטובה שעשית להם שקנייתם מבית עבדים לדעת כי אדון אתה להם ויקבלו אלהותיך עליהם לא יהיה לך אלהים אחרים וגו' ואח"כ גזרת גזרותיך, ד"א פתח דברך יאיר תחילת דברך במעשה בראשית יהי אור. מבין פתיים – משם יבינו הכל ויפתחו (להתחיל ולפתוח) בדברי תורה, תנחומא:

רד"ק (קל) פתח דברך יאיר. פתיחת דברך יאיר עיני עורי הלב. כי כשיתחיל אדם להתבונן בהם וישים לבו אליהם, יאורו עיניו ויוסיף להתבונן. ואמר זה, לפי שאמר פלאות עדותיך, שלא יתירשל אדם מלהתבונן בהם ויאמר, כיון שהם פלאות לא אוכל להתבונן בהם, ואניחם כמו שהם. אלא יחל להתבונן בהם, והדברים יפתחו לו דרך התבונה, כי פתח הדברים יאיר לו כי האל מבין פתאים, כלומר נותן תבונה לפתאים:

^{כה} **לעיל נקט** כסיל ונראה שרבינו לא מחלק בין פתי לכסיל ועיין מצודות דוד על מבין פתיים שכתב פתי הוא הכסיל

אבל עיין מלבי"ם על משלי פרק יד פסוק טו – חלק באור הענין – הפתי, שגדרו מי שחסר דעת ומתפתה כיונה פותה.

ועל הכסיל כתב במשלי פרק יד פסוק לג – חלק באור הענין – וכבר בארתי שהכסיל אינו אויל או פתי, כי הוא יודע חקי החכמה ונמצאים בקרבו, רק לא בלבו כי בלבו תשתרר התאוה והיצר ויגרשו את החכמה מלמשול בכחותיה: **אבל בספר באור שמות הנרדפים** לרש"א ורטהימער ערך כסיל כתב שהכסיל אין בו דעת נכונה ולא הבנה.

לצאת מהחשך, כמ"ש (ישעי' מט') (כ) לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו. תיבת הגלו יש מפרשים (רד"ק) לשון גלות, ויש מפרשים (מצודות דוד) לשון גילוי, וכן נראה כוונת רבנו, ולפ"ז הפסוק כפל לשון ואשר בחושך הם האסורים, שבעת רצון יעזור להם ה' ית' לגלות את הפתחים ולצאת מהאסורים והחושך. **אך צריך שיהי' האמת אמת גמור ברור וצלול בלי שום דופי** דהיינו שלא ירמה עצמו בדמיונות שקר אלא ירגיש מציאותו ית' עד שירגיש יראה מפניו ואהבה, ואזי הדיבור שידבר אליו ית' יהיה לפני האלקים ממש.

וצריך לזה זכות וזיכוך והרבה תפילה
והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דיבור אחד של אמת לפני ה' כראוי [כז] [כח].

ויש בזה כמה מדריגות נמוכות יותר, שגם על ידן יש אפשרות לצאת מהחושך, ומי שזוכה לבחינות אמת האמיתי, שהיא מדרגה גבוהה, אזי ה' אור לו, ואזי הוא מאיר בעצמו, כי נתלבש בו אור ה'.

אך מי שעדיין לא הגיע למדריגה עליונה של אמת, ועל כל זה הוא במדריגה של אמת, אף כי אינו מאיר בעצמו מאחר שלא הגיע לאמת הנכון, על כל זה האמת שיש לו לפי מדרגתו הועיל שיוכל אחר שכן זכה למדרגת האמת העליונה להאיר בו ע"י שיעשה עצמו בבחי' חלון כפי שיתבאר לקמן. וגם בזה מדרגות^{כט} וענינים שכלי מדרגות החלון, כך אפשר להאיר לו/ל^ל יבינם המשכיל בעצמו. ואולי רומז להתקשרות לצדיק, כי החלון הוא פתח שדרכו יאיר לו אמת, מי שזכה לאמת שהיא אבן טוב, כפי שיתבאר לקמן. ובפשטות הכוונה לצדיק, וכעין זה מבואר בתורה ט' שרק בהתקשרות לצדיק זוכים לתפילה שתכנס בשער השייך לה כפי שיתבאר לקמן.

והנה ידועל^ל שיש שלשה עולמות, עולם המלאכים והגלגלים והגשמי [לב] [לג] זה למעלה מזה, והפירוש שהמלאכים שלוחי הש"י להנהיג את הגלגלים, שעל ידם מונהג את העולם השפל הגשמי. ובתורה ט'

^{כו} **ישעיה פרק מט (ח) כה אָמַר יְדֹד בָּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבִיּוֹם יִשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצְרָךְ וְאֶתְנֶךָ לְכָרִית עִם הָאֲדָמָה לְהַנְחִיל נַחֲלֹת שְׁמֹמֹת: (ט) לֵאמֹר לְאֲסוּרִים צֵאוּ לְאֶשֶׁר בַּחֹשֶׁךְ הִגְלוּ עַל דְּרָכִים יָרְעוּ וּבְכָל שְׁפִיּוֹת מְרֻעֹתָם:**

רד"ק – (ט) לאמר לאסורים צאו – שהם בגלות כמו אסורים שאין להם כח לצאת מתחת ממשלת הגוים, וכן דמה הגלות לחשך: ירעו – שימצאו בכל מקום ספקם בצאתם מהגלות: ובכל שפיים – מקומות הגבוהים, וכן וילך שפי, וזכר שפיים כי אין דרך למצוא מרעה לבהמות בהרים כי אינם מקום מים כן המקומות שלא ימצא בהם הולך דרך ספקו אבל הם ימצאו בהם ספקם:

מצודות דוד (ט) לאמר וכו' – מוסב על ואצרך שבמקרא שלפניו לומר אצרך מן הכליה עד יבוא העת לאמר לאסורים בגולה צאו משם. לאשר בחושך – למי שהסתיר עצמו בחושך מפחד האויב. הגלו – היו מגולים ונראים לאור היום. על דרכים ירעו – עם כי אין המרעה מצוים בדרכים ובגובה ההרים ורצה לומר עם כי ישו בו דרך המדבר לא יחסרו דבר:

^{כז} **ספר דבש השדה אות מז בשם הבעש"ט. עיין עונג שבת עמ' תטו**

^{כח} **דבש השדה אות מז –** שאל לך אות מאת ה' אלקיך. שמעתי בשם הבעש"ט שצריך כל אחד לבקש מאת ד' אלקיו שיזכה אותו עכ"פ שיוכל לומר עכ"פ אות אחת לפניו יתברך בלי שום פניה אחרת. כל ימי חייו, וכן שמעתי מחסיד אחד ששמע מפה קדוש הרב מהר"ן אבר"ק ראפשיטץ שאמר ומי יתן שאזכה כל ימי חיי לומר עכ"פ תיבה אחת לפניו יתברך לבד.

בספר עונג שבת עמ' תטו (ראה לעיל בשיחות) כותב בשם אנ"ש שנראה שזוכים לזה דייקא בשעת ירידה שאז יש לו יותר לב נשבר ויותר יוצא הדיבור מעומק הלב.

ונ"ל שא"ב נמצא קצת סתירה למהלך המבואר בתורה, כי נראה שצריך להשתדל בכל כוחו לומר דיבור אמת משמע שכמה שהוא יותר במוחין כן יותר מצליח לקשור עצמו לאמת ואילו לדברי העונג שבת יוצא להפך שכמה שהוא בפחות מוחין כן יותר זוכה לאמת.

ונראה כוונתו כי אע"פ שלדבר פניו ית' צריך מוחין אבל לדבור היוצא מקירות הלב יותר זוכים בשעת צרה וחשכות גדולה.

^{כט} **סתורו - מדרגות**

^ל **רוצה לומר כי בפשטות היה נראה שהאמת שהיא בחי' אבן טוב מאיר בחלון את האמת החסרה לזה שהאמת שלו בחי' חלון, וקמ"ל שאינו כן, אלא תלוי בחלון עד כמה הוא מסוגל לקבל הארת האמת.**

^{לא} **בדפ"ר והנה הרמב"ם כתב ובתקפת תיקון והנה ידוע**

^{לב} **רמב"ם יסודי התורה ב' ג', רבינו בחיי בראשית ב א, ויקרא ח כג**

^{לג} **רמב"ם יד החזקה הלכות יסודי התורה פרק ב אות ב (ג) כל מה שברא הקב"ה בעולמו נחלק לשלשה חלקים מהן ברואים שהן מחוברים מגולם וצורה והם הווים ונפסדים תמיד כמו גופות האדם והבהמה והצמחים והמתכות. ומהן ברואים שהן מחוברים מגולם וצורה אבל אינן משתנים מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו הראשונים אלא צורתן קבועה לעולם בגולמם ואינן משתנים כמו אלו והם הגלגלים והכוכבים שבהן אין גולמם כשאר גולמים ולא צורתם כשאר צורות. ומהן ברואים צורה בלא גולם כלל והם המלאכים שהמלאכים אינם גוף וגויה אלא צורות נפרדות זו מזו:**

מכנה אותם שכם, דהיינו שפל ככב מלאך, נמצא נקט ככב במקום גלגל, ושם אות ב' נקט תחילה מזל ואח"כ ככב ומלאך. ולכאורה יש הבדל ביניהם כי גלגל הוא מסלול ככבי הלכת ומזל הוא קבוצת ככבי לכת. ועיין לקמן שגם כאן נקט ככבים ומזלות/ל"ו, וצ"ל שגלגל ככב ומזל אע"פ שהם ג' עניינים אבל בכלליות לעניין המבואר כאן הם עניין אחד/ל"ו שהם אמצעי בין המלאכים לעולם הגשמי. וראה תורה א' תנינא אות ט"ו/ל"ו,

והשם יתברך מחי' ומקיים כולם ברצונו/ל"ו בעשרה מאמרות נברא העולם, מאמרות דייקא, אבל קיומם הוא ע"י הרצון בלבד, ואע"פ שכתוב "דברך ה' נצב בשמים" וביאר הבעש"ט/ט"ו שהדבור הראשון עומד ומקיים את מה שנברא על ידו, דיבור דייקא, צ"ל כיון שהוא דיבור שהיה, הוא ממשיך לעמוד בכח הרצון.

ומי שזוכה לאמת וה' אור לו כביכול, הוא מקיים העולם ונותן שפע לכל השלשה עולמות והיינו דכתיב [ל"ט] צהר תעשה לתיבה^מ, כלומר שתדבר דיבורי אמת המאירים כי בזה לבד ממה שאתה מאיר לעצמך למצא את הפתח, נעשה גם פתח במחיצות של עליות התפילות למעלה, וכשהן עולות על ירך, נמצא שאתה גם נותן שפע לג' עולמות ומחיה ומקיים אותם.

ועל זה דהיינו על שתי מדרגות האמת פרש"י יש אומרים אבן טוב וכו' המאירה להם, ויש אומרים חלון, זהו שאמרנו כי יש ב' מדרגות^{מא}, אחת היא מי שהוא במדרגת^{מב} אמת האמיתי הוא מאיר בעצמו. וזה יש אומרים לשון אמרי אמת, שהם אבן טוב שמאיר מעצמו. ויש אומרים במדרגה שניה, שהם גם אמרי אמת, מ"אך לא במדרגה^{מד} הנ"ל, והם רק חלון כי יוכל אחר להאיר בו כמו בחלון.

כי זה החלוק שבין אבן טוב לחלון, כי האבן טוב מאיר מעצמו, והחלון אין מאיר מעצמו, רק שדבר אחר כגון השמש וכיוצא בה יוכל להאיר בו. נמצא שתיבות התפילה הן תיבות נח, והאמת שבכל תיבה, היא או אבן טוב או חלון, שעל ידו מאיר הדבור את הפתחים לצאת מהמבול.

והיינו דכתיב [מ"ה] בציווי בנית גג התיבה ואל אמה, רמז על תיבות דבורי התפילה כי הדיבור נקרא אמה, כי אמה, ר"ת אש מים שהדיבור כלול מהם/מ"ו. והה' הוא ה' מוצאות הפה [מ"ז]/מח

רבנו בחיי על בראשית פרק ב פסוק א - ומה שאמר "וכל צבאם" בלשון יחיד ולא צבאותם, להורות כי השמים והארץ כולן כוחות מיוחדים ונקשרים זה עם זה, שהרי כל המציאות שלושה חלקים עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל, עולם המלאכים הם נפש לגלגלים, והגלגלים פועלים בשפלים ואם כן הכל נקשר ומיוחד זה בזה, ופסוק מלא מעיד על זה הוא שכתוב (הושע ב, כג) אענה נאום ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ:

ל' ראה לקמן - ויש בכלל דברים הנ"ל, עניינים גבוהים בענין התפלה, לכל אחד לפי מדרגתו. ובענין זה נכלל ענין בוכים ומזלות, איך נעשים בבחינת התפלה, והוא נותן שפע לכל דבר. וענין מה שאמר חכמינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה י'): "אין לך כל עשב שאין לו בוכב וכו'".

ל' וראה גם לקמן מה שאמרנו אין לך עשב שאין לו ככב שמכא בו ואומר לו גדל. בתורה ט' אות ב' נקט מזל ואח"כ בציטוט המדרש נקט ככב ומלאך. וראה בראשית רבה (י' ו') שם נקט מזל. וכן בזהר תרומה קעא. נקט ככבא ומזלא.

ל' תורה א' תנינא אות ט' - [ט] וקשנאגאלת ונפדית התפלה, א"י נופל כל הדאקטירי, כי אין צריכין לרפואות. כי כל הרפואות הם על ידי עשבים, וכל עשב ועשב מקבל ב' מוכב ומזל המיוחד לו, כמו שאמרנו רבותינו, זכרונם לברכה (מדרש רבה, בראשית, פרשה י'): "אין לך כל עשב ועשב, שאין לו בוכב ומזל, שמכא אותו ואומר לו: גדל". וכל בוכב ומזל מקבל ב' מוכבים שלמעלה ממנו, והעליון מהעליון ממנו, עד שמקבלים ב' מהשרים העליונים, כמו שאמרנו (בתקוני זוהר, תקון מ"ד, ע"ט): "כל בוכבא לזין דא מן דא, סהרא לזין מן שמשא' וכו', כי גבה מעל גבה' וכו' (קהלת ה'), והם פלם בבחינת לזיום זה מזה וזה מזה, עד שמקבלים ולזיון מהשרים העליונים, והשרים מקבלים מהעליונים מהם, גבה מעל גבה, עד שפלם מקבלים משרש הכל, שהוא דבר ה', כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". ועל כן קשיוכין לתפלה, אין צריכין לרפואת העשבים, כי התפלה היא בבחינת דבר ה', שהוא שרש הכל:

ל' משמע שברצונו לבד מקיים ואילו בהמשך מבאר שמי שזוכה לדיבור אמת גם הוא מקיים אבל בדיבור ולא ברצון בלבד. משמע שדיבור שלנו כרצון שלו או שדבור שלנו מעורר רצון שלו.

ל' הבעש"ט על התורה פרשת עקב אות ב' בשם האריז"ל - דמאמרנו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים ג' וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, אותו המאמר היה מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם:

ל"ט בראשית ו' הנ"ל בתחילת התורה

מ בתולד- לחבה

מא מתולד - מדריוגת

מב מתולד - במדריוגת

מג מתולד - אבל לא

מד מתולד - במדריוגת

מז המשך פסוק הנ"ל צהר תעשה

שהם חמש מקומות בפה שמחתכות את הקול הבא מהקנה לאותיות, והם אותיות גיכ"ק בחיך, ואותיות אחה"ע בגרון, אותיות דטלנ"ת בלשון, אותיות זסשר"ץ בשיניים, אותיות בומ"פ בשפתים. **והיינו ואל אמה, שתדבר דיבורים, בדחילו ורחימו בחי' אש ומים, אשר תכלנה מלמעלה, תכלנה מלשון [מט"ו] כלתה נפשי, נא שיהי' נכספין להם למעלה, שיהיו דיבורי אמת המאירים.** דיבורי מי שחותמו אמת דהיינו שתהיה תפילתו שגורה בפיו, דהיינו נשלחת בפיו מהקב"ה.^{יב}

ואזי ופתח התיבה בצדה תשים, וצדה הוא^{יג} מלשון [יד]/יהי ציד בפיו/ט, והיינו היצר הרע והסטרא אחרא. וזה, שתזכה לעשות פתח מכון ממש בצידה, כלומר כנגד הסטרא אחרא שנקראת צדה. כי כמו התגברות הצדה והסטרא אחרא, כן לפי זה מכון ממש אתה צריך לעשות פתח התיבה דהיינו שכפי ההתגברות של החושך עליך כן אתה צריך להתגבר לדבר דיבור אמת, היינו דיבורי אמת כנ"ל, והבן היטב : ועיין תורה ט' אות ג'/י"ו שם ביאר "בצדה" דהיינו בחושך שאתה ניצוד בו. דהיינו בצד הקליפה שאתה ציד בפיו, שם תאיר את התיבה באור האמת ותמצא את הפתח לצאת ממנה.

ועיקר הכוונה, שכאשר אדם הוא משוקע בתכלית התגברות החשך והקליפה, והוא כלוא ומסוגר בתוך החשך אפילה המסבבת ומקפת אותו מכל צידי צדדים בכמה סיבובים ר"ל, ואין לו שום פתח ותקנה ותחבולה לצאת מתוך החשך. רוצה לומר מה העצה לאדם לרוצה לחזור בתשובה ממדרגתו ולא יודע איך להתחיל כי לא מוצא שום פתח של התחלה כיצד להתגבר לצאת ממדרגתו שהוא שקוע בה.

אזי עיקר עצתו שימשיך עצמו להאמת, ויביט על האמת לאמיתו, ויבקש רק האמת האמיתי. אין הכוונה לאמת שאני כבר נמצא בה, אלא צריך להביט ולהבין ולהסכים שבאמת אני בשקר/נח, כי אני חפץ באמת יותר אמיתי, ואני מחפש פתח לצאת ממדרגתי שאני מבין שהיא שקר ולבוא אליה. וזה ע"י שאני נוזה להיות דבוק באמת של למעלה ממדרגתי. ולחפש צדיק אמת שיהיה לי לחלון.

^{מז} **אש מים שהדבור כלול מהם – וצ"ע כי קול הדבור כלול גם מרוח כידוע.** וה' מוצאות הפה הם לא רוח אלא ה' מוצאות שמחתך את הקול, להיות תיבות דבור.

^{מז} ע"ח שער כה דרוש ב' ועיין תורה לח אות ג' ושם גרס

^{מח} **עץ חיים שער כה דרוש ב מ"ק – סדר (אותיות) מנצפ"ך כפולות פתוחות וסתומות והטעם כי הפתוחות הם ה' חסדים שהם פתוחות להשפיע, וסתומות הם גבורות והם דין.** דע כי ה' מוצאות הפה הכוללת כל כ"ב אותיות שהם אחע"ה בומ"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ כל מוצא כלול באות א' של מנצפ"ך. כיצד אחע"ה מוצא א' עלין שבכולם וכנגדה אות י' האחרונה מכל ה' אותיות מנצפ"ך... וכו'.

^{מט} * תהלים פד ג'

^י **תהילים פרק פד (ג) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ידוד לבי ובשרי ירננו אל אל חי:** **רש"י (ג) נכספה – נחמדה. כלתה – נתאוהה כמו (שמואל ב י"ג) ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום. לחצרות ה' – כי חרבו ועל הגלות אמרה. לבי ובשרי ירננו – יתפללו על זאת:**

^{נא} בתולד – שיהיה

^{נב} **ראה תורה י' אות ד' – כי 'הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים' (חלקין ט):** ומשגר תפלה סדורה בפיו, כדי שיהנה מתפלתו. וזה: כי נביא הוא, לשון נבי שפתים, כמו שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (פרכות לד): "בזרא נבי שפתים" אם שגורה תפלתו בפיו וכו'.

^{נז} גם בדפדפן ותולד – הוא, ומתולד – היא

^{נד} * בראשית כה כח

^{נה} **בראשית פרק כה (כח) ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו וירבה אהבת את יעקב:** **רש"י (כח) בפיו – כתרומתו בפיו של יצחק ומדרשו בפיו של עשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו:**

^{יז} **רבינו מביא פסוק זה לראיה שהסט"א נקראת צידה, אבל ראה תורה ט' (לקמן בהערה) שם משמע שציד בפיו הכוונה שהוא צד אותך.** ואולי אפשר לומר שרומז שהסט"א צדה את האדם בפיו דהיינו שמונעת ממנו להתפלל כראוי לפני ה' גם בתוך פיו כדמצינו גם בתורה טב ותורה קסג ששרי פרעה קנה וושת ורידים לוקחים את הדיבור לעורף אותיות פרעה. עורף דייקא שהוא לעומת הפנים, דהיינו היפך דיבור הנ"ל שהוא דיבור אמת, כי אמת בחי' פנים כמבואר בתורה מז ותורה קצב שאמת בחי' פנים.

^{יח} **תורה ט אות ג' – ואז: 'ופתח התבה בצדה תשים', הינו התבה היוצאת באמת, היא תשים לה פתח בחשך שאמת ניצוד בו. וזה: 'בצדה' הינו הקלפה הצד ציד, כמו שכתוב (בראשית כ"ה): 'כי ציד בפיו'.**

^{יח} **כמבואר לקמן, שכשיזכה לצאת מהחושך יזכה לעורר גם רשעים אחרים להוציאם מהחושך מבואר שגם הוא רשע קודם שיוצא ממדרגתו. כי רבנו מדבר לכולם לכל אחד במדרגתו צריך להרגיש רשע ביחס למדרגה גבוה יותר שחייב לשאוף לעלות אליה.**

וכנגד זה אין שום חשך וסיבוב שיחשיך לו, כי האמת הוא הש"י בעצמו, והוא בחינות ה' אורי [נ]. וכיון שה' אור לו אין שום חשך שיחשיך אותו. ובוודאי מי שימשיך עצמו אל האמת כנ"ל יזכה לראות הפתחים לצאת מהחשך, בבחינות פתח דברך יאיר מבין פתיים כנ"ל. והבן ס"א היטב: סב

והעיקר שבתפילתו ותחינתו ובקשתו סגאעפ"י שא"א לו לדבר שום דיבור בתפילה ותחנונים ולעיל אמר בדחילו ורחימו (ובתורה ט' אמר בבחי' שפכי כמים ליבר), מגודל החשך והבלבול המסבב אותו מאד מאד מכל צד, אף על פי כן עכ"פ יראה לדבר הדיבור באמת באיזה מדרגה סד נמוכה שהוא. כגון למשל שיאמר ה' הושיעה יאמר זאת באמת בכל כוונת ליבו ובאמונה ברורה שהש"י סמוך לו ומקשיב ורק הוא יכול להושיעו אעפ"י שאינו יכול לדבר מקירות ליבו בהתלהבות והתעוררות בדחילו ורחימו כראוי בבחי' שפכי כמים לבך, אעפ"כ יאמר הדיבור באמת כפי מה שהוא בהתקשרות לצדיק כדי שהדבור אמת הזה יהיה בבחי' חלון לאמת האבן טוב של הצדיק. ואזי ע"י הדיבור האמת, יזכה לראות הפתחים שבתוך החשך דהיינו שהש"י יתן בליבו עצה נכונה כפי מה שצריך בעת הזאת, שהיא הפתח יציאה, וגם סיעתא דשמיא שהיא כח להתגבר על יצה"ר, ועי"ז יזכה לצאת מחשך לאור ולהתפלל כראוי, וכנ"ל.

ס"ה(ועיין ס"כ זה לעיל בהתורה תהומות יכסיומו בסי' ט' [ט]) שנאמרה מאוחר יותר ושם נתבאר הדברים יותר. ונראה להעיר ממה שכאן מפנה לתורה ט' אבל בתורה ט' לא מפנה לתורה קיב, משמע שבתורה ט' חזר על הדברים שכאן בהרחבה יותר ואין כאן איזה חידוש שחסר שם): ראה תורה ט'//ס"ה בביאור הרבב"ח שתפילה כראוי היא בבחי' "שפכי כמים לבך נוכח פני ה'" ומכנה אותה תמני פרסי כי זוכים לזה ע"י שמונה בחי' שהן לימוד תורה וע"י תפלה דהיינו חמישה חומשי תורת אמת וג' תפילות. ומבואר שלשלימות ג' תפילות יותר קשה לזכות מלשלימות התורה. וכמבואר כאן שמדבר רק על התפילה, ואומר שהיא זכות גדולה אפילו פעם אחת בחיים.

עתה יבאר שכמו שאמר לעיל לגבי תפילות שאינן כראוי שממתינות ועולות עם תפילות שהם כראוי, כי כשתפלה כראוי בוקעת את המחיצה עולות כל התפילות שלא היה בהן כח לבקוע את המחיצה. הכי נמי גם לענין תשובה שמי שרוצה לשוב, אבל לא עושה אפילו חלון שממנו תאיר לו האמת, אזי כשיש בעל תשובה שהצליח למצא פתח לצאת מהחושך הסובב אותו ולשוב עליו ית' אזי מאותו פתח יוצאים גם אותם שרוצים לשוב ולא מאיר להם האמת אפילו בבחי' חלון.

ט' תהלים כו א' תנ"ל

ס' מתנו - דבר

סא' בתנו-ותבין

סב' מכאן ועד דיה גס בזה, אינו בדפוס ונוסף בתקופה

סג' מתנו - אע"פ

סד' מתנו - מדינה

סה' מוהר"ן בתקופה

סז' מתנו - ועיין לעיל כל זה

סז' עיין לקמן בעמוד הבא ששוב ציין לתורה ט' וצ"ע שבתורה ט' לא ציין כלל לתורה קיב כי תורה ט' נאמרה מאוחר יותר וזה נוסף עניינים אלו וזה.

ס"ח תורה ט' אות ד' - ואתלזין בהן והוא ט"עא, שקשרנו את עצמנו עם צדיק הדור, שהוא בחינת משיח, כלליות התפלה. ושקיל עפרא ומורח ואמר: הא לדוכתא פלן והא לדוכתא פלן. עפרא זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (ישעיהו מ"א): "יתן כעפר חרבו", וחרב זה בחינת תפלה, כמו שכתוב: "בחרבי ובקשתי". ומורח בי יש לו כח הזה להריח, על ידי שהוא כלול כל התפלות, וכתוב: "ותהלתי אחרטם לך". ואמר: הא לדוכתא פלן שהיה יודע שערי תפלות, והיה יודע כל תפלה השיך לשבטו. ואמרין לה: כמה מרחקין ממך? ואמר: הבו לי עפרא. ויהבינן לה. אמר לן: תמניא פרסי. תנינן ויהבינן לה. אמר לן: תלתא פרסי. אפכית ולא יכלית לה. הינו, אמרין לה: כמה אנו מרחקין ממך? תמניא בחינות, הינו למוד התורה, שהוא חמשה חמשי תורה, ושלשה תפלות. תנינן ויהבינן לה תנינן, לשון למוד, ואחר הלמוד, יהבינן לה להריח, כמה מרחקין מואת הבחינה של מים. ואמר לן, תלתא פרסי הינו שלשה בחינות תפלות. והרצה לנו סימן על זה, שעדיין לא הגענו למדרגה זאת שנתפלל כל כך בכונה עד שנספך לבנו לפניו כמים. והא ראה: אפכית כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "אף תשיב צור חרבו ולא הקמותו במלחמה", כי כל התפלות הם בחינת חרב אצל משיח; ואם היו התפלות בבחינה הנ"ל, בודאי לא היה משיב צור חרבו, וזה סימן שעדיין לא הגענו למדרגת "שפכי לבך כמים נכח פני ה'".

גם בזה שיזכה לבקוע פתח לצאת יזכה גם אחרים עמו/סט לעורר לתשובה רשעים אחרים/ט' להוציאם מהחשך והגלות שהם אסורים שם/טא'. וזהו גם כן בחי' עוד פירוש/עב' על הפסוק ופתח התיבה בצדה תשים, דהיינו שתעשה פתח באותם שהם מן הצד, כלומר שהם מצד אחר ולא מצד הקדושה רק מסטרא אחרא דהיינו אותם בני אדם שהם בצד האחר, שאינו של קדושה. והוא יעשה פתח לעורר לבם להשיבם לצאת מהחשך. צ"ע כוונת רבנו, האם גם למי שלא רוצה לשוב, והוא מעורר לבם לשוב, או שמדובר ברוצים לשוב, אבל נדמה להם שא"א לצאת, וכשרואים שהוא פתח פתח מתעוררים לשוב, כי רואים שזה אפשרי. ונראה ללמוד מקדושין מט: שבהרהור תשובה כבר נקרא צדיק, ולפ"ז הרשעים שמדבר עליהם רבנו, אין להם הרהור תשובה, וזה החידוש שע"י איזה יהודי שעושה תשובה מתעורר רשע להרהר בתשובה. וצ"ע האם יוצאים בפתח שלו או בפתח אחר. וראה בסוף התורה קושית מוהרנ"ת ומה שהשיב לו רבנו משמע שאותם שאחוזים בידי הסט"א ע"י שהוא יוצא גם מעורר אותם לצאת בפתח שלו.

ואזי ע"י פתח התיבה בצדה תשים, דהיינו כשתזכה לעורר בתשובה גם את אלה שהם אחוזים בסט"א, אזי עיתתים שניים ע"י ושלישים, היינו הג' עולמות/ט"ז עולם מלאכים ועולם הגלגלים ועולם הגשמי כנ"ל, תעשה. פירוש כי אתה תקיימם באמת דהיינו ע"י דיבורי אמת שמאירים לך וגם לרשעים אחרים כנ"ל: צ"ע כיצד נעשה קיום? ואולי כי השכינה עולה ומתפארת בבעלי תשובה כמבואר במ"א שעיקר הכבוד הוא מהרחוקים דייקא, וכשעולה ומתקשטת בהם מעוררת רצון עליון להשפיע שפע לכל הג' עולמות עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם הגשמי.

ויש בכלל דברים הנ"ל ענינים גבוהים בענין התפלה לכל אחד לפי מדרגתו ע"י דיבור אמת. וראה תורה ט' בביאור הרבב"ח/ט' ששאלו את הטיעא כמה אנו רחוקים מתפילה שהיא כראוי שהיא בחי'

^{סט} עיין לעיל שתפילה שאינה כראוי נשארת תחת המחיצה, וע"י תפלה כראוי שבוקעת את המחיצה עולה גם זו שאינה כראוי. וכאן קמ"ל שזה לא רק בתפילות אלא גם בתשובה.

עיין לקמן קושיית מוהרנ"ת לרבינו ותירוץ רבינו שאין הכוונה שיעלה בפתח שנפל בעצמו, אלא בפתח שנפל חבירו הגבוה ממנו, ואפשר שכבר רמז זאת כאן במה שמבאר שהרשעים עולים בפתחו.

^ט רשעים אחרים משמע שגם הוא רשע. כי רשע הוא ענין יחסי.

^{טא} צ"ע אם הכוונה שיראו שהוא מתחזק ויתעוררו גם הם ע"ז, צ"ע שהרי להתחזק אפשר גם מנמוך ממני, וכמובא מעשה התקרבות של שני למדנים (שלמה גבריאל ומרדכי סוקלובער) בעיירה לימו ע"י נחום הסנדלר (רבי לוי יצחק בנדר קלטת 4א5)

או הכוונה באופן סגולי כיון שהם משרשו. ועיין תורה ד' בסוף מאמר רבב"ח שאלו שמאחרי התריסר ירחי נעשו כסא לקדושה ע"י שהוא חוזר בתשובה. ועיין תורה קמא שזרעו חוזר בתשובה עימו. וצ"ע.

^{עב} זה הפירוש השני שמבאר רבינו בתיבות אלה, וראה לקמן ביאור שלישי ושם נרשם.

^{עג} מתצו - תחתיים

^{עד} בתולד - שנים

^{עה} ראה גור אריה על רש"י הנ"ל (ו טז) צהר תעשה לתיבה - ואם תאמר למאן דאמר אבן טובה המאירה להם, ולמה לא לקח נר, שהרי יותר מסתבר להיות משמש בנר משהיה משמש באבן טובה, ויראה לי שהתורה עשתה בנין התיבה על דרך החכמה, שהיתה דומה לגמרי לכלל העולם, ולפיכך היה לה "תחתיים שניים ושלישים" כמו שיש לכלל העולם שלשה עולמות. וכדי שלא יהיה חסר מאור קבע בה אבן המאירה להם, כדי שיהיה דומה לגמרי לכלל העולם. ואם היה נח רוצה להשתמש לאור הנר היה הרשות בידו, אלא שזה ציוותה התורה להיות בה מטעם שאמרנו, והיה קבוע בה אבנים דומים לשמש ולירח וכוכבי השמים. אפילו למאן דאמר שהוא חלון כמשמעו, היה החלון בתיבה עומד במקום האור שהיה חסר לתיבה, שלא היה לה אור. תדע, שהרי למאן דאמר 'אבן טובה' הרי בודאי חלון היה לתיבה, כדכתיב בקרא (להלן ח, ו), ואם כן למה לו אבן טובה המאירה להם, אלא שתהיה התיבה דומה אל העולם. והשתא יתורץ הקושיא דלעיל שפיר טפי, שכתוב "צוהר תעשה לתיבה", כלומר מה הוא חסר לתיבה - שאינו דומה לכלל העולם - רק האור, תעשה לה אור, ולא כתב 'חלון' שהרי חלון אינו לעולם, והבן זה היטב:

ועיין כלי יקר שם - תחתים שניים ושלישים. יש להתבונן אם היה צריך לחלק כל מדור ומדור לפי עניני עליונים לאדם אמצעים למדור תחתונים לזבל א"כ למה לא צוה לעשותם בשטח אחד ולמה נעשו בזו על גב זו דוקא. ורמז כאן שהיו ג' שטחים אלו בדמיון כל ג' עולמות, כי בזמן המבול נתקלקלו כל העולמות והמולות לא שמשו כלל, ע"כ נעשית התיבה בציור זה להורות על קיומם. וא"כ כל הבנין משופע ועולה עד שעומד למעלה על אמה אחת המורה כי הוא יתברך רוכב על שלשה עולמות אלו תחתים שניים ושלישים. וציור זה ניתן לנח להורות שכל העולמות יחזרו לקדמותן בזכות צדיק יסוד עולם:

^{עו} מתולד - מדרגות

^{עז} תורה ט' בביאור הרבב"ח - זמנא קדא אתליין בהדן ההוא טיעא, סוחר ישמעאל זה בחינת צדיק הדור, שהוא כלול כל התפלות במשיח. ותפלות זה בחינת סוחר ישמעאל, כמו שכתוב (בראשית ט"ז): "כי שמע ה' אל ענין", ותרגמו: 'קביל ה' צלותיך'. וזה סוחר, כי סביב תרגמו סוחר. וזה בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "ואמונתך סביבותיך":

שפכי כמים לבך, ואמר להם ג' תפילות. רוצה לומר שמתוך שמונה חלקי אמת שבתפילה השלימה, כבר זכו לאמת שע"י לימוד תורה שזה חמש חלקים (חמישה חומשי תורה) וחסר להם ג' חלקי שלימות האמת דהיינו שהדיבור יהיה מקירות הלב ושיהיה לפניו ית' ובדחילו ורחימו. נמצא שיש בשלימות התפילה בכלליות שמונה מדרגות, ובוודאי גם הן מתחלקות לעוד, וכל אחד זוכה לפי מדרגת האמת שזכה בה.

ובענין זה של שלימות התפילה נכלל ענין כוכבים ומזלות איך נעשים התיקונים בבחי' התפלה, והוא המתפלל כראוי נותן שפע לכל דבר. ראה בתורה ט"ו/ט"ז כיצד תפילות ישראל בהתקשרות לצדיק מקימים את עולמות המלאכים והכוכבים ועולם השפל שלנו.

וענין מה שאמרו חז"ל [ט"ז/ט"ו] אין לך כל עשב שאין לו כוכב וכו' שמכאן בו ואומר לו גדל, כי הוא המתפלל תפלה כראוי משפיע לכל הג' עולמות בדיבוריו האמיתיים שבוקעים את המחיצות

ואתלויין בהדן ההוא טעא, שקשרנו את עצמנו עם צדיק הדור, שהוא בחינת משיח, כלליות התפלה. ושקיל עפרא ומורח ואמר: הא לדוכתא פלן והא לדוכתא פלן. עפרא זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (ישעיהו מ"א): "יתן כעפר חרב", וחרב זה בחינת תפלה, כמו שכתוב: "בחרבי ובקשתי". ומורח כי יש לו כח הנה להרית, על ידי שהוא כלול כל התפלות, וכתוב: "ותהלתי אחקס לך".

ואמר: הא לדוכתא פלן שהיה יודע שערי תפלות, והיה יודע כל תפלה השקר לשבטו. ואמרין לה: כמה מרחקין ממציא? ואמר: הבו לי עפרא. ויהיבין לה. אמר לן: תמציא פרסי. תניין ויהיבין לה. אמר לן: תלתא פרסי. אפכית ולא יכלית לה. הינו, אמרין לה: כמה אגן מרחקין ממציא מבחינת (איכה ב): "שפכי לבך כמים נכח פני ה'".

אמר לן, תמציא בחינות, הינו למוד התורה, שהוא חמשה חומשי תורה, ושלשה תפלות. תניין ויהיבין לה תניין, לשון למוד, ואחר הלמוד, יהיבין לה להרית, כמה מרחקין מוזאת הבחינה של מים. ואמר לן, תלתא פרסי הינו שלשה בחינות תפלות. והרצה לנו סימן על זה, שעדין לא הגענו למדרגה זאת שנתפלל כל כך בכונה עד שגשפך לבנו לפניו כמים. והא ראייה: אפכית כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "אף תשיב צור חרבו ולא תקממותי במלחמה", כי כל התפלות הם בחינת חרב אצל משיח; ואם היי התפלות בבחינה הנ"ל, בודאי לא היה משיב צור חרבו, וזה סימן שעדין לא הגענו למדרגת "שפכי לבך כמים נכח פני ה'".

^{ט"ז} תורה ט אות ו, דע, שיש שנים עשר שבטים, כנגד שנים עשר מזלות (תקון יח, ובתקון כא), וכל שבט ושבט יש לו נסחא מיוחדת ויש לו שער מיוחד לכנס דרך שם תפלתו, וכל שבט מעורר בתפלתו כח מזלו שבשנים עשר מזלות; והמזל מאיר למטה ומגדל הצמח ושאר דבריו הצריכים אליו:

וזה פרוש (במדבר כ"ד): "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל". וקם זה בחינת עמידה, בחינת תפלה. כששבט מישראל עומד להתפלל, על ידי זה מעורר כוכב, והכוכב הוא דורך ומכה הדברים שיגדלו, כמו שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (בראשית רבה, פרשה י'): "אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב ומלאך מלמעלה, שמכה אותו ואומר לו: גדל!".

וזה שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (פסחים קיח): "קשין מזונותיו בקריעת ים סוף וקשה זיוגו ופקריעת ים סוף" (סוטה ב). כי הים סוף נקרא לשנים עשר קרעים, כנגד שנים עשר שבטים (פרקי דרבי אליעזר, מב; עין תקון כ"א נט), ובני ישראל בתפלתם גורמים זיוגא דקדושא בריה הוא ושיכנתה, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "סלו לרכב ערבות" וכו', דא קדושא בריה הוא, 'ערבות', דא שכינתה, שנתערב בה כל הגוין; ולפי הזיוג שגורם בתפלתו, כן זוכה לזיוג; והתפלה הם שמים עשרה נסחאות, לפיכך הזיוג בקריעת ים סוף שהם שנים עשר. וגם ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים בתפלתם (א), כמו שכתוב (שם ק"ה): "ויעמידה לעקב לחק", וחק לשנא דמוזנא הוא (ביצה ט"ז), 'אין עמידה אלא תפלה' (ברכות ו). וזה פרוש (תהלים צ"ט): "שמרו עדותי וחק נתן למו" עדות זה תפלה, כמו שכתוב (שם קכ"ב): "שבטי יה עדות להדות לשם ה'". גם אמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (שבועות ל): "אין עדות אלא בעמידה; ועמידה זה תפלה, שאנו מעדיין על אחדותו. וכפי שמפרנס לאביו שבשמים בתפלתו, כן נותנין לו פרנסת וזה: 'קשין מזונותיו בקריעת ים סוף', הינו מזונות נתחלק לשנים עשר שבילים, לפי שמים עשרה שבטי יה:

וצריך לזה וכות גדול, שיזכר אדם להעלות תפלתו דרך שער השקר לשבטו. וזה שאמר אבא בנמינ (ברכות דה): 'כל מי הייתי מצטער על שני דברים: על תפילתי שתהא סמוך למשתי' הינו כנ"ל, שיתפלל דרך שער המטה שלו, כי יש שנים עשר משות, וכל אחד יש לו שער מיוחד, והתפלל על שלא תתרחק תפלתו ממטה שלו. וזה לשון מטה, כי מטה לשון זיוג, כמאמר הסמוך: על משתי שתהא נתונה וכו', ומטה הוא בחינת זיוג. גם מטה היא בחינת פרנסה, כמו שכתוב (ויקרא כ"ו): "בשברי לכם מטה לחם", כי שנים עשר משות גורמין זיוג ומפרנסין כנ"ל: 'קשה זיוגו וקשין מזונותיו' וכו'. גם התפלל על שבטו, שיזכר לשני שלחנות. וזהו: 'על משתי שתהא נתונה בין צפון לדרום', ואמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (בבא בתרא כה): 'הרוצה להחכים וכו', הרוצה להעשיר' וכו'.

ויעקב, שהוא כלול כל השנים עשר שבטים, והיה יודע כל מטה ומטה בשרשו בשביל זה כתיב בה (בראשית מ"ט): "ויאסוף יעקב רגליו אל המטה". רגליו זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (תהלים פ"ה): "צדק לפניו יהלך" (ב), הינו, שהיה מאסף כל התפלות, כל אחת לשורה. גם היה כח בידו לתן חלק מחלקי עולם ליוסף, כמו שכתוב (בראשית מ"ח): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" וכו', כי על ידי תפלתו היה משפיע חיות לכל שלשה חלקי עולם, שהם עולם השפל ועולם הנוכחים ועולם המלאכים. וזה: שכם שפל, כ וכו', מ לאה, כי כל זה זכה על ידי תפלתו, כמו שכתוב (שם): "אשר לקחתי מיד וכו' בתפילתי ובקשתי".

שם אות ו וגו' אבל כשאדם עומד להתפלל, איז באים מחשבות ורות וקלפות ומסבבין אותו, ונשאר בחשך ואין יכול להתפלל, כמו שכתוב (איכה ג): "סבת בענין לך מעבור תפלה", וכתוב (תהלים י"ב) ומבאר שם את המבואר אצלינו שכל אחד לפי מדרגת האמת שלו בתפילה יכול להתגבר על ולצאת מהחושך וכו' ע"ש.

שם אות וד' וצריך כל אדם לקשר את תפלתו לצדיק הדור. והצדיק יודע לכוון השערים ולהעלות כל תפלה ותפלה לשער השקר. כי כל צדיק וצדיק הוא בחינת משה משיח, כמו שאמרו (ג) 'משה' שפיר קאמר, וכתוב (בראשית מ"ט): "עד כי יבא שילה" דא משה' (וזהו בראשית כה); ומשיח הוא כלול כל התפלות, ובשביל זה היה משיח 'מורח ודאין' (כמו שאמרו רבותינו, וזכרונם לברכה סנהדרין צג), כי התפלות הם בחינת חטם, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ח): "ותהלתי אחקס לך" (ד):

ומעלים את התפילות, ומגלים את הפתחי תשובה גם לרחוקים, ואזי השכינה מתקשטת בהם לפניו ית' לעוררו להשפיע רב טוב לעולם, והשפע יורד למלאכים המנהיגים את הגלגלים שהם מסלולי הככבים, והמזלות שהן י"ב קבוצות של ככבי לכת שעל ידם מנהיג הקב"ה את העולם (והיא חכמת האיציטגנות והורוסקופ). והככבים כולם ממונים לגדל את הצומח בעולם כמבואר בזוהר/פא⁹.

וענין נוסחאות התפלה, כי

⁹ מדרש בראשית רבה פרשה י פסקה ו – בר סירא אמר אלוה העלה סמים מן הארץ בהם הרופא מרפא את המכה ובהם הרוקח מרקח את המרקחת א"ר סימון אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל הה"ד (שם לח) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו' לשון שוטר (שם י) התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר כימה מעדנת את הפירות וכסיל מושך בין קשר לקשר הה"ד (שם) התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם רבי תנחום בר חייה ור' סימון אמרו מזל הוא שהוא ממזר את הפירות:

^{פא} זוהר תרומה דף קעא: תא חזי פתיב בא וראה מש"כ המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, פלהו חזילין ומשריין וכוכביא כל הצבאות והמחנות והכוכבים קדשא בריף הוא אפיק לון בשמא כל חד וחד הקב"ה מוציא כל אחד ואחד בשם, ושמו מורה על עצמות כחו וגבולו ופעולתו וקבלת שפכו מלמעלה, וזו היא המעלה שיש לכל כוכב וכוכב, וכח השם שלהם משפיע ומאיר למטה, ולא גרע אפילו חד ולא נעדר אפילו אחד שאין הקב"ה משפיע בו ונותן לו כחו, כי בכל כוכביא ומזלי דרקיעין פלהו אתמנון נגידין ופקידין לשמשא עלמא בכל הכוכבים והמזלות של הרקיעים נתמנו שרים ופקידים לשמש את העולם, כל חד וחד בנקא חזי ליה כל אחד וחד כראוי לו, ולית לך עשבא זעירא בכל עלמא דלא שלטא עליה כוכבא ומזלא ברקיעא ואין לך שום עשב קטן בכל העולם שלא שולט עליו כוכב ומזל שברקיע, ועל תהוא כוכבא ממנא חד דקא משמש קמיה דקדשא בריף הוא ועל הכוכב ההוא יש ממונה אחד שמשמש לפני הקב"ה, דהיינו מלאך ממונה יש על כל כוכב ומשפיע בו הארה הראוי לו, והמלאך מקבל את ההארה מזוי השכינה, כל חד וחד בנקא חזי ליה כל כוכב וכוכב כראוי לו, וכפי קבלת הכוכב את ההארה מהמלאך כך מאיר בעשב הממונה עליו, וכן כפי צורת הכוכב כך ישתנה צורת העשב בעליו ופרחיו וזרעיו.

ואמר עוד כל כוכביא דברקיעין פלהו משמשי על האי עלמא כל הכוכבים שברקיעים, כולם משמשים על עולם הזה, וכלהו פקידין לשמשא כל מלה ומלה לאינון דבהאי עלמא וכולם הם ממונים לשמש את כל דבר ודבר שבעולם הזה, ולא צמחין ולא מגדלין עשבין ואילנין ודשאין ועשבי ברא ואינם צומחים ואינם מתגדלים העשבים והאילנות והדשאים ועשבי השדה, בר בחיוו דכוכביא דקא קיימי עלייהו רק במראה הכוכבים שעומדים עליהם, ואתחזון עלייהו אנפין באנפין כל חד וחד כמה דאתחזי ליה ומתראים עליהם ומאירים להם פנים בפנים, לכל אחד ואחד כמו שראוי לו.

רוב משריין דכוכביא ומזלי פלהו נפקין בראשיתא דליליא רוב מחנות הכוכבים והמזלות כולם יוצאים בתחילת הלילה עד תלת שעותי חסר רביעא עד שלש שעות חסר רבע שעה, מתמן ולהלאה לא נפקין בר זעירין משם ולהלאה אינם יוצאים אלא כוכבים קטנים, ואינון כוכביא פלהו לא משמשי לבטלה ולא אתחזון לבטלה וכל אלו הכוכבים אינם משמשים לבטלה ואינם נראים לבטלה.

ואית כוכביא דקא משמשי כל ליליא ויש כוכבים שמשמשים כל הלילה בגין לאצמחא ולגדלא כל אינון מלין דאתפקדו עלייהו כדי להצמיח ולגדל כל אותם הדברים שנפקדו עליהם, ואית כוכביא דקא משמשי עד פלגות ליליא ויש כוכבים שמשמשים עד חצות הלילה, וצמחין ומגדלין מראשיתא דליליא עד ההיא שעתא כל אינון מלין דאתפקדו עלייהו ומצמיחים ומגדלים מתחילת הלילה עד שעה ההיא כל אותם הדברים שנפקדו עליהם, ואית כוכביא דקא משמשי זעיר מליליא ויש כוכבים שמשמשים רק זמן מועט מן הלילה, דכיון דאתחזי בהדי תהוא עשבא או תהוא דשאא שכיין שנראים עם עשב תהוא או עם דשא תהוא, מיד אשלים שמושיה ולא אצטרף יתיר בתהוא ליליא מיד השלים שמושו ולא צריך לשמש יותר באותו הלילה, והא אינון לא קיימין לבטלה שהרי הם אינם עומדים בשמים לבטלה, לכן כיון דאשלימו שמושיהו לא אתחזון יתיר בהאי עלמא ועיילין לאתרייהו כיון שהשלימו שמושם אינם נראים יותר בזה העולם ונכנסים למקומם, ויש כוכבים שעומדים כל הלילה כדי להאיר, אבל לגדל ולהצמיח את הצמחים אין להם כח אלא זמן מה עד שהמלאך שופע ומאיר בהם. (מ"ק ומ"מ ומפ"ש)

יש י"ב שערים כידוע, וצריך להעלות תפלתו לשער השבט שלו, כי אם יגיע לשער שבט אחר לא יוכל לעלות דהיינו אם יזכה שע"י אמת ודחילו ורחימו תבקע התפלה את כל המחיצות ותעלה ותגיע לשער השייך לשבטו ותכנס בו, אזי תוכל לפעול בעולם המלאכים, שיפעל בעולם הגלגלים, ועי"ז יונהג עולם השפל הגשמי כפי בקשתו בתפלתו, כי תפלתו היא המחיה את כל העולמות האלה. (ועיין כעין זה בתורה מז שע"י אמת בורא בדיבורו שמים וארץ חדשים דהיינו שנעשה מנהיג לגלגלים וכיון שהקב"ה מנהיג עולמו ע"י הגלגלים נעשה הוא מנהיג לעולם ונעשים על ידו מופתים עי"ש).

וזוהו רמז בדברי בלעם [י"ב] דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל. פשוטו של מקרא ראה פירוש הרמב"ן בהערה, ורבנו דורש **וקם** רומז לתפלה, כי **אין עמידה אלא תפלה** כמבואר בגמרא [י"ב]. **והיינו קם שבט מישראל**, כי התפלה צריכה להיכנס לשער שבט מישראל, דהיינו **שצריך להעלות תפלתו לשער שבטו**, כמבואר גם בתורה ט' אות ב' ו' ועי"ש גם אות ד' ו' וצריך כל אדם לקשר את תפלתו לצדיק הדור. והצדיק יודע לכוון השערים ולהעלות כל תפלה ותפלה לשער השני. וכו' עי"ש.

והיינו שאמר בלעם **דרך כוכב מיעקב כנ"ל**. דהיינו שע"י שקם אחד מאיזה שבט בישראל ומתפלל תפילה באמת (בחי' אבן טוב או בבחי' חלון שמאיר בו האבן טוב כנ"ל) שע"י היא נכנסת בשער שבטו מ"ב השערים שהם כנגד י"ב בני יעקב, אזי בכוחה לעורר המלאכים הממונים על הגלגלים, ועי"ז לגרום למזל השייך לשבטו בגלגלים לדרוך ולהכות בעולם השפל, לגדל הצמחים וכל מיני שפע גשמי ורוחני.

בתורה ט' שנאמר מאוחר יותר מבואר העניין בשינוי קצת, שרק הצדיק יודע לכוון השערים לכן רק ע"י התקשרות לצדיק זוכים לזה, שתפלתו תכנס לשער שבטו עי"ש. ואולי אפ"ל שרבנו רמז לזה כאן, במה שביאר שהאמת שבה תלוי הכל, היא בחי' חלון, ומסתמא הכוונה להתקשרות לצדיק שהאמת שלו היא אבן טוב, שיאיר דרך החלון לתיבות התפילה שלו.

ובזה דהיינו ע"י תפלה שמתפלל באמת כנ"ל **נעשה זיווג** קב"ה ושכינתיה **למעלה**, ו' וגם זה רמז בלשון הפסוק **"דרך כבב מיעקב"**, דרך דייקא, **ודרך הוא בחינות זיווג, מלשון [י'] יא' כי השחית כל בשר את דרכו** שנאמר על דור המבול על שפגמו בניאוף.

^א מתוצו - תפלתו

^ב * במדבר כד

^ג **במדבר פרק כד** (טו) וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער וגאם הגבר שתם העין: (טז) נאם שמע אמרי אל וידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: (יז) אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך פוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחן פאתי מואב וקרקר כל בני שת: **רמב"ן** - (יז) דרך כוכב מיעקב בעבור כי המשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ, ימשילנו לכוכב הדורך ברקיע מקצה השמים, כמו שנאמר בו (דניאל ז יג) וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה וגו' ואמר שהוא רואה לזמן רחוק, שידרוך כוכב מקצה השמים ויקום ממנו שבט מושל, ומחן פאתי מואב וקרקר כל בני שת בן אדם שהוא אבי כל האומות והזכיר "פאתי מואב", להודיע לבלק כי עמו לא יפול ביד ישראל עתה, אבל באחרית הימים לא ינצל מואב מיד השבט המושל בו וטעם פאתי מואב, לומר כי זה השבט יקרקר כל בני שת, ולא ינצל מואב מידו אע"פ שהם קצוצי פאה ואין להם שם באומות ולא ילחמו בישראל:

^ד מתוצו - תפילה

^ה * ברכות ו:

^ו **ברכות דף ו** - אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל:

^ז **תורה ט' אות ו** ודע, שיש שנים עשר שבטים, כנגד שנים עשר מזלות (תקון יח, ובתקון כא), וכל שבט ושבט יש לו נסחא מיוחדת ויש לו שער מיוחד לכנס דרך שם תפלתו, וכל שבט מעורר בתפלתו כח מזלו שבשנים עשר מזלות; והמזל מאיר למטה ומגדל הצמח ושאר דבריו הצריכים אליו: וזה פרוש (במדבר כ"ד): **"דרך פוכב מיעקב וקם שבט מישראל"**. וקם זה בחינת עמידה, בחינת תפלה. כששבט מישראל עומד להתפלל, על ידי זה מעורר פוכב, והפוכב הוא דורך ומפה הדברים שיגדלו, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה, פרשה י'): **"אין לה עשב מלמטה שאין לו פוכב ומלאך מלמעלה, שמפה אותו ואומר לו: גדל!"**

עוד שם באות ב' - ויעקב, שהוא כלול כל השנים עשר שבטים, והיה יודע כל מטה ומטה בשרשו שבביל זה כתיב בה (בראשית מ"ט): **"ויאסף יעקב רגליו אל המטה"**. רגליו זה בחינת תפלה, כמו שכתוב (תהלים פ"ה): **"צדק לפניו יהלף"** (ב), היינו, שהיה מאסף כל התפלות, כל אחת לשורה.

^ח **תורה ט' אות ו** וצריך כל אדם לקשר את תפלתו לצדיק הדור. והצדיק יודע לכוון השערים ולהעלות כל תפלה ותפלה לשער השני. פי' כל צדיק וצדיק הוא בחינת משה משיח, כמו שאמרו (ג) **"משה"** שפיר קאמרת, וכתוב (בראשית מ"ט): **"עד פי יבא שילה"** דא משה (זהר בראשית כה); ומשיח הוא כלול כל התפלות, ובבביל זה יהיה משיח מורח ודאין (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה סנהדרין צג), כי התפלות הם בחינת חטם, כמו שכתוב (ישעיהו מ"ח): **"ותהלתי אֶחָסֵם לָךְ"** (ד):

^ט **ראה גם תורה ט' אות ב'** - ובני ישראל בתפלתם גורמים זיווג אדך קדשא בריך הוא ושכינתה, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): **"סלו לרכב ערבות"** רוכב, דא קדשא בריך הוא, ערבות, דא שכינתה, שנתערב בה כל הגוין;

^י * בראשית ו

^{יא} **בראשית פרק ו** (יב) וירא אלהים את הארץ והנה נשחיתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ:

והיינו שנצטער אבא בנימין כמבואר בגמרא ברכות שהיה כל ימיו על תפילתו שתמיד היה משתוקק שתהא סמוכה למטתו [י"ב/י"ג] שיזכה לתפלה עם אמת כזו. שהיא תכנס בשער השייך לשבטו, כי כתוב בפרשת שלח לך איש למטה אבותיו תשלחו [י"ד/טו], פשוטו של מקרא מדבר בבבבחרת המרגלים לתור את הארץ, שנבחרו אחד מכל שבט. ורבנו מצא בזה רמז לענין התפילה שצריך לשלוח התפילה למטה אבותיו היינו לשער שבט שלו כנ"ל כי רק ע"ז תפילתו מחייה את הג' עולמות, וצריך זכות גדולה כדי לזכות לזה/טו. והיינו שאמר גם שתהא סמוכה למטתי, דהיינו שהתפלה תהיה סמוכה ונכנסת למטה שלו דהיינו לשער שבטו. ונקט מיטה והתכוון למטה, כי ע"י שהתפלה נכנס למטה, נעשה יחוד קב"ה ושכינתיה בחי' מיטה.

ומה שהוסיף אבא בנימין ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום, הכוונה כי אמרו חז"ל בגמ' בבא בתרא דף כה [י"ז/י"ח] הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין שם מדובר לענין תפלה שיצדד פניו קצת לצד דרום או צפון. ובכל דבר טוב הממוצע כידוע כמבואר ברמב"ם הלכות דעות פ"א [י"ט/כ], כי אמרו חז"ל במשנה באבות/כ"א טוב תורה עם דרך ארץ [כ"ב] כי (וביאר מוהרנ"ת היינו חכמה ועשירות). והיינו בין צפון הרומו לעשירות כנ"ל לדרום הרומו לחכמה כנ"ל, שתהא ממוצע בין שניהם, התפילה שהוא בחי' מטתו כנ"ל. כ"ה (היינו בין חכמה ועושר שהן בחי' צפון ודרום

רש"י (יב) כי השחית כל בשר – אפי' בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן.

שפתי חכמים – (י) ר"ל מדכתיב את דרכו, ולשון דרך גילוי עריות הוא כדכתיב (משלי ל, יט) דרך גבר בעלמה, והא דלא נקט נמי דגים, משום דכתיב על הארץ ולא דגים שבים:

י"ב * ברכות ה:

י"ג ברכות דף ה: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפילתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפילתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי מניין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דאמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה:

י"ד במדבר י"ג ב'

טו במדבר פרק יג (ב) שֶׁלַח לָךְ אַנְשִׁים וַיְתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָל נָשִׂיא כְּהֶם:

טז ראה תורה ט' אות ב' – וצריך לזה זכות גדול, שיזכה אדם להעלות תפלתו דרך שער השקף לשבטו. וזה שאמר אבא בנימין (ברכות ה): 'כל ימי הייתי מצטער על שני דברים: על תפילתי שתהא סמוך למטתי הינו כנ"ל, שיתפלל דרך שער המטה שלו, כי יש שנים עשר מטות, וכל אחד יש לו שער מיוחד, והתפלל על שלא תתרחק תפלתו ממטה שלו. וזה לשון מטה, כי מטה לשון זיווג, כפאמר הסמוך: על מטתי שתהא נתונה וכו', ומטה הוא פחינת זיווג.

י"ז * בבא בתרא כה:

י"ח בבא בתרא דף כה: – אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנאמר אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב דמצדד אצדודי.

י"ט עין רמב"ם הלכות דעות א' ד'

כ רמב"ם יד החזקה הלכות דעות פרק א אות ד (ד) הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו כיצד לא יהא בעל חמה נוח לבעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני לא יבעוס אלא על דבר גדול שראוי לבעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר טוב מעט לצדיק ולא יקפוץ ידו ביותר ולא יפזר ממנו אלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומלוה כראוי למי שצריך ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות וכן שאר דעותיו ודרך זו היא דרך החכמים כל אדם שדעותיו דעות בינונית בינוניות ממוצעות נקרא חכם:

כא משנה מסכת אבות פרק ב משנה (ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משפחת עין. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגו' ור' עקיבא, וכל העמלים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד. ואתם, מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם:

כב * אבות פ"ב

כג מוהר"ת בתקפא

כד מוהר"ת בתקפא

כנ"ל, הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר יצפין). גם בתורה ט"ו/כ"ה בביאור מאמר אבא בנימין מבאר שנוסף לתפילתו שביקש שתכנס לשער שבטו, גם ביקש לזכות לשני שלחנות חכמה ועשירות. וצ"ע מה זה קשור למהלך התורה הזו/כ"ה. ועי"ש שישראל בתפילתם מפרנסים לאביהם שבשמים, וכפי שמפרנס לאביו שבשמים בתפילתו כן נותנין לו פרנסתו. ויש לומר כיון שכדי לפרנס אביו שבשמים בתפילתו צריך שהתפילה תכנס בשער שבטו, ופרנסתו היא כנ"ל שע"י תפילתו נשפע חיות וקיום לג' עולמות, כי השפע יורד דרך המלאכים למזלות ולהככבים ומהם לעולם השפל כי הם מגדלים את הצמחים שע"י היא הפרנסה. וכנראה כיון שגם החכמה היא ע"י התפילה (ראה תורה ח' אות ז' ומעין החכמה מבית ה' שהיא התפילה יצא) נמצא שאם יכון בתפילתו רק לזכות לפרנסה יחסר חכמה שהיא האמת וממילא חסר בתפילה. ואם יבקש רק חכמה יחסר בפרנסה. לכן ביקש אבא בנימין לזכות לשני שלחנות.

וזהו עוד פירוש/כ"ה לתיבות הפסוק הנ"ל בפרשת נח, המדבר בבניית תיבת נח ופתח התיבה בצדה תשים, פירוש שתתפלל דיבורי אמת שיעלו למקומם לשער שבט שלו. והיינו בצדה תשים, שתשים הפתח התיבה היינו דיבורי אמת של התפילה, בצדה, בצד שלה בשער שבטו המגיע לו :

והענין עמוק. כ"ה(ענין כל זה בסי' ט' הנ"ל אותה אמר רבינו מאוחר יותר וחזר על דברים אלה בביאור יותר) :

עתה מוסיף מוהרנ"ת לבאר מה שרבנו הוסיף לבאר לו אחרי אמירת התורה הזו

שייך לעיל, למ"ש שם, כי באמת יש שם פתחים הרבה, כמו שאמרו רז"ל הבא לטמא פותחין לו יש כ"ל פתחים הרבה. וכיון שנמצא שם פתחים ל' (היינו הפתחים שנפל על ידם), ה' יכולת לצאת, רק הכסיל בחשך ל"א הולך וכו' ע"ש.
ואז כששמעתי מפיו הק' כל הענין הנ"ל, דברתי עמו ז"ל, שלכאורה קשה על זה, כי הלא רז"ל אמרו שם (במנחות כ"ט ב') לב' ל"ג מפני מה נברא העולם הזה בל"י, ל"ד מפני שדומה

^{כ"ה} **תורה ט' אות ב' – וצריך לזה זכות גדול, שיזכה אדם להעלות תפלתו דרך שער השער לשבטו. וזה שאמר אבא בנימין (ברכות ה'): 'כל מי הייתי מצטער על שני דברים: על תפילתי שתהא סמוך למשתי' הינו כנ"ל, שיתפלל דרך שער המטה שלו, כי יש שנים עשר מפות, וכל אחד יש לו שער מיוחד, והתפלל על שלא תתרחק תפלתו ממטה שלו. וזה לשון מטה, כי מטה לשון זיווג, כמאמר הסמוך: על משתי שתהא נתונה וכו', ומטה הוא בחינת זיווג. גם מטה היא בחינת פרנסה, כמו שכתוב (ויקרא כ"ו): 'בשכרי לכם מטה לחם', כי שנים עשר מפות גורמין זיווג ומפרנסין כנ"ל: 'קשה זיווג וקשה מזונותיו' וכו'. גם התפלל על שבטו, שיזכו לשני שלחנות. וזהו: 'ועל משתי שתהא נתונה בין צפון לדרום, ואמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (בבא בתרא כה): 'הרוצה להחכים וכו', הרוצה להעשיר' וכו'.**

^{כ"ו} **ענין תורה ט' שם פירש שהתפלל על שבטו שיזכו לשני שלחנות ומשמע דייקא שני קצוות דהיינו עשירות גדולה וחכמה רבה ואילו כאן משמע שרוצה ממוצע וכפי שמבאר שהכוונה לתפילה נראה כוונתו שהיא דבורי אמת שהן בחי' משפטי אמת עמודא דאמצעייתא. ועיין תורה קסב שא"א לתורה ועשירות להיות ביחד שהרי זה בצפון וזה בדרום אלא אם יזכה להיות ענו ואין ממש. נמצא לפ"ז שכאן מדבר על הממוצע ובתורה ט' על שני שלחנות דייקא, דהיינו שכאן מדבר ממדרגה נמוכה הרבה ממה שמבאר בתורה ט'.**

^{כ"ז} **זה הביאור השלישי בתורה זו לתיבות אלה, וראה גם בתורה ט' אות ג' שהוא דומה לביאור הראשון שביאר כאן לעיל אבל במילים אחרות. ואלו הביאורים:**

הראשון – ופתח התבה בצדה תשים, 'צדה', היא מלשון (בראשית כ"ה): 'ציד בפיו', והינו היצר הרע והסטרף אחר. וזה, שתזכה לעשות פתח בהסטרף אחר והחשך המסבבין מכל צד. כלומר שאתה צריך לזהר לעשות פתח מכון ממש בצדה, כלומר כנגד הסטרף אחר שנקראת צדה.

השני – וזהו גם כן בחינת ופתח התבה בצדה תשים, שתעשה פתח באותם שהם מן הצד, כלומר שהם מצד אחר, ולא מצד הקדשה, רק מסטרף אחר. והוא יעשה פתח, לעורר לבם להשיבם לצאת מהחשך.

השלישי – וזהו ופתח התבה בצדה תשים, שתתפלל דיבורי אמת, שיעלו למקומם לשער שבט שלו. והינו בצדה תשים, שתשים הפתח התבה, הינו דיבורי אמת של התפילה, בצדה, בצד שלה, בשער שבטו המגיע לו.

ובתורה ט אות ג' – ואז: 'ופתח התבה בצדה תשים', הינו התבה היוצאת באמת, היא תשים לך פתח בחשך שאתה נצוד בו. וזה: 'בצדה' הינו הקלפה הצד ציד, כמו שכתוב (בראשית כ"ה): 'כי ציד בפיו'

^{כ"ח} מכאן עד סוף התורה אינו בדפוס ונוסף בתקופה

^{כ"ט} גם בתולד - ל', ומתולד - לו (ועיין לעיל שגם שם נקט רבינו לי אע"פ שבתוס' שבת שלכאורה הוא המקור כתוב יש לו)

^ל מוהר"ת בתקופה

^{לא} מתוצר - בחושך

^{לב} כך העתיק גם תולד ותרצו ותחשט ורק בתולד יתקן. (במנחות כ"ט ע"ב)

^{לג} **מנחות דף כט: – אמר רב אשי חזינא להו לספרי דווקני דבי רב דחטרי להו לגגיה דחיי"ת ותלו ליה לכרעיה דה"י כרבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב בטחו ב"י עדי עד כי ביה יי' צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחונה בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא אמר ליה אנא הכי קא קשיא לי מאי**

לאכסדרה לה' (פי' רש"י שפתוח מתחתיו), שכל הרוצה לצאת יצא לה' (פי' רש"י שכל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא). ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי לה' (ופי' רש"י מעלין לה', בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו). ומקשה הגמרא וליעיילי בהך, ומשיבה לא לה' מיסתייעי מילתא וכו', לה' (ופי' רש"י וליעיילי בהך, פתח התחתון דנפיק בי' : ודוחה הגמרא לא מיסתייעא מילתא, והסיבה דהבא ליטהר בעי סיועא מפני יצר הרע שאוחז בו, הלכך עבדי לה' סיועא פתח יתירה והסיוע הוא שמעלים אותו לפתח העליון של הה'). נמצא מבואר כאן, שא"א לצאת מהטומאה ולשוב בתשובה ע"י הפתח שנפל דרך שם כמבואר היטב בגמרא ב"בפרש"י הנ"ל/מא. ולכאורה זה סותר למ"ש למעלה, שיכולין לצאת מהטומאה, על ידי הפתחים שיש בהטומאה בעצמה כנ"ל [מב' /מג]. ואמר רבנו, יפה הקשית. והשיב כלאחר יד, מ"ד. שיש בזה דברים בגו. כי אם יזכה לראות הפתחים שיש שם, דהיינו הפתחים של כל הנפלים, אזי הוא יכול לצאת דרך הפתחים/מה של נפילת חבירו/מ"ו. כי הירידה והנפילה של זה דהיינו העלמת האמת ממנו, הוא בחי' עליה של זה

שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה כדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד ב"י ואחד ב"ד ואיני יודע אם העולם הבא ב"ד והעולם הזה ב"י אם העולם הזה ב"ד והעולם הבא ב"י כשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא ב"י בראם [הוי אומר העולם הזה ב"י והעולם הבא ב"ד] ומפני מה נברא העולם הזה ב"י מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, וליעייל בהך, לא מסתייעא מילתא, כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן" בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו. ומ"ט אית ליה תאגא אמר הקב"ה אם חוזר ובן אני קושר לו קשר.

לד' צ"ע מדוע כתב ה"י ולא ה'. אבל ראה שכך כתוב גם בגמרא וצ"ע שם.

לה' מוהר"ת בתקפא

לו' מוהר"ת בתקפא

לו' מוהר"ת בתקפא

לח' מתוצר - מסתייעי

לט' מוהר"ת בתקפא

מ' מתוצר - ופרש"י

מא' החברותא ר' אליהו הקשה הרי אמרו ששלימות התשובה היא תשובת המשקל דהיינו באותם תנאים שבהם נפל א"כ לכאורה היינו עליה מהפתח שנפל. ונראה פשוט כי תחילה צריך לשוב וזה א"א אלא ע"י סיעתא דשמיא כי הסט"א אוחזת בו, ואח"כ צריך זכות גם לתשובת המשקל שתזדמן לו. ואפילו אם מזדמנת לו תשובת המשקל בתחילת התשובה, תשובת המשקל בעצמה א"א בלא סיוע, דהיינו מאותו הפתח מהצד שבין הגג לרגל הה', כי סיוע זה הוא הארת שם אהיה מבינה עילאה עולם התשובה, לכן אע"פ שהיא תשובת המשקל שנראה כעולה מפתח שנפל, כגון שסמוך לעבירה שעשה מיד שב מאותה עבירה בעצמה, אבל האמת שבלי סיעתא דשמיא לא היה בכוחו להתגבר על יצרו. והסיעתא דשמיא היא מאותו פתח מהצד שהעלו אותו שלם.

מב' עין תוספות וטילוים לקיטור לקוטי מוהר"ן מה שהקשה על קושיא זו

מג' במילואים לקיטור לקוטי מוהר"ן ועל-פי עצה זו יכולין להיות איש פֶּשֶׁר בְּאֶמֶת כָּל יְמֵי חַיָּיו כי איך שהוא יכולין להיות וליהזיק את עצמו על-ידי האמת שהוא אור השם יתברך בעצמו כי אין שום טמאה וסטרא אחרא בעולם שלא יהיה שם פתחים רק שאין רואין אותן מחמת גודל החשכות שיש שם אבל על-ידי האמת מאיר לו השם יתברך בעצמו (וכמו שכתוב גם חשף לא יחשיך מן) וזוהי למצא הפתח ולצאת מאפלה לאור גדול (עין בפנים הקשיא ממנוחות ולא זכיתי להבין הקשיא כי הלא רש"י מפרש להדיא דעברו לה פתח יתירה לסייעו והינו דהא דלא מסתייא מלתא הוא מפני זה גופא שאינו רואה את הפתח, ועל-ידי שיהיה לו עוד פתח יהיה לו יותר קל לצאת באיזה פתח משניהם) אבל אין הכי נמי אם היה רואה הפתח היה יוצא גם-כן דרך שם. ויש לרמוז זה בגמרא שבת עז: ע"ש דשא - דרך שם:

התוספות ומילואים הנ"ל כתב רבי נחמן ב"ר ברוך אפרים ב"ר נפתלי. ומבואר בדבריו שפתח חבירו, הפירוש כיון שיש עוד פתח לכן יותר קל לו למצא פתח, וכיון שקל למצא אזי יכול לשוב גם מהפתח שנפל ממנו. נמצא לדבריו מה שאמרה הגמ' דלא מסתייעא מילתא לשוב מהפתח שנפל, זה כיון שיש רק פתח, אחד ופתח אחד קשה למצא. ועל כן קשה לו הרי לכל אחד יש עוד פתח מהצד, וא"כ למה קשה לו למצא? וקושייתו צ"ע כיון שהפתח מהצד הוא לכאורה לא מאותה קטגוריא כלל שהרי הוא גבוה ובצד והוא רק פתח כניסה ולא פתח יציאה. על כן לא נחשב עוד פתח. ועיין בגמרא מנחות כט: הנ"ל במתיבתא הערה כב מה שכתב בשם רשב"א.

מד' צ"ע לכאורה זה אפילו לא רמזו בדבריו רבנו קודם ומדוע השיב רבנו כאילו אפשר להבין זאת מעצמו. ואולי אפשר ללמוד זאת ממה שביאר ופתח התיבה מצדה תשים בביאור השני שהכוונה לאותם שהם מצד האחר. ולפ"ז אפשר שגם אני בחי' הנמצא בצד האחר ביחס לחבירי.

מה' הפתחים של נפילת חבירו - צ"ע הרי חבירו נפל מפתח אחד, ומאי פתחים. ואולי הכוונה לחבריו.

מז' דהיינו חבירו הגדול ממנו כמבואר בהמשך. וצ"ע מה תירץ רבינו הרי לשון הגמ' מעילי ליה משמע שמעלים אותו, ולא שעולה בעצמו מפתח חבירו. ואולי כיון שהכל סובב סביב האמת כי אותה אנו מבקשים והיא הש"י בעצמו והיא הסיעתא דשמיא שמקבל מבינה עילאה עולם האמת שמשם מאיר לו אמת בחי' אבן טוב בחלון שלו. ולפעמים דייקא את אמת של חבירו יכול לקבל ואילו אמת של גבוה ממנו אין לו כלים לקבל. אבל אמת של עצמו בוודאי לא תועיל לו שהרי נתעקם ע"י החטא. וצריך דייקא משהו גבוה ממנו שהוא ביושר כלפיו. והוא הכלל המבואר בתורה כט שתקין מדרגה פגומה אפשר רק ממדרגה גבוהה יותר שעדיין לא נפגמה.

שהאמת שמאיר לגבוה, אחרי שנפל ממדרגתו היא אמת גבוהה יותר ממה שמאיר לקטן ממנו כשהוא במיטבו, דהיינו רוצה לשוב^מ, **והבן**. ואנו מכירים מעשה בחרדי שירד מהדרך לגמרי ואעפ"כ חילוני ע"י ששמע ממנו על היהדות חזר בתשובה. **היינו, לפעמים מה שנחשב נפילה וירידה אצל חבירו שהוא במדרגה גבוה יותר, נחשב אצלו בחי' עלי', לגבי מדרגתו השפילה.**

על כן אף על פי שאי אפשר לעלות דרך הפתחים שנפל הוא בעצמו דרך שם, רק דרך פתח הגבוה יותר כמבואר בגמרא הנ"ל, אעפ"כ אם היה זוכה לראות הפתחים שיש בהטומאה בעצמה, הי' יכול לעלות משם, דרך הפתחים של חבירו הגבוה ממנו שנפל על ידם^{מח} כגון שחבירו הגבוה ממנו נפל ממדרגתו, ועי"ז נעשה חברו לדבר עימו ומקבל ממנו אמת/מט. כי הירידה והנפילה של חבירו, נחשב אצלו עליה כנ"ל^מ. נראה אעפ"י שיש לזה דוגמאות בגשמיות, אבל העיקר הוא ברוחניות, כי עיקר התשובה, דהיינו היציאה מהחושך, היא שכאשר אדם מזמן עצמו לשוב אזי מאירים לו אור אמת גדול מבינה עילאה עולם התשובה (תורה ו). ונראה שעל כן מוהרנ"ת הבין שזה סיעתא דשמיא המבואר בגמרא, ועל כן זה לא נחשב כאפשרות לעלות מהפתחים שיש הרבה שעליהם דיבר רבינו. (כי זה שני סוגי פתחים התחתון פתח נפילה וזה שמהצד הוא פתח כניסה)

ורבנו כלאחר יד חידש לו שגם הפתח מהצד כיון שהוא אור אמת מבינה ששולחים לאדם לסייע לו לשוב, גם הוא נחשב פתח חבירו.

והביאור נ"ל כי פתח תשובה הוא פתח לשוב אל הקב"ה, והפתח הוא אור אמת, (והאמת היא אמת מציאותו והשגחתו) ויש הרבה מדרגות בהארת האמת, ובכל מדרגה של אמת יש נשמות שהיא מדרגתם. ממילא גם אור האמת שמאיר לו מבינה היא מדרגת אמת של חבירו, ועצם זה שהיא מאירה לבעל תשובה שהאור הזה גדול ממדרגתו, זה בחי' נפילה אצל חבירו הנמצא באותה מדרגה מכח עצמו. (אולי כי אין הכוונה שחבירו נפל אלא מצד המהות של אותו אור שמאיר ממדרגה גבוה למדרגה נמוכה)

אבל א"א לזכות לראות הפתחים שיש שם, ולעלות משם על ידם, כ"א על ידי האמת, על ידי שירגיל עצמו לדבר בתפילתו הדיבור באמת כפי מה שהוא נ"ל שכיון שהפתח הוא אמת, לכן רק ע"י שירגיל עצמו לדבר אמת ולהתנהג אמת, יעלה למדרגת אמת שהיא הפתח לצאת מהחושך שהוא נמצא בו, כי החושך הוא הסתרת ה' שנדמה לו שהוא רחוק ממנו אבל האמת היא שהוא קרוב ונמצא מאד. על כן אף על פי שהחשך^מ והמניעות והבלבולים מסבבין ומקיפין אותו מכל צד ומצדי צדדים, ומבלבלין אותו מאד מאד עד שאינו יכול להתפלל כלל, אעפ"כ על כל פנים יראה לדבר הדיבור באמת באיזה מדרגה שהוא כנ"ל, וכן יראה להמשיך את עצמו תמיד דהיינו לא רק בתפילה אלא גם בהתנהגותו כל היום, אל האמת לאמתו וכנ"ל. ועל ידי זה יזכה שיאיר לו השי"ת בעצמו ויראה הפתחים שיש שם, ויזכה לצאת מחשך לאור גדול וכנ"ל. עיין שם היטב היטב: נמצא למעשה כשחושך לאדם בכל סוג של חושך, העצה היא לדמות את החושך למבול, דהיינו שאני בעוונותי גרמתי להתגברות מדת הדין עלי בבחי' השחית כל בשר דרכו עד שנגזר עלי מבול, רק כיון שנשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם, על כן יש לי בחירה להיכנס לתיבה, דהיינו לתיבת התפילה, נמצא בכל צרה העצה להתפלל.

^מ וראה תורה ו' שאור האמת שמאיר למי שרוצה לשוב הוא אור גדול מאד למעלה ממדרגתו, מבינה עולם התשובה. בבחי' אור של ליל פסח, (כמבואר בלק"ה ראש חודש ג' ג'). ולפ"ז נמצא שמדובר בחברו הגדול ממנו הרבה.

^{מח} נשאלתי א"כ מדוע דווקא חבירו הגבוה ממנו הרי גם מהנמוך ממנו יכול ללמוד איזה דבר טוב ולשוב עליו. וכדאיתא בבעל שם טוב על התורה פרשת בראשית מאות קכג עד אות קל שאם אדם רואה בחבירו איזה חסרון בהכרח שנמצא בו אותו חסרון עכ"פ שמץ ממנו בוודאי דאל"ה לא היה רואה את החסרון כלל. ונ"ל שכח"ג לא נחשב שעולה בפתח חבירו אלא רק נתעורר מחמת חבירו לחזור למדרגת אמת שגבוהה יותר משל חבירו. כי פתח הכוונה אמת ובכח"ג לא נכנס באמת של חבירו רק נתעורר ממנה להכנס לאמת גבוהה אחר.

אמנם אפשר שאדם נמוך תידיה בו איזה נקודת אמת שאין לאדם גדול וכגון המבואר בחיי מוהר"ן סימן שח שעץ קטן יכול להדליק עץ גדול וכן בתורה לד' שיש בכל אחד נקודה שאין בחבירו. ומשם לא קשה כי באמת בבחי' נקודה זו הקטן נחשב לחבירו הגבוה ממנו.

^{מט} **אולי אפ"ל** כי גם חבירו קודם שנפל לא היה אפשר לקבל ממנו האמת שלו כי רק ע"י שנפל נעשו לו כלים לבאר את האמת שלו לכלים נמוכים יותר ובבחי' מתלמיד יותר מכולם. כי רק ע"י שלפעמים נופל לקטנות יכול להבין את קושיות של הנמוכים ממנו וגם לדרת לדעתם להסביר להם האמת.

^נ **שמעתי** (בשם הרי"א גולדבלום) דוגמא לזה כגון הרואה פסול אצל חבירו ויודע שכל הפוסל במומו פוסל (קדושין ע). נמצא שהפתח שבו נפל חבירו נעשה לו לפתח עליה, כי הבין שהחסרון בו בעצמו ושב עליו.

אבל זה רק התחלה כי העיקר הוא שבתפילה ידבר אמת ועד כמה יצליח זה תלוי גם בהתנהגות של אמת במשך כל היום. עכ"פ כפי ההצלחה לדבר אמת כך ההצלחה להתגבר על הפניות ומחשבות זרות בתפילה, ולדבר בדחילו ורחימו תפילה מקירות הלב בבחי' שפכי כמים לברך.

וכפי האמת של מדרגתו, כך מתלבש בתפילתו הקב"ה שחותמו אמת, וכך הוא פתח התשובה, כי הפתחים לצאת הם לא פתח גשמי וגם לא איזה דמיון פתח, אלא הרגשת קרבת אלקים, מכח הארת אמת, זה בעצמו הפתח אליו ית', כי אין פתח תקווה אלא קרבת ה', ואפילו אם החושך שהתגבר עליו זה בעל הבית שרוצה לזרוק אותו מהבית כי לא שילם שכר דירה, הפתח לצאת מהחושך הזה הוא שע"י אמת מאיר לו הקב"ה קרבת אלקים, וככל שיותר נקשר אליו ית' ע"ז, כך גם מתקבלת תפילתו לצאת מהצרה, אבל לא דווקא כפי הבנתו, כי לפעמים הצרה היא הישועה, כמבואר בברכות ס: נ"ב.

ואמר לי אז, שעל ידי עצה זאת יכולין להיות איש כשר באמת כל ימי חייו [נ"ג] י"א. כי תמיד איך שהוא יכולין להחיות את עצמו ולהחזיק את עצמו על ידי זה, על ידי האמת שהוא אור השם יתברך בעצמו, אשר גם כל חשך לא יחשיך ממנו [נ"ה] י"א, כי אין שום טומאה וסטרא אחרא בעולם, שלא יהי' שם פתחים לצאת י"שם דהיינו פתחי אמת, כי האמת היא בעצמה הפתח כי כל רצוננו לשוב אליו אל הש"י שהוא בעצמו האמת. רק שאין רואין אותן מחמת גודל החשכות שיש שם. אבל על ידי האמת מאיר לו השם יתברך בעצמו ויזכה לראות ולמצוא פתח תקוה [נ"ח] י"ט) גם בעומק נפילתו לצאת מאפילה לאורה ולהתקרב אליו ית' באמת תמיד. אמן ואמן :

^{נב} ברכות דף ס: – אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דרבי עקיבא לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא להדיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא לטב אזל ובת דברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה:

^{נג} עיין סכתבי מוהר"ן סכתב יז וסכתב שא

^{יד} ספר עלים לתרופה – מכתב יז – ... חזק ואמץ אחי חביבי וידידי וזכר את בוראך בכל עת אפלו בשעת המשא ומתן מכל שכן בעת הפנאי, למען השם לחטף איזה שעה לפרש שיתקף לפניו יתברך פאשר הוזהרנו רבנו וזכרנו לברכה פעמים אין מספר, חזק וחזק בזה בהתחזקות חדש בכל יום ואל יבהלוך רעיוניך משום דבר שבעולם, ואיך שיעבר עליך הן בעסקי הגוף הן בעסקי הנפש הן בעסקי ממון ומשא ומתן איך שיהיה איך שיהיה אתה מקומך אל תנח, כי יש דבורי אמת לדבר לפני המקום ברוך הוא בכל יום תמיד איך שעובר על האדם בין בעליה בין ברידה בין בטיבו בין בעקו חס ושלום, ואין שום תרון בעולם כלל, כי אמת ה' לעולם, הינו שאמת ה' הוא לעולם תמיד, ואין שום דבר שבעולם העובר על האדם איך שהוא שיוכל להסתיר ולהעלים חס ושלום האמת של השם יתברך, כי אמת הוא אור השם יתברך בעצמו, והדבור האמת מאיר בכל מיני חשך ואפלה שבעולם, ותמיד יכולין למצא פתחים לשוב להשם יתברך על ידי דבור האמת איך שהוא. כמבאר כל זה על פסוק צהר תעשה לתבה, בשני מקומות (לקוטי מוהר"ן ט' קיב) עין שם היטב, והרגל עצמך לילך עם התורה הזאת שתמשיך עצמך רק אל האמת ותבטי תמיד על האמת לאמתו ותראה להוציא הדבור מפיך באמת תמיד, ואז יאיר לך אור השם יתברך בכל מקום אשר אתה שם בכל עת, ותראה הפתחים לצאת מחשך לאור גדול ותוכל לזכר בהשם יתברך תמיד, כי הוא יתברך נמצא בכל עת ובכל מקום ובכל אדם באיזה מדרגה שהוא, ולמען השם שלא יהיה דברים האלו ישנים אצלך חס ושלום, מחמת שנדמה לך שאתה יודע אותם מכבר, כי באמת עדין לא התחלת לדעת עד היכן עד היכן מגיעים דברים אלה, והעקר לקיים בפשיטות באמת ושיהיה בעיניך בכל יום כחדשים, ובפרט שדברים אלו הם מתחדשים לבקרים בכל יום מחדש בבחינת (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך, ולבאר לך ענין זה אי אפשר בכתב על פני השדה, וגם מפה לאזן מן הנמנע כי אם כטפה מן הים הגדול, והנה גם עתה אני טרוד, אך תשוקתך הגדולה והאמתית הכריחני לכתב לך דברי אלה המעטים המחוזקים הרבה, ודי בזה כעת:

שם מכתב שא – ובשפת העבר דברנו בהתורה צהר תעשה לתבה תהלה לאל. והיה אצלנו חדש. והעקר שצריכין בתקף החשך למשך את עצמו אל האמת. ובפרט בפרט בעת התפלה. שאז החשך מסבב מאוד צריכין לזהר מאוד לראות לדבר הדבור באמת. ואז יאיר לו השם יתברך וכו'. וכפי מה שכתבת אתה עומד סמוך להתורה הזאת נא מאוד בני הזהר והזהר לקים כל הנ"ל באופן שתוכל לחטף מתוך החשך להתפלל בכונה. כי העצה הנ"ל בדוק ומנסה אלפים אלפים פעמים. אך אף על פי כן הבעל דבר מתגבר מאוד מאוד בכל פעם בחשך עצום בכל תפלה. ומסבב מחשבות מבלבלות הרבה בלי שיעור. וצריכין לזכר בכל תפלה כמה פעמים עצה הנ"ל לפנות ערך מחשך והבלבולים. ולהשתדל לדבר הדבור באמת כפי מה שהוא. ואז יאיר לו השם יתברך הפתחים וכו'. עד שיקים כל העולמות בתפלתו. ראה בני וחכם. החלוק ברגע אחת אצל האדם. כי קדם סבב אותו החשך כל כך וברגע קלה שהמשיך עצמו לדבר דבור אמת וזה לקים כל העולמות. כי זה כל האדם שתלויים בו כל העולמות בכל רגע. אך גדל ההתגרות שמתגורר בו הוא בלי שיעור. אך כבר הקדים לנו השם יתברך רפואה על ידי צדיקי אמת, כי לולא כזהם וכו'. כבר היה מה שהיה חס ושלום. אך אחרי הודיע אלקים לנו את כל זאת ראוי לנו לעין בדבריהם ולחזק בכל עת לקים דבריהם באמת. ומה מאוד דשנה עצמי בשמועה טובה שאחיו של ידידנו רבי ישראל נרו יאיר יצא לחרות. בן זכהו השם יתברך שיהיה בן חורין אמתי על ידי עסק התורה באמת. כי אין לך בן חורין אלא וכו':

^{נח} * תהלים קלט יב

^{נז} תהילים פרק קלט (יא) ואמר אף חשך יושפני ולילה אור בעדני: (יב) גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה:

^{נח} בתשכט - תשס

^{נח} לשה"כ הושע ב יז

^{נט} הושע פרק ב (יז) ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה וענתה שמה בימי נעוריה ובימים עלוזה מארץ מצרים:

עד כאן ביאור חברותא לתורה קיב

לסיכום נראה להביא את דברי רבנו מה שמוזהיר שצריך להתאמץ מאד בתפילה בכוונה גדולה
ראה שיחות הר"ן סימן עה – בענין התפלה ספר רבנו, זכרוננו לברכה עמנו הרבה. והזהיר מאד להכריח את עצמו להתפלל בכונה גדולה, דהיינו לקשר המחשבה אל הדבור בקשר אמיץ וחזק שיטה אנו היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפלה וזה עקר תפלה בכונה ולא היה מצוה להתפלל עם כוונות ממש על פי כתבי האר"י זכרוננו לברכה, אפלו לאותן האנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על-פי פקדונו. ואמר שעקר שלמות התפלה הוא ברוך אתה ה' וכו' (וכו') בפשוטו. וזה עקר כוונת התפלה, שיכון פרוש המלות וישמע היטב מה שהוא אומר. והיה מתלוצץ מאד מאד מאותן האומרים שאין צריך להכריח עצמו לתפלה, והיה מזהיר מאד להתפלל בכחות להכניס כל כחו באותיות התפלה^{סא}. ועל המחשבות וזרות הבאים בתוך התפלה היה מצוה לבלי להשגיח עליהם כלל רק יעשה את שלו ויתפלל בדרכו ואל ישגיח כלל על שום בלבול. ואל יחזיר פניו ומחשבתו אליהם כלל וכאשר מבאר מזה בספרים הנדפסים כבר.^{סב}

גם אמר רבנו, זכרוננו לברכה: שאי אפשר להתפלל כל התפלה בכונה כראוי רק כל אחד ואחד אינו מתפלל כי אם קצת מהתפלה בכונה, כנראה בחוש שאחד אומר קטרת בכונה ואחד אומר פסוקי דזמרה בכונה וכו' וכיוצא בזה. וראיתי בכתביו תורה על זה, אך לא זכיתי להעתיקה^{סג}. וקצת מה שאני זוכר ממש הוא שזה בחינת מה דאיתא בתקונים (תקון י"ח): דאית מארי דידין ואית מארי דרגלין וכו'.^{סד} זה בחינה הנ"ל, שכל אחד מתעורר וזוכה להתפלל בכונה חלק מהתפלה כפי בחינתו. על-כן אל יפל אדם בראותו שזכה להתפלל קצת בכונה איזה חלק מהתפלה ויתאם נפסק ואינו יכול עוד להתפלל כראוי בשום אופן, כי זה מכרח כנ"ל. וישתדל להתפלל שאר התפלה בפשיטות גמור. ואפלו אם לפעמים הוא מיגע עצמו ואינו יכול להתפלל כלל, אף-על-פי-כן אל יפל בדעתו מזה כלל כי זה כלל גדול שאסור לפל בדעתו בשום אופן אפלו אם יעבר עליו מזה, ואפלו אם אינו יכול להתפלל כלל. רק יכריח את עצמו על כל פנים לדבר דבורי התפלה בפשיטות גמור כמו תינוק בבית הספר ממש. ויאמר כף כמה וכמה דבורים בפשיטות גמור. ועל פי הרב יצחק ברחמיני יתברך להתעורר מזה עד שיחזיר ויתלהב לבו מאד ויתחיל פתאם להתפלל בהתעוררותו. רק שלא יעמיד זאת לנסיון.

כי בודאי כל אחד ואחד כפי מה שיודע בנפשו פחיתותו ראוי לו לדעת שהוא רחוק מאד מאד, מתפלה. כי תפלה גבוהה מאד מאד. וגבוהה יותר מלמוד התורה. ומידין יזכה לעבודה גבוהה זו? על-כן עליו לעשות את שלו, להתחיל דבורי התפלה בפשיטות גמור: אדון עולם אשר מלך וכו'. ויטה אנו מה שהוא אומר ויצמצם את מחשבתו מאד שלא תתפאר מחשבתו לחוץ רק שתהיה כל מחשבתו בתוך דבורי התפלה. ויתפלל כף כסדר בפשיטות גמור אפלו בלי התעוררות וחיית והתלהבות וילך כף בתפלתו כמה וכמה מלות או כמה דפין עד שבתוך כף יעזרו ה' ברחמיני להתעוררות וכו' כנ"ל. ואם לפעמים אינו זוכה בכל התפלה להתעוררות מה לעשות, אם יזכה יוכל לדבר אחר כף איזה קפוטל^{סה} תהלים או בקשה ותחנה אחרת

^ס ראה שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צח' סעיף א' "המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו וכו'" ושם בסימן קא' סעיף ב' כתב "לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ולמשמע לאזניו בלחש וכו'".

^{סא} ראה שיחות הר"ן סימן סו – הזהיר מאד כמה פעמים להתפלל בכח גדול להכניס כל כחו בדבורי התפלה וכמבאר מזה בספריו הקדושים בכמה מקומות ואמר כמה פעמים שהאדם צריך להכריח עצמו מאד לתפלה, לא כמו שאומרים קצת שאין להכריח עצמו לתפלה, רק אדרבא צריך להכריח עצמו מאד מאד בכל הכחות לתפלה.

^{סב} כמבואר בתורה עב וראה לקמן שיחות הר"ן עב. ועייני שיחות הר"ן כו מעלת השכחה.

ושם סימן יב – אלו הרוצים להיות אנשים כשרים ולכנס בעבודת ה' ואין להם בלבושים גדולים ומניעות גדולות ואינם יכולים לתת עצה לנפשם איך לעשות מחמת גדל הבלבולים והמניעות שיש להם וכל מה שרוצים לעשות בעבודת ה' קשה להם לעשות כראוי, דע שזה בעצמו שהם מתיגעים ולהוטים לעשות איזה עבודה או לקדש עצמו באיזה קדשה אף על פי שאינם יכולים לגמור כראוי. זה בעצמו שהם מתיגעים ולהוטים אחר זה הוא בחינת קרבות בבחינת: "כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח", ואיתא בתקונים שזה בחינת תפלה שהיא בחינת קרבות. הינו כשרוצים להתפלל ואין מניחין אותו ומבלבלין אותו בכמה מיני בלבולים והוא צריך לכמה גיעות בשעת התפלה. ואין אפלו אם אינו זוכה להתפלל כראוי, אף-על-פי-כן היגיעה בעצמה שמגיע עצמו בכל כחו ומוסר נפשו להתפלל כראוי זה בעצמו הוא בחינת קרבות בחינת "כי עליך הרגנו" וכו'....

וחיי מוהר"ן תקצ (מחזור משר ותהל) – פעם אחת היה קובל איש אחד לפני זכרוננו לברכה איך שקשה לו מאד להתפלל, כי המחשבות זרות מבלבלין אותו מאד. השיב לו רבנו זכרוננו לברכה: מקבלין זאת לכפרת עון – "נעמט מען דאס אהן פאר אכפרת עון". וחיך קצת. וקצת היה נראה כוונתו בזה, כי הלא באמת אלו המחשבות הם בעצמם עונות, ועל-כן חייך קצת. אף-על-פי-כן בודאי כל דבריו אמת וצדק, כי על-כל-פנים בזה שאין מזהיר אחריו יתברך, חס ושלום, ויודע שבדאי השם יתברך רוצה לקרבו ולקבל תפלתו, רק שעונותיו גרמו לו כל אלו המחשבות הבאין לבלבלו ויש לו צער מזה וגורם מהם בכל כחו, יכול להיות בודאי, שזה בעצמו נחשב לו לכפרת עון, עד שאם היה זוכה להתנהג בזה בתמימות ובאמת כראוי (פי אי אפשר לבאר זאת בכתב) כבר היו עונותיו נמחלין על-ידי זה בעצמו, ואז ממילא היו מסתלקין ממנו כל המחשבות זרות, ובעין שאמר רבותינו זכרוננו לברכה (א): העובר עברה ומתבייש בה – מוחלין לו וכו'. ועין ב"לקוטי תנינא", סימן מו, ובהשיחות (ב), שמה שגלחמין עם המחשבות זרות בשעת התפלה להכניע אותם או על-כל-פנים לברך מהם, הוא בחינת: כי עליך הרגנו כל היום (ג), בחינת מסירת-נפש ובחינת קרבות. וכבר מבאר הרבה בדבריו זכרוננו לברכה מענינים אלו.

^{סג} בהערות הרב קפלן כתב שהכוונה לספר הנשרף כתב יד שנשרף בצוואתו של רבינו כמו שמובא בספר חיי מוהר"ן נסיעתו ללמברג אות ו' שם. וצ"ע.

^{סד} יש בעלי ידיים ובעלי רגלים והכוונה שם היא למלאכים שלכל אחד מהם כח מיוחד ואין מלאך אחד המשבח בכל האברים ובהשאלה גם בעניינינו אם אדם מצליח לכויין כל התפילה ומכוין רק בחלק מהתפילה הוא כמו מלאך הממלא תפקיד מיוחד ויש לזה ערך בפני עצמו (הערת אבן שתייה)

^{סה} בחיי מוהר"ן סימן תח' "...ואם אין אתה יכול להתפלל כלל אם תזכה תאמר איזה דבור הגון באמת בתחינות וקשות אחרות ואם גם זה לא תזכה – מה לעשות אף-על-פי-כן קוה אל ה'".

בכונה^{טו}.

הכלל שהאדם צריך להכריח עצמו בכל הכחות לכל הדברים שבקדשה מאד בפרט לתפלה ואם אף-על-פי-כן אינו זוכה, אסור לו לפל בידעתו כלל, ויחזק את עצמו ויחיה את עצמו בכל מה דאפשר, וכבר מבאר מזה הרבה בספרים הנדפסים^{טז} (ד). ויזהר מאד להתפלל בשמחה ולהרגיל עצמו שתהיה התפלה בנגון של שמחה (ה). ויראה לשמח את עצמו קדם התפלה ולהחיות את עצמו בכל מה דאפשר, ולחפש למצא בעצמו איזה נקדה טובה כדי לזכות לשמחה שיוכל להתפלל בשמחה. וכבר מבאר מזה (ו) במאמר אומרה לאלהי בעודי וכו' (תורה רפב), עין שם היטב. ויש בענין זה של תפלה הרבה הרבה לספר אף אי אפשר לבאר בכתב כי-אם קצת ראשי פרקים. והמשפיל החפץ באמת, יבין היטב את כל דברינו כי הם עצות נפלאות ונוראות, אמתיות ותמימות.

גם יעין היטב במאמר "ההומות וכסימו" מה שכתב שם על פסוק צהר תעשה לתבה וכו' בסימן ט"ו ובסימן קי"ב. והטה אונך ושמע ופקח עיניך וראה שם היטב באמת מה דאיתא שם מענין האמת, שעקר הוא האמת^{טז}. שכשנמלכלין את האדם בתפלתו ובעבודתו מאד מאד בכמה מיני בלבושים, העקר הוא האמת שיראה בתפלתו לדבר על-כל-פנים הדבור באמת בפשיטות באיזה מדרגה שהוא וכו' עין שם היטב. ועל-ידי זה תזכה בודאי לתפלה, אם תרגיל עצמך לקים מה שנתאמר שם באמת. גם הוא כלל גדול בכל עבודת ה' כמבאר שם עין שם. גם שמעתי שאמר שכל התנועות שעושים בשעת התפלה בידיהם וכיצא, זה בחינת: וידועי כתבין וזין וכו' הנאמר בתקונים^{טז}.

עוד עיין שם שיחה עב

כבר מבאר שאין להשיג כלל על פניות ומחשבות זרות ובלבולים שבתפלה. רק לעשות את שלו לילך בתפלתו בסדר^{טז}, ולא ישגיח על שום בלבול ומחשבה זרה כלל רק הוא יעשה את שלו ולא יחזיר פניו להביט על אלו המחשבות כלל. גם אמר שזה טובה גדולה מה שבאים עליו מחשבות זרות ופניות כי בלא זה אם היה האדם מתפלל התפלה כראוי לא היה אפשר לסבל כלל את גדל עצם הקטרוגים שיש על התפלה שהיא כראוי. אבל על ידי שהתפלה מלבשת במחשבות זרות על ידי זה אין החיצונים מסתכלין עליה כל כך ואין הקטרוג גדול כל כך ועל ידי זה יכול התפלה לעלות. ובוחר לזכות הוא יודע האמת לאמתו שאף על פי שיש להאדם פניות ומחשבות זרות, אף-על-פי-כן פנימיות מחשבתו הוא לה' לבדו כי פנימיות כונתו בתפלה הוא באמת להשם יתברך. והשם יתברך בוחן לזכות ומסתכל על פנימיות כונתו ורצונו ומקבל תפלתו באהבה אף על פי שהיא מלבשת במה שמלבשת בי פנימיות רצונו וכונתו הוא טוב, וזהו (משלי יט כא) "רבות מחשבות בלב אדם ונעתה דעתו". הינו שיש מחשבות הרבה בלב אדם בשעת התפלה כי אז באין עליו בלבושים גדולים ומחשבות רבות. אבל "עצת ה' היא תקום". הינו פנימיות הנקדה שבלב מה שבפנימיות המחשבה מתכונן להתפלל להשם יתברך לבד, שזה בחינת "עצת ה'" שמתכונן להשם יתברך לבד בפנימיות מחשבתו זה נשאר קים בחינת "עצת ה'" היא תקום כנ"ל. על כן אין להסתכל על שום מחשבות חוץ ופניות רק להתפלל בסדר כנוצר לעיל:

^{טו} ראה חיי מוהר"ן סימן תקח - סה) אמר: כשמתנגע האדם בתפלתו ואינו יכול להתפלל, איז מכרח לומר הדבורים בפשיטות גמור: האל, הגדול, הגבור והנורא, בפשיטות גמור, בלי חיות והתלהבות כלל. ויאמר כך כמה תבות וענינים, ואם יוכל להתעורר אחר-כך להתלהבות גדול על-ידי זה. על-כן אצל אנשים פשוטים, כשרוצים להתפלל בכונת הלב, צריכין להתמיהה בתפלתם, כי נעשה אצלם כמה ענינים בתפלה, כמה עליות וירידות בתפלה אחת, כי בתחלה מתנגע עצמו להתפלל בכונה ולפעמים, או על-פי-רב, אינו יכול להתפלל בכונה. ואז מכרח לומר בפשיטות לגמרי: האל הגדול הגבור והנורא, וכיצא כזה, ואחר-כך חוזר ומתלהב לפעמים ויכול להיות נעשה כך כמה פעמים בתפלה אחת. ואמר אז לפנינו אלו הדבורים: האל הגדול הגבור והנורא, כמו מי שמדבר בחלישות כח, בקרירות, בלי התלהבות כלל. ואף-על-פי-כן פנימיות כונתו קשורה בהדבורים, ואי אפשר לציר זאת בכתב, אף המשפיל יכול להבין עצות מזה בתפלתו, כשאין יכולים להתפלל. ענה ואמר: ואם אין אתה יכול להתפלל כלל, אם תזכה תאמר איזה דבור הגון באמת בתחנות ובקשות אחרות, ואם גם זה לא תזכה - מה לעשות, אף-על-פי-כן קוה אל ה'.

^{טז} ראה תורה מוח תנינא ושיחות הר"ן קב (הערת הרב קפלן)

^{טז} וזה לשון רבינו שם "זה פירוש (בראשית פרק ו' טז) "צחר תעשה לתבה וגו'" - פרש רש"י "יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טוב וכו'" והחילוק שבין חלון לאבן טוב - כיל החלון אין לו אור אלא דרך שם נכנס האור אבל כשאין אור אין מאיר אבל אבן טוב אפילו כשאין אור מבחוץ הוא מאיר בעצמו, כן יש בני אדם שדבורם הוא חלון ואין כח להאיר להם בעצמם וזה "יש אומרים" (=מתפללים) - ואמירתם נעשה חלון ויש שאמירתם נעשה אבן טוב ומאיר וכו'

^{טז} שם בסימן קיב' "...אבל על ידי האמת מאיר לו השם יתברך בעצמו ויזכה לראות ולמצוא פתח תקוה גם בעמק נפילתו ולצאת מאפלה לאורה ולהקרב אליו יתברך באמת תמיד אמן ואמן"

^ע תיקוני הוזהר תיקון כא' דף מד: צדיק הוא מי שמתפלל ויודע להעלות את הרצון למעלה שהרי פיו מוציא שמות ואצבעותיו (=בשעה שעושה עמון תנועות) כותבין סודות ועל ידם עולים השמות.

וכתב רבינו בלקוטי תנינא סימן ז' אות י' "...זה הים גדול ורחב ידיים" (תהילים פרק קד' פסוק כה') - היינו מן הידים שיש בהם חכמה שהם בחינת רמזים... וזה "כי ימינך וזרועך ואור בפניך כי רציתם" תהילים פרק מד' פסוק ד' "ימינך וזרעך" - זה בחינת הידים הנ"ל שבהם מתגלה הארת המקיפים שהוא בחינת מקים הארת הרצון וכו'.

^{טז} ראה תורה עב.

